

PANORMIA¹

Prima pars istius libri² continet: De fide. De diversis heresibus. De sacramento fidei, id est³ baptismate, et ministerio⁴ baptizandorum et consecrandorum⁵ et consignandorum et consignatorum et de⁶ observatione singulorum, et quid conferat baptisma, quid confirmatio. De sacramento corporis et sanguinis Domini⁷. De missa et⁸ sanctitate aliorum sacramentorum⁹.

¹ Capitulum prime partis Be; Incipiunt capitula Admg.GcWd; Incipit Panormia Iwonis Carnotensis episcopi Oe; Decreta Yvonis Prometheus curialis Of fo. Iv, repeated. De prima parte Ld. Capitula prime partis PtRaVp; Incipiunt octone divisiones SIWc. *In other copies these and other forms of the title precede the Preface; see too below, before cap. 1. No title LePwRbVo. BdBe²Wd number the headings within the contents list. In We this capitulatio follows 8.136*

² istius lib. AdBdBeFcGcLdMgOaOePfPkPtRbSIVmVoVpVqWcWe; huius lib. CaRaTc; canonum Tb; (Prima pars continet istius libri Se)

³ id est] et Se

⁴ ministerio AdBeCaMgPtRbSeSITbTcVmVp; misterio OaPfVo

⁵ consecrandorum AdBeCaGcLdLeMgMq²PfPtPwRaRbSITbTcVoVpWe; consecrantium CcFcOaOePkSe; secrandorum Mq; baptizatorum Vm

⁶ consignandorum et [om. Bd] signatorum et de (om. Rb)

BdBeCaCcGcLdLeMgMqRaRbSITbVmVoVp; consignatorum et consignandorum et de Ad; consignandorum et de FcOeTc; signandorum et OaPf; signatorum et We

⁷ Domini AdBeGcMgOePtRaRbSeTbVmVoVpVqWe; Christi CaOaPfTc; dominici Ld

⁸ et om. Bd, de add. VmVo

⁹ sanct. al. sacr. AdBeCaCcOaPfPwRaTcVp; al. sacr. sanct. FcMgOePkPtSeVmVoWe; de al. sacr. sanct. GcLdMqRbTbSl. Prima - sacr. repeated before Bk. I, with many variants, CaCcOa. Le has only summary to Bk I, followed by cap. 1

Capitula secunde partis¹

Secunda pars continet: De constitutione² ecclesie. De oblationibus fidelium. De dedicatione³ et consecratione ecclesiarum et altarium. De sepultura⁴. De⁵ presbiteris et de eorum ecclesiis⁶. De decimis⁷. De legitima possessione et de⁸ confugientibus ad ecclesiam. De sacrilegio. De libertorum tutela. De alienatione et commutatione⁹ rerum ecclesiasticarum. De scripturis¹⁰ et conciliis autenticis¹¹. De consuetudinibus. De ieunio et elemosina.

¹ Capitula secunde partis CaPtRaVp; Item cap' secunde partis Be; De secunda parte LdTb; Secunda pars SeWc; Cap. secundi libri Tc; om. AdFcGcMgOaPfPkRbSIVmVoVqWe

² constitutione AdBeMgPfSeTbTcVm; constructione Ca; institutione Vp

³ ecclesie add. Vp

⁴ et add. CaTc, om. MgPfTbVp

⁵ De MgPfTbTcVp; om. Ca

⁶ eorum eccl. CaMgPfTb; eccl. eorum Tc

⁷ decimis CaMgPfTb; decima Tc

⁸ de CaPfTb; om. MgTc

⁹ commut- CaMgPfTb; mut- Tc

¹⁰ sepulturis Rb

¹¹ conc. aut. AdBeOaPfRbSeTbVoVpVq; aut. conc. CaTc; conc. autenticiis Mg; conc. non auctenticiis Vm

Capitula tercie partis¹

Tertia pars continet:² De electione et consecratione pape³ archiepiscoporum, episcoporum⁴. De ordinibus. De clericis et⁵ laicis ordinandis et⁶ non ordinandis. De mutatione episcoporum. De ordinatis et⁷ non reordinandis⁸. De continentia ordinatorum. De simoniace ordinatis et ordinatoribus, qui omnino sunt⁹ deponendi et qui misericorditer reconciliandi. De professione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer¹⁰ ad ministrandum possint¹¹ accedere. De clericis homicidis qui non debeant¹² ministrare.¹³ De usurariis. De servis per ignorantiam ordinatis¹⁴, qui debeant manere in ordinatione¹⁵ qui non. De clericis ebriosis, scurrilatoribus¹⁶. De monachis.¹⁷ De etate qua possint¹⁸ parentes contradicere¹⁹ religioni filiorum et qua²⁰ non possint²¹. De viduis et virginibus velatis. De abbatissis.

¹ Capitula tercie partis CaPtRa; Item tertie partis Be; De tertia parte LdTb; Tertia pars SeWc; Cap. secundi libri Tc; om. GcMgOaPfRbSIVmVoVq

² Tert. – cont. om. Rb

³ et add. GcMgRbTc, om. CaLdPfTbVm

⁴ episcoporum CaGcMgPfTb; et episcoporum Rb; om. LdTc

⁵ et CaMgPfTb; De Tc

⁶ de add. Tb, om. CaMgPfTc

⁷ et CaPfTbTc; om. Mg

⁸ -andis MgPfTbTc; -atis Ca

⁹ sunt CaMgPfTc; om. Tb

¹⁰ corr. fr. merito Rb

¹¹ -int MgPfTbTc; -unt Ca

¹² -eant CaMgTbTc; -ent Pf. et qui debeant add. GcTb. et qui possint add. Rb

¹³ De clericis hom. – min. om. Ra

¹⁴ -atis MgPfTbTc; -ans Ca

¹⁵ ordinatione CaOaPf; ordine GcMgMqRb; ordine et Tb; ordinatione et Tc

¹⁶ De clericis ebr. - scurr. (scurr- Rb) CaGcMgMqOaPfRbSITbVq; De clericis scurrilibus et

adulatoribus RaTc; De cl. ebr. aleatoribus, scurulatoribus Vm

¹⁷ De clericis (ebriosis add. and canc. Ra) arma sumentibus et aruspices et (vel Ra) similia exercentes consulentibus et ebrietati vel aliae insistentibus. De laicis aleatoribus add. Ra after ordinatione qui non, Tc here; om. AdBdBeCaCcFcGcLdMgOaObOdOeOfPfPkPtPwQaRbSeSgSITbVaVmVoVpVqWcWe

¹⁸ possint CaMgPfTb; possunt Tc

¹⁹ vel concedere add. Rb

²⁰ corr. fr. quia Pf

²¹ possint CaPfTb; possunt GcMgTc

Capitula quarte partis¹

Quarta pars continet: De primatu et dignitate Romane ecclesie. De conciliis convocandis. De provincia² quomodo constituenda sit³. De potestate primatum⁴ et metropolitanorum⁵ episcoporum. De negotiis et causis clericorum ubi debeant tractari⁶. De spoliatis revestientibus⁷. De accusatione et⁸ quo ordine et a quibus personis et adversus quas personas⁹ debeat vel non debeat fieri. De testibus qui et quomodo et quot et in quo negotio testificari debeant vel non. De induciis quo tempore et quanto¹⁰ dande sunt¹¹. De subterfugientibus quanto tempore et qua ratione exspectari debeant¹². De iudicibus quales debeant esse et quando sententiam iudicii debeant proferre¹³. De appellatione quo tempore et qua ratione debeat fieri et de pena male appellantium.

¹ Capitula quarte partis CaPtRa; Item Be; Quarta pars Se; De quarta parte Tb; Capitula libri quarti Tc; om. GcLdMgOaPfRbVmVoVqWc

² providentia Vq

³ constituenda sit GcLdMgRbTbVmVoVq; sit continenda Be; sit constituenda CaPfRa; sit custodienda Tc

⁴ -atum CaGcMgPf; -atum TbTc

⁵ et ceterorum add. Tc, om. CaGcMgPfRaTbVm

⁶ agi Rb

⁷ rev. CaMgPfTbVm; revestigendis Gc; restituendis Tc

⁸ et CaGcMgPfVm; om. TbTc

⁹ quas personas CaMgTbTc Vq; personas quas Pf

¹⁰ quo tempore et quanto CaGcMgTbTcVoVq; quo tempore et quanto tempore OaRa; quanto temp. et quo tempore Pf

¹¹ sunt CaPfTcVq; sint GcMgRbTb

¹² exp. deb.] exspectandi sint Rb

¹³ et quando - proferre CaGcMgPfRaRbTbVmVoVq; om. Tc

Capitula quinte partis¹

Quinta pars continet: De clericis sola infamia sine² testibus accusatis³, quota manu se debeant purgare. De causis⁴ et negotiis⁵ laicorum. De vocatione⁶ excommunicandorum. De licita et illicita excommunicatione⁷. De absolutione⁸. De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt quod possunt sine⁹

¹ Capitula quinte partis CaPtRa; Item Be; De quinta parte LdTb; Quinta pars SeWc; Cap. quinti libri Tc; om. GcMgOaPfRbSIVmVoVq

² sine CaGeMgTbTc; sive Pf

³ test. acc. CaPfRbTbTc; acc. test. GcMg

⁴ causis CaMgPfTb; causa Tc

⁵ clericorum et add. Tc, om. CaMgPfRaRbTb

⁶ voc- CaGcMgPfTb; convoc- Tc

⁷ et de absolutione add. Tc, et add. Mg, om. CaGcPfRaRbTbVoVq

⁸ solutione Rb

⁹ possunt sine CaPfTbTc Vq; possint absque GcMgRb

periurio absolvi ab illo¹⁰ sacramento. De hereticis post mortem excommunicandis. Quod sit communicandum non ex nomine excommunicatis¹¹.

¹⁰ abs. ab illo CaGcMgPfTb; ab illo solvi Tc

¹¹ sit comm. (communicatum corr. fr. excomm- Rb, cum add. Vo) non ex nomine (ratione Tb) excommunicatis (-antis Pf) BeCaGcLdMgPfRaRbTbVmVoVq; sit comm. (corr. fr. excomm-) cum nomine non excomm. Sl; sit comm. non nomine communicantis Oa; non sit comm. excommunicatis Tc. Non facile excommunicandum add. Be

Capitula sexte partis¹

Sexta pars continet: De nuptiis quo scilicet² tempore et inter quas personas et qua de causa debeant³ fieri. De tribus⁴ que perfectum reddunt coniugium. De perfecto et imperfecto coniugio. De concubinis. De coniugibus quorum alter sine altero continentiam vovit vel religionis habitum sumpsit. De uxoribus qui⁵ viris in captivitatem ductis aliis nupserunt. Quod sit coniugium inter personas eiusdem religionis, hoc est inter gentiles, inter⁶ Iudeos. Inter personas vero que non sunt eiusdem religionis vel fidei non potest fieri coniugium. Quibus de causis non debeat solvi coniugium⁷. Cuiusmodi coniunctio non facit coniugium. De separatione coniugii non ob causam fornicationis⁸.

¹ Capitula sexte partis CaPtRa; Item Be; De sexta parte LdTb; Cap. sexti libri Tc; Sexta pars Wc; om. GcMgOaPfRbSeSIVmVoVq

² quo sc. GcMgPfTb; sc. quo CaTc

³ -eant CaGcMgPfTc; -ent Tb

⁴ tribus CaGcMgTbTc; tribubus Pf

⁵ que a Rb

⁶ inter GcMgPfTb; et Tc; et inter CaRb

⁷ debeat solvi coniugium CaGcMgRaVq; debeat [fieri add. and canc.] coniugium solvi Be; debeant solvi coniugia OaPfTc

⁸ Quibus de causis - forn. BeCaGcMgOaPfPtTcVmVoVq; om. Tb

Capitula septime partis¹

Septima pars continet: De separatione coniugii ob causam fornicationis carnalis². De viro qui cum alterius uxore³ fornicatur quod⁴ post mortem mariti⁵ non possit eam⁶ habere uxorem. De interfectione⁷ coniugum suarum. De fornicatione

¹ Capitula septime partis CaPtRa; Item Be; Septima pars SeWc; De septima parte Tb; Cap. septimi libri Tc; om. GcMgOaPfRbVmVoVq

² forn. carn. BeCaPfRaTc; carn. forn. GcMgRbTbVoVq

³ alt. ux. CaMgPfTbVq; ux. alt. RbTc

⁴ quod GcMgRbTbVq; quia CaPf; quam Tc

⁵ mariti GcRb²TbTcVq; viri Pf; marti Rb; om. CaMg

⁶ eam CaGcMgPfTb; om. Tc

⁷ interfectione BeCaMgPfSIVq; interfectoribus GcTbTc; interfectoribus Be²RaVo; interfectionibus Rb

spirituali, quod propter eam licite dimittatur⁸ uxor. De reconciliatione coniugum. De sacramento quod⁹ debent viri facere¹⁰ mulieribus et mulieres viris suis¹¹ quando reconciliantur. De subiectione qua¹² debent uxores viris suis¹³ subici¹⁴. Qua¹⁵ ratione non debet fieri coniugium¹⁶ inter parentes. De eo quod unus vir¹⁷ non potest duas commates ducere unam post aliam. De eo qui¹⁸ cum filiola sua aut commatre sua aut¹⁹ qui filium suum baptizavit²⁰ aut cuius uxor filium²¹ aut privignum suum²² de sacro fonte levavit aut ad confirmationem tenuit et ideo voluit separari²³. In quo ramusculo consanguinitatis possunt²⁴ coniugia fieri. De accusatione consanguinitatis²⁵ a quibus personis debet fieri²⁶. De sacramento quod debet fieri et quomodo debet fieri²⁷. De inquirenda parentela et de²⁸ incestuoso discidio. De gradibus consanguinitatis²⁹ recto et transverso ordine dispositis.

⁸ -atur CaMgPfTc; -itur Tb

⁹ sacramento quod GcMgPfTb; sacramentis que CaTc

¹⁰ viri fac. CaGcMgPfTc; fac. viri cum Tb

¹¹ viris suis CaMgPfTb; viris Rb; om. Tc

¹² qua CaMgPfTc; quam AdRbTb

¹³ suis CaMgPfTb; om. RbTc. quando reconc. - suis in mg. Ad

¹⁴ subici CaMgPfTc; om. RbTb

¹⁵ Cui Rb

¹⁶ deb. (debent Vo) fieri con. CaMgRbTbVoVq; fieri deb. con. Pf; deb. con. fieri Tc

¹⁷ unus vir MgPfTbTc; vir unus Ca

¹⁸ qui CaMgPfTc; quod OaTb

¹⁹ sua aut CaMgOaTbVq; aut Pf; dormierit et Tc

²⁰ -avit CaPfTbTc; -averit Mg

²¹ aut cuius ux. filium CaMgPfTb; om. Tc

²² suum CaMgPfTb; om. RbTc

²³ et ideo voluit (-unt Tb) sep. (separi Rb) CaMgPfRbTb; ut separetur Tc

²⁴ possunt CaMgPfTb; possint Tc

²⁵ osuunt coniug. – consang. om. Oa

²⁶ De accus. cons. (et add. Mg) a quibus pers. deb. fieri CaLdMgPfRaSeTb; om. Tc

²⁷ et quomodo - fieri placed below after De gradibus Ca. De sacramento – fieri in mg. Be

²⁸ de CaMgPfTb; om. Tc

²⁹ consanguinitatis CaMgPfTbVmVo; sanguinitatis Oa; parentele Tc

Capitula octave partis¹

Octava pars continet: De homicidio spontaneo et non spontaneo² et quod potest fieri sine peccato. De eo qui quemlibet clericum occiderit, quid debeat emendare. De eo qui percusserit mulierem in utero habentem et obortierit³ utrum homicidium fecerit necne⁴. De incantationibus et divinationibus et diverso genere

¹ Capitula octave partis CaPtRa; Item Be; De octava parte LdTb; Octava pars Se; Cap. octavi libri Tc; viii Wc; om. MgOaPfRbSIVmVoVq

² spontaneo et non spontaneo CaLdMgOaPfTb; spontaneo RbVq; sponte et non sponte facto Tc

³ et obortierit MgPfTbVo; et abortiverit CaTc; abactivum Rb

⁴ utrum hom fec. necne CaMgPfTb; an sit hom. vel non Tc

magice artis. De natura demonum. De sortibus⁵. De observatione dierum et mensium. De iuramento quod⁶ debeat teneri necne⁷, et quos habeat comites. De⁸ omni genere mendacii.⁹

[Expliciunt capitula]¹⁰

⁵ sordibus Rb

⁶ quod CaPfTbTc; quid Mg

⁷ necne CaMgPfTb; vel non Tc

⁸ et Rb

⁹ Mn breaks off here and resumes in c 9 below. Item de mendacio add. in mg. Bd

¹⁰ Exp. cap. BdPwTcWe; om. AdCaMgPfRaSITbVoVqWc. Frater Nicolaus Lant fidel' complevit add. We. Cc then begins. Prima pars istius libri continetur. Ea lacks capitula entirely. Mq follows directly with short rubrics to the cc. of Book I, of which, after some uncertainty, cc. 3 – 65 are preceded by a sequence of letters (acting as numbers); Vo has a new rubric: Incipiunt capitula primi libri canonum, and then copies out all the rubrics of Book I, numbering the first 11 as i-viii, one omitted, then xiii, xii, before giving up. OaPw repeat the capitula to bk I, and a second hand in Oa then adds:

Quid penitentie et qualiter agere debeant qui magna crimina committunt

Quatuor quadragesime penitentibus de criminalibus. Omnes dies Veneris per annum .. et comedat victum quadragesimalem

Incipit Panormia Ivonis Carnotensis episcopi¹

1²

De fide sancte Trinitatis³

Credimus unum Deum esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Patrem eo quod habeat Filium, Filium eo quod habeat Patrem, Spiritum sanctum eo quod sit ex Patre et Filio. Pater ergo principium⁴ deitatis, qui sicut nunquam fuit non⁵ Deus, ita nunquam fuit⁶ non Pater, a quo Filius natus, a quo Spiritus sanctus non natus quia non est Filius, neque⁷ ingenitus quia non est Pater, nec factus Spiritus sanctus⁸, quia non

¹ Incipit - episcopi BdCbObOfPkPwBrant; Incipiunt decreta sanctorum pontificum (patrum MqOeRbVcVp) AdBeGcLdLeMhMkMmMqOeRbSIVcVpVqWc; Incipit liber pannormie Ivonis venerabilis Carnotensis episcopi de multimoda distinctione scriptorum sub una castorum eloquiorum facie contemptarum Lg; Incipiunt sanctorum patrum decreta Mf; Canones Ivonis Carnotensis qui Pannormia dicuntur Oa; Incipiunt capitula dogmatis Pt; Prima pars RaVp; Incipiunt Sg; Incipit liber primus deflorationis canonum Ivonis Carnotensis episcopi Tc; Incipiunt decreta pontificum VaVo; Incipit pars prima Wc²; om. CaLcMgPfPtRaSeTbVm. Se has here an arbor consang.

² om. BbEa

³ De - Trin. in mg. Ad²BeCaGcLdMgOePdPfSe, text AdMhMkMmPwRaRb(adding prima pars)SIVaVcVmVoVpVqWc; i. De fide in mg. Bd; i in mg. Be; De fide Oa; Incipiunt capitula dogmatis Augustini de fide sancte Trinitatis Pt; De fide s. Trin. unum Deum esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum in text, Credimus in Deum Patrem et Filium et Spiritum Sanctum in mg. Rb; Ex Niceno concilio. De - Trin. Tb; Ambrosius add. in mg Vc; om. LeMjMoTc.

⁴ dicitur add. Tc, om. CaGcMgPfTb

⁵ ss Mo²

⁶ superscr. Tc

⁷ neque CaMgPf²Tc; nec Tb

est ex nihilo, sed ex Deo Patre⁹, et Deo Filio¹⁰ Deus procedens. Pater eternus, eo quod habeat Filium eternum cuius eternus sit Pater, Filius eternus eo quod sit¹¹ Patri et Spiritui sancto¹² coeternus. Spiritus sanctus eternus eo quod sit Patri¹³ et Filio coeternus. Non¹⁴ confusa in una persona Trinitas, ut Sabellius dicit, neque¹⁵ separata aut divisa in natura divinitas¹⁶, ut Arius blasphemavit¹⁷, sed alter in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus sanctus. Unus¹⁸ in natura, in sancta Trinitate Deus¹⁹ Pater, et Filius et Spiritus sanctus²⁰.

Ps-Aug. De ecclesiae dogmatibus c 1 (PL 42.1213, cf PL 58. 979-80)

⁸ nec factus Sp. sa. CaOeTbVq; nec factus est Sp. sa. AdBeMg; nec Sp. sa. factus Pf; neque factus Sp. sa. Tc

⁹ Deo Patre CaMgPfTb; Patre Deo Tc

¹⁰ Deo Filio CaMgPfTbVq; Filio Deo Tc

¹¹ sit CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² et Sp. sancto GcPfTbVq; et Sp. sancto sit Tc; *om.* Ca

¹³ Sp. sancto coeternus - sit Patri *om.* Mg

¹⁴ est *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

¹⁵ aut *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

¹⁶ -itas CaMgPfTb; -itatis Tc

¹⁷ blasphemavit CaGcTbTc²; blasphemavit Pf; *om.* Tc

¹⁸ Deus *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

¹⁹ Deus CaGcPfTbTc; *om.* Mg

²⁰ Deus Pater - sanctus *at foot of leaf* Vm

2¹

De incarnatione Christi³

Non Pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed Filius tantum, ut qui erat in divinitate Patris Dei⁴ Filius, ipse fieret in homine hominis⁵ filius, neque Filii nomen⁶ ad alterum transiret⁷, qui non esset nativitate Filius. Dei ergo nativitate⁸ filius, hominis factus est⁹ Filius, natus secundum veritatem nature¹⁰ ex Deo Dei Filius, et¹¹ secundum veritatem¹² nature ex homine hominis filius, ut veritas geniti non

¹ *om.* Ea

² Augustinus *add.* Pf, Item *add.* Tb, *om.* BeCaGcMgTcVmVpVq

³ De inc. Christi *in mg* BeGcWc, *in text* AdCcLeMgPfPtPwRbSITbTcVmVoVpVq; De inc. *in mg.* Ca.

⁴ Patris Dei CaGcMgPfTb; Dei Patris Tc

⁵ homine hominis CaGcMgPfTb; humanitate vere Tc

⁶ Filii nomen CaMgPfTb; nomen Filii Tc

⁷ ad alt. tr. CaMgPfTc; tr. in alt. Tb

⁸ nativ. CaGcMgPfTc; *om.* TbVo

⁹ hominis factus est AdCaGcMgTcVmVq; Dei factus est Pf; factus est hominis Tb

¹⁰ ver. nat. CaGcMgPfTbVmVq; divine nature ver. Tc; ex virg. virg. filius *in mg.* Gc. Vm *begins new canon.*

¹¹ et CaMfPfTc; *om.* Tb

¹² humane *add.* Mg²Tb; *om.* AdCaGcMgPfTcVm

adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet, et esset verus Deus et verus homo, unus Filius.

Ut sup. c 2a]

3¹

[De eodem contra Timothianos et alios hereticos]²

Non ergo duos Christos, neque duos Filios³, sed Deum et hominem unum Filium, quem propterea, et Unigenitum dicimus, manentem in duabus substantiis, sicut ei nature veritas⁴ contulit, non confusis naturis neque inmixtis, sicut Timothiani volunt, sed societate unitis.

Ut sup. c 2b]

⁵Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transivit, non nature versibilitate, sicut Tracii Apollinariste dicunt, sed Dei dignatione, ut nec Deus mutaretur in humanam substantiam⁶ assumendo hominem⁷, nec homo in divinam⁸ glorificatus in Deum, quia mutatio vel versibilitas nature et diminutionem et abolitionem substantie facit. Creditur⁹ a nobis sine confusione coniuncta Trinitas, sine separatione distincta. Natus est ergo Dei Filius ex homine et non per hominem, id est non ex viri¹⁰ coitu, sicut Ebion dicit, sed carnem ex virginis corpore trahens, et non de celo secum afferens, sicut Marcion, Origenes¹¹ et Eutices affirmant, neque in fantasia, id est absque carne sicut Valentinus¹², neque Aornci¹³, id est putative imaginatum, sed corpus verum, non tantum carnem¹⁴ ex carne, sicut Martianus¹⁵, sed verus Deus ex

¹ *om.* Ea

² De eodem – al. heret. (heret. al. Pt) AdBdPt *text*, Ad²BeCaMgPwTcWc *mg.*; before Deus ergo hominem below CcMqPfRbTbVq; *in mg.* against Ex homine hominis above Gc; before veritatem nature *above*, before corr. Vm; *om.* LdPf. ii. De diversis heresis *in mg.* Bd; ii *in mg.* Be²; Quantum ad divinam nativitatem non appellatione, quantum ad humanam scilicet quod appellaretur et non esset verus homo Mg *mg.* Contra - hereticos *in text* Vp. No break GcOaSlTbVcWd

³ credimus add. Tb, *om.* CaGcMgPfTc

⁴ nat. ver. CaMgPfTcVq; ver. nat. Tb

⁵ see above for CcMqPfRbTbVq; Quid proprie ad Patrem, quid proprie ad Spiritum sanctum pertineat here Tc(*cf c 7 below*)

⁶ humanam substantiam MgPfTbTc; humana substantia CaGc

⁷ in Deo add. Tb, *om.* CaGcMgPfTc

⁸ divinam MgPfTbTc; divina CaGc

⁹ itaque add. Tc, *om.* CaGcMgPfTb

¹⁰ viri GcMgPfTbTc; virili Ca

¹¹ -nes Mg²TbTc; -nis CaGcMgPf

¹² -tinus GcMgPfTbTc; -tius Ca

¹³ AO&NCI PfVq; Aiochei BePw; Aonchei Ca; AOKTHei Gc; Aoacnci MgTc; AOKNCI RbSl; AOKHCl Tb

¹⁴ tantum carnem CaGcMgPfTc; tamen caro Tb

divinitate, et verus homo ex carne, unus Filius, in¹⁶ divinitate Verbum Patris, et Deus in homine anima et caro, anima non¹⁷ absque sensu et ratione, ut Apollinaris. Neque caro absque anima, ut Anomotius¹⁸, sed animam¹⁹ cum ratione sua, et carnem²⁰ cum sensibus suis, per quos sensus veros in passione et ante passionem carnis sue dolores sustinuit²¹.

Ut sup. c 2c]

¹⁵ Martianus CaGcMgTbTc; Mathianus Pf

¹⁶ in CaMgPfTb; ex Tc

¹⁷ an. et caro, anima non CaGcLdMgOaTbVq; an. et caro, non anima Pf; et caro et an., anima non Tc

¹⁸ Anomotius AdCaTc; Anomocetus BeMgVq; Annomaicus Gc; Anonicus Mq; Anomotius Pf;

Noamonicus Pw; Anomitus Rb; Anomacetus Sl; Amonicus Tb

¹⁹ -imam CaGcMgPfTc; -ima Tb

²⁰ carnem CaGcPfTc; caro MgTb

²¹ dol. sust. CaGcMgPfTb; sust. dol. Tc

4¹

De nativitate Christi², contra Arthemonem³ et ceteros hereticos⁴

Neque⁵ sic est natus⁶ ex Virgine ut deitatis initium homo nascendo acceperit⁷, quasi antequam ex Virgine nasceretur Deus non fuerit, sicut Arthemon et Berillus et Marcellus docuerunt, sed eternus Deus⁸ homo ex Virgine natus.

Ut sup. c 3a]

¹ om. Ea

² Domini Vc

³ Arcenionem Sl

⁴ De - her. *in text* AdPfPtRbTbVmVpVq; *in mg.* Ad²BeCaGcMgPwTcVcSlWd

⁵ Neque CaMgPfTbTcVq; Deus non Ad

⁶ est nat. CaMgPfTb; nat. est. Tc

⁷ acceperit AdCaGcMgPfTb; sumeret Tc

⁸ et add. Tc, om. AdCaGcMgPfTb

5¹

De equalitate² sancte Trinitatis contra Dionisium et alios hereticos³

Nihil creatum aut serviens in Trinitate credendum⁴, ut vult Dionisius, fons Arii, nihil⁵ inequale ut Unomius⁶, nihil⁷ gratie⁸ equale⁹, ut vult Aethius¹⁰, nihil

¹ om. Ea

² equal- Ad²GcMgPt²TbTcVm; qual- AdBdBeCaPfPtPwSlWd; calitate Vq

³ De (equal.) - her. *in text* BdCcPtTcVmVpVq, *in mg.* AdBeCaGcMgPwSlTcWd; De contra Bonosum *in text* Tb; om. (*no break*) OaRb

⁴ est add. Tc, om. CaMgPfTb

⁵ sibi add. Ca

⁶ Unomius CaGcPwTbVm; Unomius Be; Eunomius MgTc; Innomius Pf; Onomius Pt; Ynomius Rb; Unomius Sl; Unomius Vq

⁷ tantum add. Tc, om. CaMgPfTb

anterius posteriusve¹¹ aut minus, ut¹² Arius, nihil extraneum aut officiale alteri, ut Machedonius, nihil persuasione aut surreptione insertum, ut Manicheus, nihil corporeum, ut Melito et¹³ Tertullianus¹⁴, nihil corporaliter effigiatum ut Antropomorsus¹⁵ et Vadianus¹⁶, nihil sibi invisible, ut Origenes¹⁷, nihil creaturis¹⁸ visible, ut Fortunatus, nihil moribus vel voluntate diversum, ut Marcion, nihil¹⁹ Trinitatis essentia ad creaturarum naturam²⁰ deductum, ut Plato et Tertullianus, nihil officio singulare nec²¹ alteri communicabile, ut Origenes, nihil confusum, ut Sabellius, sed totum perfectum, quia totum ex uno²² et unum, non tamen solitarium, ut presumunt²³ Silvanus et Praxeas²⁴, Pentapolitana dampnabilis illa²⁵ doctrina.

Ut sup. c 4]

⁸ vel a add. supers. Mg

⁹ corr. from coequale Mg

¹⁰ Aethius GcPfVmVq; Ethius BeCaMgRbTc; Aetinus Tb

¹¹ maius add. Tc, om. CaGcMgPfTb

¹² ait add. Mg, om. CaGcPfTbTc

¹³ et CaPfMgTc; om. Tb

¹⁴ Tertullianus CaPfTbTc; Terculinus Mg

¹⁵ -orsus BeCaMgPfSl; -orphus TbTcVq; Sl fo. 7v ends here, fo. 8 is missing, and it resumes at c 15 below

¹⁶ Vad- CaMgTbTc; Nad- Pf

¹⁷ -nes CaPfMgTc; -nis Tb

¹⁸ -uris CaMgPfTb; -ure Tc

¹⁹ de add. MgTc, om. BeCaPfTb

²⁰ add. Ca¹

²¹ nec CaMgPfTb; vel Tc

²² ex uno totum later marked for reversal Ca

²³ -unt CaMgPfTc; -it Tb

²⁴ Praxeas BeCaTbTcVq; Braxeas Mg; Praxas Pf

²⁵ damn. illa MgPfTbTc; illa damn. Ca

6¹

Quid sit homoision, contra Nestorium hereticum²

Homoision ergo, id est³ in divinitate⁴ Patris⁵ Filius, homoision Patri et Filio⁶ Spiritus sanctus. Homoision Deo et homini unus Filius manens Deus in homine suo in gloria Patris, desiderabilis videri ab angelis, sicut Pater et Spiritus sanctus adoratur ab

¹ om. Ea

² Quid - heret. in text BeOaPfPwRbTbTcVmVpVq, in mg. AdBeCaMgWcWd; Quid – Nest. in text Pt; Ego et Pater unum sumus Wc²

³ id est MgPfTbTc; idem Ca; om. Le

⁴ substanciali add. Tc, om. CaMgPfTbVq

⁵ Patris CaPfTbTc; Patri Mg

⁶ et add. Tc, om. CaMgPfTb

angelis, et⁷ omni creatura. Non homo propter Deum vel Christus cum Deo, sicut Nestorius blasphemat, sed homo in Deum et in homine Deus.

Ut sup. c 5]

⁷ ab add. Tb, om. CaMgPfTc

7¹

*Quid proprie ad Patrem, quid proprie² ad Filium, quid proprie³ ad Spiritum sanctum
pertineat⁴*

Omnes⁵ quos legere potui qui ante me scripserunt de Trinitate, que Deus est, divinorum librorum veterum⁶ et novorum catholici tractatores⁷, hoc intenderunt⁸ secundum Scripturas docere, quod Pater et Filius et⁹ Spiritus sanctus unius¹⁰ eiusdemque substantie inseparabili equalitate divinam insinuent unitatem. Ideoque non sunt¹¹ tres dii, sed unus Deus. Quamvis Pater Filium genuerit, et ideo Filius non sit qui Pater est, Filiusque a Patre sit genitus, et ideo Pater non sit qui Filius est, Spiritusque sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantummodo Patris et Filii Spiritus, et Patri et Filio etiam¹² ipse¹³ coequalis et ad Trinitatis pertinens unitatem. Non tamen eamdem Trinitatem natam de Virgine Maria, et sub Pontio Pilato crucifixam, et sepultam, et tertio¹⁴ die resurrexisse, et in celum ascendisse, sed tantummodo Filium, nec eamdem Trinitatem descendisse in specie columbe super Iesum baptizatum¹⁵, aut die Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de celo quasi ferretur flatus vehemens, et linguis divisus¹⁶ velut ignis, sed tantummodo¹⁷ Spiritum sanctum, nec

¹ om. Ea

² proprie CaMgPfRbTcVmVq; om. BeTb

³ proprie CaCcPfRbVmVq; om. AdBeMgPtTbTc

⁴ pert. om. Rb. rubr. in text BdOaPtRbTcVmVp, Tc repeating in mg.; in mg. only AdBeCaMgPwWd. Augustinus [in primo libro de Trinitate supers. in glossing hand] add. Mg. Aug' in mg. Vc; Augustinus in primo libro de Trinitate in text Vp (before rubr.)Vq

⁵ Homines Pk

⁶ after corr. Ca

⁷ Catholic tractatores *CaMgPfVq; tractatores Tb; Catholicorum tractatus Tc

⁸ -derunt *MgPfTb; -dunt CaTc

⁹ et *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ corr. fr. unus Ca

¹¹ sunt CaMgPfTc; om. Tb

¹² etiam *TbRbVmVq; <co>eternus et Ad; eternus CaLgMjOePf; coeternus BbBeMgMoObPwRaTcVa; est MhMkMmMq; coeternus etiam OfBrant

¹³ et add. MjPtTc, est add. Mq, om. *CaMgPfRbTb

¹⁴ -io CaMgPfTc; -ia Tb

¹⁵ Ies. bapt. *CaMgPf; bapt. Ies. Tc

¹⁶ vel sis add. Mg² supersc.

¹⁷ tantummodo *AdMgPfTc; tantum Ca

eamdem Trinitatem¹⁸ dixisse de celo, Tu es Filius meus, sive cum baptizatus est a Iohanne sive in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit vox dicens, Et¹⁹ clarificavi, et iterum clarificabo, sed tantummodo²⁰ Patris vocem fuisse²¹ ad Filium factam, quamvis Pater et Filius et Spiritus sanctus, sicut inseparabiles²² sunt²³, ita inseparabiliter operentur²⁴. Nam quo intellectu Deum homo capit, qui ipsum intellectum suum quo eum vult capere, nondum²⁵ capit?²⁶ Si autem hunc iam capit, attendat diligenter nihil in²⁷ eo esse in²⁸ sua natura²⁹ melius et videat utrum ibi videat ulla lineamenta formarum, nitores colorum, spatiostam granditatem, partium distantiam, molis distentionem, alias per locorum intervalla motiones, vel aliquid huiusmodi³⁰. Nihil certe istorum invenimus³¹ in eo, quo³² in natura nostra nihil melius invenimus³³, id est in nostro intellectu quo sapientiam capimus, quanto capaces sumus. Quod ergo non invenimus³⁴ in meliore nostro, non debemus in illo querere quod longe melius³⁵ est meliore³⁶ nostro, ut sic intelligamus Deum si possumus quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia³⁷ creatorem, sine³⁸ situ presentem, sine habitu omnia continentem³⁹, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione⁴⁰ mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, et⁴¹ nondum potest omnimodo invenire⁴² quid sit, pie tamen⁴³ caveat quantum potest aliquid de illo⁴⁴ sentire quod

¹⁸ descendisse in specie - Trin. *om.* Tb, *in* *AdCaMgPfRbTcVq

¹⁹ Et *CaMgPfTc; *om.* Tb

²⁰ tantummodo *CaPfTbTc; tantum Mg

²¹ fuisse *CaMgPfTc; *om.* Tb

²² essentialiter *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

²³ *ss* Tb

²⁴ insep. op. *CaMgPfTb; op. insep. Tc

²⁵ nondum *CaMgPfTc; non Tb

²⁶ capit ? *CaMgPfTb; capi ? Tc

²⁷ nihil in *CaPfTb; intell' superscr. Mg²Tc

²⁸ in *MgTbTc; *om.* CaPf

²⁹ nihil *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

³⁰ huiusmodi CaMgPfTb; huiuscemodi Tc

³¹ ist. inv. *PfTb; inv. ist. CaMgTc

³² quo *CaMgPfTc; quod Tb

³³ -nimus *CaMgTbTc; -niemus Pf

³⁴ inv. *after* nostro Tc

³⁵ melius *CaMgPfTb; melior Tc

³⁶ -iore *CaMgPfTb; -iori Tc

³⁷ corr. fr. indulgentia Ca

³⁸ sine *CaPfTbTc; *om.* Mg

³⁹ omn. cont. *TbTcVq; cont. omn. CaMgPf

⁴⁰ sui mut. *CaMgPfTc; mut. sui Tb

⁴¹ et *CaMgPfTb; si Tc

⁴² omnimodo inv. *PfTbVq; omnino inv. CaMg; inv. omnino Tc

⁴³ tamen *MgPfTbTc; tantum Ca

⁴⁴ aliqu. de illo CaMgPfTb; de eo aliquid Tc

non sit. Est⁴⁵ tamen sine dubitatione⁴⁶ substantia, vel si melius hoc appellatur essentia⁴⁷, quam Greci usiam vocant.

ID 1.2] Ctp 3.1.1; De cons. D 3 c 30 to operentur inseparabiliter only

⁴⁵ Est *CaMgPfTb; Et Tc

⁴⁶ est add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁴⁷ app. ess. *CaMgPfTc; ess. app. Tb

8

[Que sit causa baptismatis]¹ De originali peccato et remedio eius². xxiii³

Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem hominem qui per concubitum viri et mulieris concipitur cum originali peccato nasci impietati subditum, mortique subiectum, et ob hoc natura⁴ ire nasci filium, de qua dicit apostolus, Eramus enim natura filii ire sicut et ceteri. A qua ira nullus liberatur⁵, nisi per fidem mediatoris Dei et hominum, hominis Iesu Christi, quia ipse est Agnus Dei⁶ qui tollit peccata mundi.

ID 1.26] De cons. D 4 c 3a, to Christi only

¹ Que (Quid Se) - bapt. in mg. BeCaMgMjObPfPwSeVqWd, text EaMfOaPtRbTcVm; in text and mg. Ad; om. BdMkPqTb. De sacramento fidei, id est baptismum add. Mg mg. iii add. in mg. Be²

² Idem ad Petrum, cap. add. Tc; Augustinus de fide add. Mf; Augustinus in libro de fide ad Petrum add. Mg; Aug. Petro in mg. Vq²; Idem Petro diacono before De orig. Vp; om.

*BdCaEaMhMkMmMoPfPtPwRaSeTbVo

³ xxiii CaMgMh²PfPwTbTc; xiii Mq; sequitur Mf; om MhMoPtRb; Aug' add. Be. De - xxiii] om. Ea; Aug. ad Petrum diaconum Pq

⁴ Mo² adds at foot of leaf: id est debitor est pene eterne pro originali peccato

⁵ -atur *Tb; -abitur CaMgPfTc

⁶ supersc. Ca

9¹

[Quod etiam² parvuli qui sunt in uteris³ matrum dampnantur nisi baptizentur]

Testimonium veritatis⁴

Nisi quis⁵ renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non intrabit in regnum celorum⁶.

¹ om. Ea

² etiam CaMgPfTc; om. Tb

³ -eris CaPfTbTc mg; -ero Tc text

⁴ Test. ver. AdBdBeCaCcPfPtPwRb(corr. to Testimonia ver.)TbVmVp, in mg. Mg; Dominus in evangelio Pq; Testimonium ver. sumptum de evangelio Iohannis Vq; Quod etiam parvuli qui sunt in uteris [-ro Tc] matrum damnantur (-abuntur Ad), et adulti (et ad. om. PwWc) nisi baptizentur in text and mg. AdTc, before Firmissime below PwWc mg., in mg. only CaMgPfRb²Vq, in text TbVp; Quod etiam – matrum Pt; iii. De sacramento fidei, id est baptismus add. in mg. Bd; cf below for BdOaVm, om. LgLh

⁵ quis MgTbTc; qui CaPf

De baptismo xxiiii⁷

Firmissime tene et nullatenus dubites, non solum homines iam ratione utentes, verum etiam parvulos qui sive in uteris matrum vivere incipiunt et ibi moriuntur, sive iam de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis quod datur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, de⁸ hoc seculo transeunt, ignis eterni suppicio sempiterno⁹ puniendos, quia etsi peccatum proprie actionis nullum habuerunt¹⁰, originalis tamen peccati dampnationem carnali conceptione et nativitate¹¹ traxerunt¹².

ID 1.27] De cons. D 4 c 3b

⁶ Test. ver. Nisi - celorum *as rubric* Vo, after c 9b Se, following traxerunt below LgLh

⁷ De bapt. (cap. add. Pt) xxiiii *PfPtPwSeTbWc; om. Ad; cap. xxiiii. Quod etiam parvuli qui sunt in uteris non baptizentur. Aug. de baptismo Bd; Augustinus de baptismate (Quod parvuli qui sunt in uteris matrum dampnatur si non baptizentur *in mg.*) Be; Augustinus CaPq; Augustinus de baptismo cap. xxiiii CcVp; De bapt. cap. xiiii FcOd; viii Le; De bapt. xiiii cap. Mg; De baptismo *before* Quod etiam parvuli *above, only* xxiiii here Oa; Item de eodem Rb; De bapt. cap. xxiiii Aug. Tc; De bapt.

Quod etiam - baptizentur (*cf above*) Vm; De baptismo. Quid conferat parvulis Vq *text*

⁸ de *MgPfTbTc; ex Ca. Mn *resumes here*

⁹ supp. semp. *Be²Tc; semp. supp. CaMgPfTbVq; supp. Be

¹⁰ -erunt *CaPfTbTc; -erint Mg

¹¹ et nat. om. Pt

¹² contraxerunt Rb; nisi quis renatus fuerit—regnum celorum *add.* LgLh

10¹

[Quod ante adventum Christi, fides, sacrificium, circumcisio idem valuit quod modo baptismus.]² Gregorius³ in Moralibus lib. IV

Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his qui ab Abrahe stirpe prodierant misterium⁴ circumcisionis.

ID 1.49] De cons. D 4 c 5

¹ om. EaLc

² Quod - bapt. *in mg.* AdBeCaMgPfPwTcVq, *in text* BdRbTbVm; om. PtVp. Qa mg adds: Greg' in Moralibus. Nondum venerat - supplicium non habebant.

³ Origines Ad

⁴ misterium *BeMgPfRbTcVq; mysticum Ca; ministerium PtTb

11¹

Augustinus ad Valerium contra Iulianum². De eodem³

Ex quo instituta⁴ est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum fidei iustitie Dei, ad significationem purgationis valebat et⁵ parvulis originalis

¹ om. EaLc

² Val. – Iul.] Valerianum Pt

³ De eodem *in text* BeRbTbTcVm, *in mg.* AdCaMgPfPwVq; om. BdPtVp

veterisque⁶ peccati, sicut etiam baptismus ex illo valere cepit, ad innovationem⁷ hominis ex quo institutus est.

ID 1.50] De cons. D 4 c 6

⁴ inst- CaMgPfTc; const- Tb

⁵ et *CaMgTbVq; etiam Pf; magnis et Tc

⁶ veterisque *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁷ innovationem *AdCaOaRbTbTcVmVq; invocationem Pf; Dei novationem Mg

12

[*Questio quid proposit baptismus parvulis statim post baptismum mortuis¹*]²

Augustinus³ de libero arbitrio, libro III⁴

Illud perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi⁵ quid parvulis⁶ proposit, cum eo accepto plerumque moriuntur, priusquam ex se quicquam cognoscere potuerint⁷. Qua in re satis pie recteque creditur prodesse parvulo eorum fides, a quibus consecrandus offertur, et hoc ecclesie commendat saluberrima auctoritas, ut ex eo quisque sentiat quid sibi proposit⁸ fides sua⁹, quando in aliorum quoque beneficio, qui propriam nondum habent potestatem, commoda sit.

ID 1.120] De cons. D 4 c 7

¹ post. bap. mort. PfTbTcVmVq; mort. post bap. CaMg

² Quest. - mort. *in mg.* AdBeCaMgPfPwTcVmVq; *Questio quid proposit baptismus statim mortuis in text Rb; om. BdPtVp; in text TbVm. iiiii add. in mg.* Be²

³ Augustinus *CaMgTbTcVmVq; Idem Pf; *om.* Rb

⁴ III *BeCaTcVmVq; IIII MgTb; ? Pf; de lib. - III *om.* Ea

⁵ Chr. bapt. *marked for reversal* Ca

⁶ parv. *BePfTbTc; eis Ca; eis parv. Mg

⁷ -erint *BePfTb; -erunt CaMgTcVmVq

⁸ ss Tb

⁹ fid. sua *BeTbVmVmVq; sua fid. CaMgPfTc

13¹

Solutio questionis². Isidorus De officiis lib. II c. xxiii³

Parvuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui vel credere nesciunt, sicut etiam egri, muti⁴, surdi quorum vice aliis profitetur ut pro eis respondeat⁵ dum baptizantur.

cf ID 1.123 insc.] De cons. D 4 c 74

¹ *om. here, as 1.16A Cc*

² Sol. qu. *in text Ea(after officiis)RbTcVm, in mg.* AdBeCaMgPfPwVmVq; *om.* PtTbVp

³ cap. xxiii *Be²CaMgPfPtRbTb; cap. xxiiii BeVmVq; *om.* TcVm. Lib. - xxiiii *om.* Ea

⁴ et *add.* CaMgTc; *om.* Pftb

⁵ -eat CaPfTbTc; -eant Mg

14

[Eadem solutio de egrotantibus]¹ Cartaginense concilium² III, cap. xxxiiii³

Egrotantes si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur. Similiter et de penitentibus agendum⁴.

ID 1.123] De cons D 4 c 75

¹ in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq; in text EaRbVm; om. PtTbVp

² Cartag. conc. *BdCaMgTbTcVmVq; Ex concilio Cartaginensi Pf; om. Ea

³ III - xxxiiii *AdBeCaMgPfTbTcVmVq; cap. xxiii Oa; III – xxiii Rb; om.Ea

⁴ est add. LeRbTc, om. *CaEaMgPfTbVm

15¹

[Quod non baptizentur qui respondere possunt nisi respondeant² in baptismo]³

Augustinus de unico baptismo, libro IV⁴

⁵ Si pro eo qui respondere potest⁶ in baptismo aliis respondeat, non itidem⁷ valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet⁸, Etatem habet, ipse pro se loquatur⁹.

ID 1.124] De cons. D 4 c 77b

¹ om. Lc

² -erint Rb

³ in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq; in text EaRbVm; om. BdPtVp; Quod non bapt. nisi resp. in bapt. after insc. Tb

⁴ baptismo lib. IV *OePfPwTbVq; bapt. Be; bapt. lib. CaMg; baptismate lib. III TcVp. baptismo l. III RbVm; Aug. - IV om. Ea

⁵ Si resumes

⁶ resp. pot. *CaMgOeTbTc; pot. resp. Pf

⁷ itidem *CaMgPfTb; idem Tc

⁸ movet *BeTbTc; monet CaMgPfPwRb

⁹ loq. *CaMgPfRbTc; respondeat Tb

16¹

[Quod nemo² baptizetur³ in Natale Domini seu⁴ Epiphania⁵, seu apostolorum seu⁶

aliorum sanctorum festivitatibus, nisi necesse fuerit]⁷ Siricius papa Himerio

Terraconensi episcopo, cap. ii⁸

¹ om. Lc

² nemo CaMfPfTcVq; nullus Tb

³ -etur MgPfTb?TcVq; -atur Ca

⁴ seu CaMgTbTcVq; seu in Pt; om. Pf

⁵ -ania CaMgPfTbVq; -anie Tc

⁶ seu CaMgTbTcVq; et Pf

⁷ in mg. AdBeCaMgPfPt²PwTcVq, in text Vm; om. BdVp; Quod nemo baptizetur in Nativitate Domini seu sanctorum festis nisi necesse fuerit in text Rb; Quod - aliorum sanctorum in text after insc. Tb

⁸ Himerio Terrac. (Teucon. Rb) ep. (ep. Terr. Mg) cap. ii *CaMgPfPwRbTbVmVq; Henrico episcopo cap. Tc

Non ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate presumitur, ut passim et libere Natalitio Christi seu⁹ Apparitione, nec non apostolorum seu martirum festivitatibus innumere, ut asseris, plebes baptismi misterium¹⁰ consequantur, cum sibi hoc privilegium apud nos, et apud omnes ecclesias¹¹ Dominicum¹² spiritualiter¹³ cum sancto Pentecosten¹⁴ Pascha defendat¹⁵.

ID 1.58a] De cons. D 4 c 11

⁹ seu *CaMgPfTbVq; sive Tc

¹⁰ misterium *CaMgTbTc; ministerium Pf

¹¹ omn. eccl. *Tb; eccl. omn. BeCaMgPfTc

¹² Dominicum CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ spiritualiter CaLeMgMkMmPfPtRaRbTb; specialiter BeMfMjMnMoTcVo; vel specialiter *add.* Mg² ss; spatialiter Oe

¹⁴ Pentecosten CaMgPfTb; Pentecoste Tc

¹⁵ ostendat Wc

16A

Relatione quorundam fratrum uestrorum—compellit filiis prospicere.

17¹

[Quod duo tantum² tempora sunt³ baptizandi, Pascha scilicet⁴ et Pentecostes]⁵. Leo papa episcopis per Siciliam⁶

Evidenter agnoscitis in baptizandis electis qui secundum apostolicam regulam exorcismis scrutandi⁷ et ieuniis sanctificandi⁸, et frequentibus predicationibus imbuendi sunt, duo tantum⁹ tempora, id est Pascha et Pentecosten, esse servanda.

ID 1.59]

¹ *om.* EaLc

² *om.* Rb

³ sint Rb

⁴ *om.* Rb

⁵ Quod duo (*om.* Ad) – et (*om.* Vm) Pentecostes (-en Tc) *in mg.* AdBeCaMgPfPwTcVq, *in text* RbVm; *om.* BdPtTbVp

⁶ constitutis *add.* Rb

⁷ -andi *CaMgTbTc; -andis Pf

⁸ -andi *CaMgTbTc; -andis Pf

⁹ tantum CaMgPfTc²; *om.* TbTc

18¹

[Qua ratione Christus² baptizari voluit in die Epiphanie]³. Non esse celebrandum baptismum⁴ in Epiphania

Si quis autem Epiphanie festivitatem, que in suo ordine debito honore veneranda⁵ est⁶, ob hoc existimat privilegium habere baptismatis, quia hoc⁷ quidam putant quod in eadem die Dominus ad baptismum sancti Iohannis accesserit, sciat illius baptismi aliam⁸ gratiam, aliam fuisse rationem, nec ad⁹ eamdem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur, Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus enim, nullius indigens¹⁰ remissione peccati nec querens remedium renascendi, sic voluit baptizari quomodo et voluit¹¹ circumcidere, hostiamque pro se emundationis offerri, ut qui factus fuerat ex muliere, sicut apostolus ait, fieret et sub lege quam non venerat solvere, sed adimplere, et implendo¹² finire, sicut beatus¹³ apostolus predicit dicens, Finis autem legis¹⁴ Christus ad iustitiam omni credenti. Baptismi autem¹⁵ sui in se condidit¹⁶ sacramentum, quia¹⁷ in omnibus primatum tenens se docuit esse principium. Et tunc regenerationis potentiam¹⁸ sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt¹⁹ sanguis redemptionis et aqua baptismatis.

ID 1. 47] De cons. D 4 c 14

¹ *om.* Lc

² Chr. CaMgPfTcVq; *om.* Vm

³ *in mg.* AdBeCaMgPfPwTcVq, *in text after Epiph.* EaOaRbVm; *om.* BdPtTbVp. Idem *add.* Pf, *om.* BdCaMgTbTc. Quo sunt tantum tempora baptiz' Pasca et Pentecost' *in mg.* Pt²

⁴ cel. baptismum *CaTbVm; cel. bapt' MgTc; cel. baptisma Pf; baptizandum Rb

⁵ *corr. fr.* -eanda Mg

⁶ deb. hon. ven est *CaMgPfTb; ven. est deb. hon. Tc

⁷ hoc *CaMgPfTb; *erased* Tc

⁸ fuisse *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁹ ad *CaMgPfTc; *om.* Tb

¹⁰ indig. *CaMgPfTb; egens Tc

¹¹ bapt. quom. et vol. *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹² implendo CaPfTc; adimplendo MgTb

¹³ beatus *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁵ autem *CaMgPfTb; enim Tc

¹⁶ condidit *CaPfTbTc; creditit Mg

¹⁷ et *add.* Pf, *om.* *CaMgTbTc

¹⁸ reg. pot. *TbVq; pot. reg. MgPfTc

¹⁹ -erunt *CaMgTbTc; -uxit Pf

19

[Quod omni tempore baptizari debeant¹, urgente necessitate]². In decretis Leonis³, cap. v⁴

Porro hi qui necessitate mortis⁵, egritudinis, obsidionis⁶, persecutionis et naufragii urguntur, omni tempore debent baptizari⁷. Hec ergo vestre indicimus caritati, ut ab apostolicis institutis⁸ nullo ulterius recedatis excessu, quia inultum post hoc⁹ esse non poterit¹⁰, si quisquam apostolicas regulas¹¹ in aliquo crediderit negligendas.

4L 3. 50b (cf 74T 218)]; De cons. D 4 c 16 from Hi qui to baptizari only

¹ bapt. deb. BePfTcVmVq; deb. bapt. (-are Ad) AdCaMgTb

² in mg. AdBeCaMgPfPwTcVq; in text after insc. EaTbVm; om. PtVp. No insc. Ea

³ pape add. BePtRbTbTcVq, om. CaMgPf

⁴ cap. v CaMgPfVmVq; om. Tb; cap. i Tc

⁵ ss Tb

⁶ egr. obs. CaMgPfTc; obs. egr. Tb

⁷ deb. bapt. CaMgTbTc; sunt baptizandi Pf. Ea ends canon here

⁸ inst. CaMgTbTc; om. Pf

⁹ h' MgPfTc; hec CaTb

¹⁰ poterit PfTbVq; potest CaTc; potuerit M

¹¹ regulas here CaMgPfTb, after negligendas Tc

20¹

²Gerundensi concilio, cap. iii³

De catecumenis baptizandis id⁴ decretum est, ut in Pasche⁵ solempnitate vel Pentecostes⁶ ad baptizandum veniant. Ceteris solempnitatibus infirmi tantum debeant⁷ baptizari.

ID 1.60] De cons. D 4 c 15

¹ om. Pq

² Ex add. BePfTb, om. *CaMgPwRbTcVq. De eodem add. Ca mg.

³ iiiii *RbTb; iii BeCaMgOaPfPtPwTcVmVpVq. Ger. - iiiii om. Ea

⁴ id *MgPfTb; idem Ca; Tc obscure

⁵ Pasche *CaMgPfTb; Paschali Tc

⁶ -tes *CaMgTbTc; -ten Pf

⁷ -eant *CaMgPfTb; -eat Tc

21¹

²*Gelasius³ clero et plebi Tarenti⁴*

Venerabilis⁵ baptissimi sacramentum nisi in festivitate paschali et Pentecostes tradere non presumat episcopus, exceptis egritudine laborantibus, quibus mortis urgente periculo talibus oportet, ne in eternum pereant, remediis subveniri.

ID 1.63] De cons. D 4 c 17

¹ om. EaLcPqSg

² De eodem add. Ca mg.

³ papa add. CaPt, om. *MgPfTbTcVmVq

⁴ Tarenti *CaMgRbTcVq; Tharenti Pf; Tarensi Tb; Larenti Vm

⁵ -ilis *CaMgPfTbVm; -iles Tc; Generalis Pw

22¹

²*Gregorius respondit Augustino³*

Baptizari⁴ vel ipsam mulierem vel hoc quod genuerit si mortis periculo urgetur⁵, vel ipsa hora eadem⁶ qua gignit⁷, vel hoc quod gignitur eadem hora⁸ qua natum est, nullo modo prohibetur.

ID 1.62] D 5 c 3a

¹ om. Lc

² De eodem add. Ca mg; Mg mg. has Quod soli - nec. evenerit (*cf below c. 23*)

³ Greg. resp. Aug. *BdBeCaSITcVm; Greg. Augustino EaLdOaPtRb²SeVp; Ysidorus de officiis libro ii, cap. xxiii (*cf c. 23*) Le; Greg. resp. Aug. lxxi. In reg. capit. Mg; Ex rescripto Gregorii ad Aug' Pf; Gregorius Augustino Anglorum episcopo Tb; Greg. respondens Aug. episcopo Vq

⁴ -ari *CaEgMgPfTc; -are Tb. vel enixam add. ss Eg

⁵ -etur *CaMgTbTc; -entur Pf

⁶ hora ead. CaMgPfTb; ead. hora Tc

⁷ gignit *CaMgPfTb; genuit Tc

⁸ ead. hora *MgPfTc; hora ead. Tb

23

[Quod soli sacerdotes debeant baptizare nisi necessitas evenerit¹] J. Isidorus, De officiis, lib. II cap xxiii²

Constat baptismus solis sacerdotibus esse traditum, eiusque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum³ absque episcopo vel presbitero, nisi his procul

¹ Quod – nisi (summa add. Tc) necessitas evenerit *in mg.* AdBeCaMg(*before c. 22*)TcVq, *in text* EaOaVm; Quod – nisi summis necessitatibus Pf mg.; Quod sac. deb. bapt. ubi necessitas evenerit Rb *text*; om. PtPwTbVp

² cap. xxiii *CaLeMgPfTc; xxiiii BdBeVm; om. Tb. Isid. - xxiii om. Ea

³ est lic. CaMgPfTb; lic. est Tc

absentibus ultima languoris cogat⁴ necessitudo, quod et laicis fidelibus plerumque permittitur.

ID 1.67] De cons. D 4 c 19a

⁴ lang. cog. *CaMgPfTb; cog. lang. Tc

24¹

*[Quod laici debeant baptizare in summis necessitatibus]². Gelasius³ episcopis⁴ per Lucaniam, Bricies⁵ et Siciliam⁶
Laicis Christianis baptizare plerumque⁷ conceditur⁸.*

ID 1.64] cf De cons. D 4 c 19b

¹ om. here, as 1.26 Pq; c. 24 after c. 25 TcVm (*text confused* Tc); c. 25 before cc. 24, 26 EgMoOd; as here

AdBdBeCaCbCcLcLdLeLfLgLhLjLkLmLoMfMgMhMjMkMmMnOaObOfPdPfPkPwRaSeSgSlTbVa
VcVoVpVqWcBrant; om. Ea. For Vm see c. 25

² Quod laici debeant (-bent Lj) bapt. in summis (om. Be) necessitatibus

AdBeCaFcLdLjMgObOeRbSITcVqWc mg.; in text CbLm; Quod soli sacerdotes debeant baptisare nisi necessitas evenerit Lo *text and mg*; Quod laici debeant bapt. ex necessitate Pf mg.; Quod laici dent bapt' in summis nec. TbWc as rubr. to c. 26; om. BdCcLeLfMhMqPtPwRaSgVo

³ papa add. MfSgTbTc, om. *AdBdBeCaCbLdLfLjLmMgMhMkMmPfPtPwRaRbSIVqWc

⁴ episcopis BeCaEgMgPfPtRbTbTcVq; episcopus AdBdLdLeLmMhMkMmMoPwRaSeSIVm; om. SgWc

⁵ Bricies AdBdCbLdLeLjLmMfMgMhMkMmPfSeSlTbTcVq; Briciam BeCaPtRa; Brittanum Mn; provincias Rb; Briciensibus Sg; Briciceis Vm; om. EgLfMoVp

⁶ et Siciliam *CaCbLeLjLmPfPtRaRb; et Sicilie AdLdMfVmVq; et Sicil' BdMhMkSlTb; Siciliam Be; om. EgLfMoVp; Sicil' Mg; Sicilie cap. xxviii Pw; et Sicilie ad Fortunatum SeWc; et Siculi Sg; ad Fort' Tc. Gelasius - Sic. om. CcMq(*cf c 25*); concilio iiiii cap. xxviii add. LeMm

⁷ bapt. pler. *AdBdBeCaCbCc(*after corr.*)LdLfLjLmMfMgMhMkMmPtPwRaRbSgTbVqWc; pler. bapt. EgMoPfTc

⁸ conc.

*AdBdBeCaCbEgFcLdLeLfLjLmMfMgMhMkMmObOdOeOfPfPkPtPwRaSeSgSlTbVmVpVqWc; permittitur CcRbTc; ex necessitate cum episcopi - quod acceperunt solemus audire (*i.e. c. 26 below*) OdTc; Ex necessitate. Aug. ad Fortunatum. (in necessitate add. mg. Mo²) Cum-audire. (*i.e. c. 26 below*) Mo

25

[Quod mulier nullomodo debeat baptizare]¹. ²Concilio Cartaginensi IV cap. xxviii³

Mulier baptizare non presumat.

ID 1.65] cf De cons. D 4 c 20

¹ as 1.26b Pq; Quod - deb. bapt. *in mg. AdBeCaEaFcMgMfObTcVaVq, in text EaVm(after inscr. to c 26); Quod - bapt. deb. Pf mg.; Quod mulier non debeat (-eant Rb) baptizare LdRb (run into rubric for c. 24); Mulier - bapt. Oe mg; om. BdCbLeMhMjMkMmMnOfPtPwRaSgTb(cf c. 26)VoVp; as rubr. to c. 26 Wc*

² Ex add. Pf, om. *BdBeCaCbMfMgMhMjMkMmMnPtSgTc

³ Conc. - xxviii BdBeCaCbLjMgSgVqWc (IV - xxviii partly in mg. Sg, all in mg. Wc), CaCbLdLjRb running whole inscription on to end of c. 24 above) with IDb; Cart. conc. IIII cap. xcix Eg; Aug. ad Fortunatum MfMmPwVp; concil. (iii cap. xxviii add Mh²) Aug. ad Fortunatum MhSlVp; c 26 continues without break Mj; concilio iii cap. xxix Mo; Gelasius episcopus per Lucaniam, Bricies et Sicil' conc. IIII cap. xxviii Mq cf c 24); conc. - xxviii Pf; Aug' concil' Carthag' IIII cap. xxviii Se; Aug' Fortunato (cf c. 26) Tb; Vm has insc. and rubr. to this c. after insc. to c. 26, and adds text above c. 24; om. EaLeMjOePkPt

26

Augustinus ad Fortunatum¹

In² necessitate cum episcopi aut presbiteri aut quilibet ministrorum non inveniuntur, et urget periculum eius qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos dare solere sacramentum quod³ acceperunt, solemus audire⁴.

ID 1.191 med.] De cons. D 4 c 21

¹ Aug. ad Fort. *BeCaEgLdLeMgPfPtTcVmVo(adding xxv); Concil. Cartaginense Vp; Aug. ad Fort. Idem Augustinus ad eundem Vq; Augustinus Wc; om. EaSeRb(which runs text on from c. 25 without break)Tb; Concilio Cartaginensi IIII capitulo xxviii (iiii Pw) PwSl (cf c 25); Quod laici - necessitatibus add. TbWc (cf c. 24). Non est presumptio nisi necessitas urget add. Le2

² In BeMgPfPwVo; Ex Eg²Tb

³ non add. Wc

⁴ sol. aud. om. Rb; laicus christianus baptizare plerumque conceditur add. Pq

27¹

[Quod paganus possit baptizare]². Ex dictis³ Isidori episcopi⁴

Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare⁵ gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

ID 1.294] De cons. D 4 c 23

¹ om. Lc

² in mg. AdBeCaMgPfTcVqWc; in text EaOaRbVmVo(adding xxvi); om. BdPtPwTbVp

³ sancti add. Tb; om. *CaMgPfTcVqWc; Ea om. insc. Ex dictis om. Pt

⁴ om. Wc; xxvii add. Le. Ex - ep. as last words of c. 26 Rb

⁵ -istrare *CaEaMgPfVqWc; -istrante Tb; -istrantem Tc

28¹

[Quod heretici possunt² baptizare]³. Solutio Augustini⁴ ad questionem⁵ Orosii⁶

Quamvis unum baptismum⁷ sit et⁸ hereticorum⁹, eorum scilicet¹⁰ qui in nomine Patris, et Filii, et¹¹ Spiritus sancti baptizant et ecclesie catholice, tamen quia foris ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem sed ad perniciem¹², habentes nimirum formam sacramenti, virtutem autem eius abnegantes.

ID 1.160 med.] De cons. D 4 c 29a

¹ om. Lc; after c. 29 DbLgLhLkLmPkSe, here and after c. 29 Oa

² possunt BeCaEaMgRbTcWc; possint PfVm

³ in mg. AdBeCaMgPfTcVqWc; in text EaRbVmVo; om. PtTbVp. Quod her. bapt. possunt after insc. Oa

⁴ Sol. Aug. *BeMgPfRbTbVmVpVq(mg)Wc; Augustinus CaEaLePtTc; Solution' Aug' Vm

⁵ questionem *PfTbTcVqWc; questiones Mg; om. CaPt

⁶ Orosii *BeMgRb²TbTcVmVoWc; Orosium CaPt; ad. - Or. om. Ea; Torosii xxviii Le; Torosii Mq; Thorosii PfVq

⁷ -smum CaMgPfTbWc; -isma Tc

⁸ sit et CaPfTbTcWc; et Mg

⁹ et add. CaPfTbWc, om. *MgTc

¹⁰ eorum sc. *CaPfTbTc; sc. eorum Mg

¹¹ add. Ca²

¹² periculum et ad add. Tc, om. *CaMgPfTbVmWc

29¹

[Quod Iudeus² possit baptizare]³. Nicolas ad consulta Bulgarorum⁴, cap. civ⁵

A quodam Iudeo⁶, nescitis utrum⁷ Christiano an pagano⁸, multos⁹ in patria vestra baptizatos asseritis¹⁰, et quid inde sit consulitis agendum¹¹. Hi profecto, si¹² in nomine sancte Trinitatis vel tantum in nomine Christi, sicut¹³ in Actibus apostolorum

¹ om. Lc

² videns Rb

³ in mg. BeCaLdMgPfSeSIVqWc, in text LmRbMf; Quod Iud. bapt. possit after insc. OaVmVo(adding xxviii); De eodem in mg. Sg; om. AdBeCbCcEaLeLfLjMhMjMkMmMnMoPtRaTbTcVp

⁴ Bulgar- *BeLdLj²MgMhMkMjMmMnPfPtRaRbSeSgTcWc; Burgar- Lf; Bulguar- Lj; Bugar- Mf; Burgal- Tb

⁵ civ *BeCbLdLjLmMfMgMhMkMmOePfRbTbVo; ciii CaSe; iv Pt; iii Tc; Nich. - civ om. CcMj; Nich. papa only Ea

⁶ A quodam Iudeo *AdBdCaCbCcEaEgLdLeLfLjLmMhMkMmMnMqPfPtSeVmVpVq; A quodam ut audio BeTb; A quodam autem Iudeo Eg²MgPkQa; De quodam iudeo MfMjMo; De quodam ut audio Oa; Quodam ut audio Rb; A Iudeo quodam SgSIVoWc; De quodam autem Iudeo Tc

⁷ om. Sg

⁸ Chr. an pag. *BeCbCcLdLjLmMfMjMkMjMmMnPfPtSeSgTbVq; pag. an Chr. CaLfMgTc

⁹ multos *CaLdMfMgMhMjMkMmMnPfPtSeSgTbTc; multo Cb

¹⁰ ass. bapt. MhMm

¹¹ sit cons. ag. BeCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMmPfPtSeTb; sit ag. cons. MkSg; ag. sit cons. MnTc

¹² obscurely corrected Mh

¹³ added Ld²

legimus, baptizati sunt¹⁴, unum quippe idemque¹⁵ est¹⁶, ut sanctus exponit Ambrosius¹⁷, non constat esse rebaptizandos¹⁸.

ID 1.148] De cons. D 4 c 24

¹⁴ rebaptizandi non sunt *add.* CbLjPt, non rebaptizentur *add.* Tb, *om.*

*AdBeCaEaEgLdLfMfMgMhMjMkMmMnMoPfRbSeSgTcVoVpVqWcWd

¹⁵ idemque *BdBeCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMmPtSeSgTb; idem eque Pf; idem Tc

¹⁶ quia non illorum, sed eius *add.* EaEbEcGcKa²LfMfMgMjMoQaRbSe²Sg²SITcVpVtWaBrant; *om.*

*AaAbAdBdBeCaCbCcEgFcLbLdLgLjLmmhMkMmMnMqObOdOeOfPfPtPwSdSeSgTbVaVmVoVpWbWcWdZa; *est om.* CcLj(*bef. corr.*)

¹⁷ s. exp. Amb. *AdBeCaFcLdLfMgMhMjMmOePfPwRbSeTcVq; s. Amb. exp.

BdCbLjMkMnOfPkPtSgSIVoWc; s. dicit Amb. quia non illorum, sed eius Od (*cf prev. note*); exp. s. Amb. Tb.

¹⁸ non - rebapt. Tc; ; non denuo sunt rebaptizandi Mo²; *om.*

AaAbAdBdBeCaCbEaEbEcGcFcKaLbLdLeLfLgLjLmMfMgMhMjMkMmMnMoMqOaObOdPfPkPtPwQaRbSdSeSgSITbVmVoVpVqVtWaWbWcWdZa; constat non esse denuo baptizandos *ID*

30¹

[*Quod baptismus a malis vel a bonis² ministris datus, semper sit³ bonus et equaliter bonus*]⁴. *Augustinus contra Cresconium gramaticum, lib. III⁵*

Si⁶ inter bonos ministros cum sit aliis alio melior, non est melior baptismus qui per meliorem datur, nullo modo est malus qui etiam⁷ per malum datur quando⁸ idem baptismus datur, et ideo⁹ per¹⁰ ministros dispares Dei munus¹¹ equale est, quia non illorum, sed eius¹² est.

ID 1.160 end] De cons. D 4 c 25

¹ *om.* Ea, *in lower mg.* Le²

² a mal. vel a bon. (*in add.* Mg) AdMgPfTc; a bon. vel a mal. BeCaVo

³ semp. sit BeCaOaPfTcVmVo; sit semp. MgSf

⁴ *Quod - bonus in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text after insc.* OaVmVo(*adding cp. viiiixx*); *om.* PtTbVp

⁵ Quod – III] Aug'. Quod heretici baptizare possunt. Aug' contra Cresconium gram. lib. iii. Quod baptismus a malis vel a bonis ministris semper equaliter sit bonus *as insc. and rubr.* Quamvis unum baptimum sit hereticorum ut supra *as first line of text Rb*

⁶ Si *BeCaMgPfRbTcVo; *om.* TbVp

⁷ qui etiam *CaMgPfTb; etiam qui Tc

⁸ quando *CaMgTbTc; quoniam Pf

⁹ in omni *add.* Vo

¹⁰ inequaes *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

¹¹ disp. Dei munus *BeMgTcVmVq; Dei munus CaLeOaTb; Dei non minus Pf

¹² eius *CaMgPfTb; eiusdem Le; Dei Tc

31¹

*[Quod homo non baptizat sed² Deus]³. Augustinus super Iohannem, parte prima
tractatu v⁴*

Baptismus talis est qualis est ille in cuius potestate⁵ datur, non qualis est ille⁶ per cuius ministerium⁷ datur. Item. Quid noverat Iohannes Baptista? Dominum. Quid non⁸ noverat? Potestatem baptismi dominici⁹ in nullum hominem¹⁰ a Domino transituram¹¹, sed ministerium plane transiturum. Potestatem a Domino in neminem, sed ministerium in bonos et in¹² malos. Item. [Non exhorreat columba ministeriorum malorum. Respiciat Domini potestatem. Quid tibi facit minister malus ubi bonus est Dominus? Quid tibi nocet malus preco si benivolus est iudex? Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, set qui incrementum Deus. Qui vero superbus fuerit minister cum diabolo computatur set non contaminatur donum Christi. Quod per illud fluit purum, quod per illud transit liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est qui ex aqua fructum ferre non potest set per lapideum canalem transit aqua ad areolas. In canali lapideo nichil generat, set ortus fructus plurimos affert]¹³. Ego dico, et nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse per quos baptizatur¹⁴, quia iustos oportet esse¹⁵ tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt, si autem noluerint esse iusti qui¹⁶ in cathedra Moysi sedent, securum me fecit magister meus, de quo Spiritus eius¹⁷ dicit, Hic est qui baptizat. Item¹⁸. Quos baptizavit Iudas, Christus baptizavit¹⁹. Si²⁰ ergo quos baptizavit ebriosus, quos baptizavit²¹ homicida, quos baptizavit adulter, si

¹ om. Aa

² nisi Ad; solus add. CcLm

³ rubr. AdBeCaCcEaLdLjLmMgPfRbTcVmVo(adding cp. xxx); om. BdCbLfPtTbVp

⁴ tract. v *BeLdLfLmPfRbTbVm; titulo v Ad; cap. ii CaMgTc; v cap. Vp; om. BdCbLjPt; Aug. - v om. Cc; Aug' only Ea

⁵ vel auctoritate add. in mg. Mo²

⁶ est ille BdBeMgPf Tc²; ille est Ca; ille CbCcLdLfLjLmRbTc

⁷ cuius min. *BdCaLdMgPfTbTc; min. cuius Lf

⁸ non *CaLdMgPfTbTc; om. Lf

⁹ bapt. Dom. *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; Dom. bapt. Tc

¹⁰ om. Cc

¹¹ -uram CaCbCcLfLjPfRbTb; -urum LdLmMgTc

¹² in *CbCcLdLfLjLmMgPfTbTc; om. Ca

¹³ Non exhor. - affert MgWa (cf ID 1.157-8, Ctp 3.1.2); om.

AbAdBdBeCaCbCcEaEbEcEgFcGcKaLbLdLeLfLgLjLmMfMjMkMmMnMoMqOaObOdOeOfPfPkPtPwQaRaRbSdSeSgSITbTcVaVoVmVpVqVtWbWcZaBrant

¹⁴ -atur *CaCbCcLfLjLmMgTcVaVq; -antur Pf

¹⁵ per quos bapt. - esse

*AdCaCbCcEgFcLeLfLg¹LjLmMfMgMhMjMkMqObOdOfPfPtQaSITcVaVoWc; om.

BeLdLgOaOeRbSgTbMigne; per quos bapt. op. esse Vp; per quos bapt. quia oportet esse iustos Brant
¹⁶ obsc. corr. Cc

¹⁷ eius *CaMgPfTc; sanctus CbLdLj; Dei Tb

¹⁸ Item *CaCbCcLdLfLjLmMgTbTc; om. PfRb. Ego dico - Item om. Ea

¹⁹ Chr. bapt. *CaLdMgPfTc; bapt. Chr. Tb

²⁰ Si *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; Sic Tc

²¹ ebr. q. bap. ss Tb

baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, ebriosum, homicidam, quia columbam attendo per²² quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. Item. Homicida dedit baptismum Christi, quod²³ sacramentum tam sanctum²⁴ est²⁵, ut nec homicida ministrante polluatur²⁶.

ID 1.156-9] De cons. D 4 c 26 to Hic est qui baptizat, including some of the add. in MgWa

²² per *CaLdMgPfTbTc; post Cc

²³ quod *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; quia Lf²; et Tc

²⁴ sanctum *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; magnum Tc

²⁵ add. Lf²

²⁶ polluatur *AdBeCaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; non polluatur Pk; pollui possit Tc

32¹

²Augustinus, De unico baptismo, lib. III³

Non autem sicut heresis hereticorum est, sicut error ipsorum est, sicut sacrilegium⁴ dissensionis ipsorum est⁵, sic etiam⁶ baptismus, qui⁷ Christi est, debet dici ipsorum⁸.

ID 1.164c] De cons. D 4 c 46

¹ om. EaLc

² De eodem add. Ca mg.

³ lib. III *BeCaMgPfRbTbVo(*adding xxxi*); cap. iii Tc. L' III VmVq; *om.* Pt. Quod inveniatur ab apostolis dictum, Ministerium meum, evangelium meum, si numquam baptismum meum *add.* Rb;evangelium meum sed ... bapt' *add.* Tb (*cf c 33*)

⁴ sacr. *CaMgPfTb; in sacrilegio Tc

⁵ ips. est *CaMgTbTc; est ips. Pf

⁶ etiam *PfTbVq; et CaMgTc

⁷ corr. fr. Christi Ca

⁸ eorum Rb. Verumptamen valeat - datus (*cf c. 33*) *add.* Pk

33

[Quod inveniatur ab apostolis dictum¹ ministerium meum, evangelium meum sed nunquam baptismum meum]². Idem libro v³

Cum⁴ tantum valeat baptismus per hominem contemptibilem quantum per apostolum datus⁵, ita nec illius⁶ sed Christi esse cognoscitur. Item. Invenimus dictum ab apostolis⁷, Et⁸ gloriam meam quamvis utique in Domino, et ministerium meum et

¹ dict. ab ep. Be

² Quod – meum *in mg.* AdBeVq, *in text* EaTbVmVo; *om.* PfPtMgOaTcVp

³ Idem (in *add.* Rb)libro v BeCaMgPfPbVmVq; Libro v idem OaSfVo; Item, libro II Tc.

⁴ autem *add.* FcOePfQa², *om.* *AdBeCaMgQaRbSeTbTcVmVo

⁵ Pk attaches beg. of c. 33 to datus to end of c. 32 (*see above*)

⁶ nec illius repeated Ca

⁷ dict. ab ap. *CaMgPfTc; ab ap. dict. Tb

⁸ Et *CaEgMgPfTb; Doctrinam meam et ad Tc

prudentiam meam et evangelium meum, quamvis utique⁹ a¹⁰ Domino¹¹ impertitum atque donatum, baptismum autem¹² meum nemo eorum dixit omnino. Neque enim omnium equalis est gloria, nec ministrant omnes equaliter, nec¹³ equali prudentia sunt omnes prediti, et in evangelizando alius alio melius operatur, et ideo dici potest alius alio doctior et¹⁴ ipsa doctrina salutari. Alius autem alio maius¹⁵ minusve baptizatus dici non potest, sive ab inferiore, sive a maiore baptizetur.

ID 1.167a] De cons. D 4 c 47

⁹ ss Oe²

¹⁰ a *CaMgMhMjMkMnMoOaTbTcVo; in OfPf

¹¹ et add. BdPf, om. *CaFcLgMfMgMhMjMmMnMoObOdOfPtSgTbTcVmVo. et ministerium meum - Domino om. Brant, Migne, but in Vosmedian

¹² quamvis-autem suppl. in mg. Mk

¹³ nec *PfTbVoVq; neque CaMgTc

¹⁴ et *MgPfTbTc; in Ca

¹⁵ maius *CaMgPfTb; magis Tc

34

Item, libro IV¹

Satis² ostendimus ad baptismum qui verbis evangelicis consecratur non pertinere cuiusquam vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre sive de Filio sive de Spiritu sancto, aliter sentiat quam doctrina celestis insinuat.

ID 1.165 med.] De cons. D 4 c 48

¹ Item (Idem Be) libro IV BeCaPfRbTc; Idem libro IV. Item EaMg; Lib. IV Item SfTbVmVo(*adding* cap. xxxiii); Idem lib. III Vq(?)

² natis Oa

35¹

[Quod omnis homo accedens ad baptismum prius² debet³ agere penitentiam si facultas fuerit]⁴. Augustinus⁵ de penitentia

Omnis qui iam sue voluntatis arbiter constitutus est⁶, cum accedit ad sacramentum fidelium, nisi eum peniteat vite veteris, novam⁷ non potest inchoare. Ab hac penitentia cum baptizantur soli parvuli immunes sunt, nondum enim uti possunt libero arbitrio.

¹ om EaLc

² accedens ad baptismum prius AdBeCaMgOeSfTcVmVoVq; baptizandus Pf

³ debet CaPfTc; debeat BeMgSfVm

⁴ in mg. AdBeCaLd(*ploughed*)MgPfTcVq; in text Rb(*after corr.*)VmVo; om. PtTbVp

⁵ in libro add. Vq, om. CaMgPfTbTcVo

⁶ const. est CaMgPfTb; est const. Tc

⁷ novam *CaMgTbTc; nova Pf

ID 1.76] De cons. D 4 c 96

36¹

²*Augustinus³ ad Selectitanum⁴*

Agunt⁵ homines ante baptismum penitentiam de prioribus peccatis, ita tamen⁶ ut etiam baptizentur, sicut scriptum est in Actibus apostolorum, loquente Petro ad Iudeos ac⁷ dicente, Agite penitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri⁸ Iesu Christi.

ID 1.77] De cons. D 4 c 97

¹ om. EaLc

² De eodem. Item add. Vo

³ Aug. *TbTc; Item Pf; om. Mg; Idem CaPt

⁴ Selectitanum AdLeMqOaPfPtSlVo(*adding cap. xxxv*)VpVq; Selectianum Ld; Selectitannum aug. Mg; Selettitanum Ca²; Selentios Rb; ? Tb; Seleucianam Tc; Salectitanum Vm [*ID divided*]. De eodem *add. in mg.* Ca

⁵ Agunt *BeMgPfTbVo; Agant CaTc

⁶ tamen *MgPfTbTc; non Ca

⁷ ac MgPfTbTc; et Ca

⁸ nostri CaMgTbPfVm; om. Tc

37¹

[Quot diebus ante baptismum debeat Iudeus agere² penitentiam]³. Gregorius Fantino⁴

defensori

Ne, quod absit, longa dilatio retro possit Iudeorum animos revocare, cum fratre nostro episcopo loci illius loquere, ut penitentia ac abstinentia xl dierum indicta⁵, aut die Dominica, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet⁶.

ID 1.61b] De cons. D 4 c 98

¹ om. EaLc

² debeat Iudeus agere AdBeLdMgTcSfVmVq; Iudeus agere debet Ca; Iudeus agat Pf; debeat agere pen. Tb

³ in mg. AdBeCaMgPfTcVq, in text TbVmVo(*adding xxxvi*); om. PtVp. Quot diebus autem baptismus penitentiam in Deus agere debeat in text Rb

⁴ Fantino *LdMqOePfTb²Vm; Faustino BeCaTbTcVoVq; Fantino Salonitano Mg; Sativo Rb

⁵ xl dierum indicta BeCaRbTb; xl diebus interdicta Mg; xl indicta PfVmVq; quad. indicta Tc; xl diebus indicta Vo

⁶ -zet *Pf; -zes BeCaLdMgOaOeRbTbTcVmVo

38

[*Quod ex auctoritate Domini ante baptismum homines debeat cathezizari*¹]².

Rabanus, De institutione³ clericorum⁴, cap. xxv⁵

Ante baptismum cathezizandi⁶ debet in hominem⁷ prevenire officium, ut fidei primum catecumenus accipiat⁸ rudimentum. Item. Prius ipse Jesus ceci nati oculos luto ex sputo facto superlinivit, et sic⁹ ad aquas Siloe misit, quia prius debet baptizandus¹⁰ fide incarnationis Christi instrui et sic ad baptismum iam¹¹ credulus admitti, ut sciat cuius gratie in eo¹² est particeps¹³, et cui iam debitor fiat deinceps.

ID 1.82-3] De cons. D 4 c 54

¹ -are Rb

² in mg. AdBeCaMgPfTcVq, in text EaRbVm; Quod – cath. ante bbtisma cap. xxxvii Vo; om. PtTbVp

³ -ione MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁴ libro I add. Pf. om. AdCaLdMgSfTbTcVm

⁵ cap. xxv *BeMgPfPtRbVmVo; om. AdCaTc; cap. xxvi Tb. No insc. Ea

⁶ over erasure Tb

⁷ -inem *CaMgPf; -ine TbTc

⁸ cathecumenus accipiat *AdEaPfTbVoVm; cathecumeni accipient CaTc; cathecumini accipiat Mg

⁹ et sic *CaMgPfTb; sicque Tc

¹⁰ deb. bapt. *CaMgTbTc; bapt. deb. Pf

¹¹ incarnationis - iam om. Migne

¹² vel iam sit add. superscr. Mg

¹³ particeps *CaMgPfTc; princeps Tb

39¹

[*Quot² diebus catecumenus ante³ baptismu⁴ debeat⁵ instrui*⁶. *Bracarensi concilium*⁷

II cap. i⁸

Ante viginti dies baptismi ad purgationem exorcismi catecumeni currant, in quibus viginti diebus omnino simbolum quod est, Credo in Deum Patrem omnipotentem⁹, spiritualiter¹⁰ doceantur.

cf ID 1.203] De cons. D 4 c 55

¹ om. EaLc

² Quot CaPfTcVm; Quod Mg

³ ante CaMgPfVm; ad Tc

⁴ baptismu MgPf; baptismum BeTc; bapt' Ca

⁵ -eat CaMgPf; -et Vm

⁶ in mg. AdBeCaMgPfTcVq, in text VmVo(adding cap. xxxviii); om. PtRbTbVp

⁷ Bracarensi concilium CaPtRbSfTbTcVm; Brancarensi conc. Ad; Bracanense concil' Be; Bracarensi concilium Mg; Ex Bracarensi concilio Pf; Bacarensi concil' Vo

⁸ II cap. i AdMgPfRbTbTcVm; cap. iii Pt; II cap. ii Sf; cap. i Vq

⁹ omn. MgPfTbTc; om. Ca

¹⁰ spiritualiter CaMgPfTb; specialiter Tc

40¹

Nicolaus papa Iohanni archiepiscopo Ravennensi²

Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscuiusque ecclesie possunt fieri sicut in hac sancta Romana, cui, Deo auctore, ministerium famulatus nostri exhibemus ecclesia, solemniter fieri comprobatur³.

ID 1. 87] De cons. D 4 c 57

¹ *om.* Lc

² Nich. – archiep. (ep. Pt) Rav. (Rav. ep. Rb) BeMgPfPtSIRbTbTcVp; N. papa episcopo Ravennati. (Quod sacerdos uniuscuiusque ecclesie cathecismos facere potest *add. in mg.*) CaLn; Nich. papa Ioh. arch. Sf; Quod cathezismi baptizandorum a sacerdotibus cuiusque ecclesie possunt fieri Ea; Quod quisque presbiter cathezizare suos baptizandos potest cap. xxxviii Vp

³-atur *CaTc; -antur BdBeMgPfTbVoVq; qui probatur Rb

41

[*Quid significet exsuffratio in baptismo¹*]². Rabanus, *De institutione³ clericorum lib. I,*
cap. xxvii⁴

Postquam se baptizandus per confessionem vere fidei in alterius commendaverit dominum et⁵ per abrenuntiationem a prioris possessoris se alienaverit servitio⁶, exsufflatur ab eo seva potestas, ut per pium sacerdotis ministerium Spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus⁷.

ID 1.90] De cons. D 4 c 61

¹ exs. in baptismo BeEaPfTcVmVo(*adding xl*)Vq; exs. in baptismum (vel o *superscr.*) Mg; in baptismo exs. Ca

² *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq, *in text* EaVm; *om.* PtRbTbVp

³ -ione *MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁴ *corr. to xxviii* Ca; *no insc.* Ea

⁵ et *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁶ servitio *CaMgPfTc; officio Tb

⁷ fug. sp. mal. CaMgRbTbTc; fug. mal. sp. LePfSl; mal. sp. fug. Wc

42¹

Augustinus, De simbolo, lib. I²

Sicut nostis, parvuli et³ exsufflantur et exorcizantur ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, que decepit hominem ut possideret homines. Non ergo⁴ creatura⁵

¹ *om.* Ea

² De eodem cap. xli *add.* Vo

³ et *CaMgTbTc; *om.* Pf

⁴ ergo *CaMgPfTb; igitur Tc

⁵ -ura *CaPfTbTc; -ure Mg

Dei in infantibus exorcizatur⁶ aut exsufflatur⁷, sed ille sub quo sunt qui sub peccato
nascuntur.

ID 1. 94] De cons. D 4 c 62

⁶ -atur *CaPfTbTc; -antur Mg

⁷ -atur *CaPfTbTc; -antur Mg

43

[*Quid significet¹ signaculum crucis in fronte?*] Rabanus, *De institutione³ clericorum⁴*
lib. I, cap. xxvii⁵

Postea signatur baptizandus signaculo sancte crucis⁶ tam in fronte quam in
corde, ut ipse apostata diabolus in vase suo pristino sue interemptionis⁷ cognoscens
signum, iam sibi deinceps sciat illud esse alienum⁸.

ID 1. 95] De cons. D 4 c 63

¹ sign. CaMgTc; om. Pf

² in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text EaVm; Quid significet exsufflatio in bbtismo cap. xlii Vo; om.
PtRbTbVp

³ -ione *MgPfTbTc; -ionibus Ca

⁴ De inst. cler. *CaMgPfTb; de inst. Pt; in eodem Tc

⁵ lib. – xxvii] eodem libro eodemque capitulo Vo; no insc. Ea

⁶ crucis *CaMgPfTb; Trinitatis Tc

⁷ interemptionis *BdBeMq²OaPtSeTbVoVq; intentionis Ad(*obsc. altered*)MqPfTc(*obscurely corr.*);
interemptionis non Ca; interpretationis Mg; interpretationis corr.to interc- Rb

⁸ sciat illud (l' add. Vo) esse alienum *BdBeOaRbTbTcVoVq; illud esse al. sc. CaMg; sciat esse
alienum Ea; illud est alienum Pf

44¹

Rabanus eodem libro eodemque capitulo²

Ex hinc iam dicuntur super eum orationes ut fiat catecumenus³.

ID 1.97] De cons. D 4 c 64a

¹ om. Ea

² Rabanus (de add. Rb) eodem libro eodemque capitulo BeRb SITbVmVoVq; Idem (in add. Ad) libro
eodem cap. eodem AdCa; Rabanus ibidem Bd; Item Rabanus eodem libro eodem capitulo Mg; Idem in
eodem - cap. Pf; Idem libro eodem cap. eodem Pt; Item in eodem Tc

³ Ex - catec. om. Oa

[Quid significet sal in os missum]⁴. Item idem⁵

Tunc⁶ datur baptizando sal benedictum in os, ut per sal tipicum⁷ sapientie sale conditus fetore careat iniquitatis, et⁸ nec⁹ a veribus peccatorum ultra¹⁰ putrefiat, sed magis illesus servetur¹¹ ad maiorem gratiam percipiendam.

ID 1.99] De cons. D 4 c 64b

⁴ Quid significet(*om. Pf*) sal (*om. Tc*) in os(suum *add. Mg*) missum *in mg.*

AdBeCaEaMgPfSfTcVmVq, in text EaVm; Quid significet in os missum sal. capl. xlivi Vo; in text before Tunc datur above Rb; om. PtTbVp

⁵ Item idem CaPf; In eodem cap. Item Be; Item in eodem MgTc; Ibidem ibidem Pt; Rabbanus de eodem libro eodemque capitulo Rb; Item in eodem eodemque capitulo MqSfVq; Idem eodem cap. Tb; Eodem cap. Idem in eodem Vm; Idem in eodemque cap. SIVp; *om. EaVo*

⁶ Tunc *AdBdBeEaMg²PfPtSeTbVoVpVq; Nunc CaOa; cum Mg; Tum Tc

⁷ tipicum *BeCaMgTbTcVo; tipum BdPfSe

⁸ et *BeTbVoVq; et ut Bd; *om. CaMgPfTc*

⁹ ss Be

¹⁰ pecc. ultra *CaMgPfTb; ultra pecc. Tc

¹¹ fetore – servetur *in mg.* Pt

45¹

²Beda super librum Regum³, libro II⁴

Sal celeste⁵ sapientie quo initiantur catecumeni in cunctis operum nostrorum sacrificiis offerre⁶ iubemur.

ID 1.100] De cons. D 4 c 65

¹ *om. Lc*

² De eadem *add. Vo*

³ lib. Reg. BeMgPfRbTcVmVq; Reg. lib. CaTb; Reg. PtSeSf; Beda *only Ea*

⁴ lib II *BeMgPf[?]RbTbVmVo(*adding cap. xlvi*)Vq; *om. CaEaTc*

⁵ -este BeCaEaOePfVq; -estis LeMgRbOaSeTb; *om. Mn*; -estius Tc

⁶ offerre AdPfTbTc; offerri BeCaOaRbSeVoVp; offerre lege Ea; *om. Mg*; offerre l'i Vq

46¹

²Rabanus, eodem libro et eodem capitulo³

Dehinc⁴ iterum exorcizatur diabolus⁵ ut suam nequitiam cognoscens iustum super se Dei iudicium⁶ timens recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua

¹ *om. EaLc*

² Quare baptizandi exorcizantur *add. Ca mg.* Item exorcizatur diabolus *add. Vo*

³ eodem libro (titulo BeOaSfVm) et (*om. MgPt*) eodem capitulo BeCaMgOaPtSfVmVo(*adding cap. xlvi*); (de add. Rb) eodem libro eodemque capitulo AdRbTb; ubi superioris Bd; supradicto libro et cap. Pf; in eodem libro Tc

⁴ Dehinc *BdBeCaMgTbTcVm Vq; Ex hinc Pf

⁵ deabolus Ca

⁶ super se Dei iud. *MgPfTbVq; super se iud. Ca; Dei iud. super se Tc

subvertere ne baptismum consequatur, sed magis honorem Deo creatori⁷ suo exhibens reddat opus Deo creatori⁸ suo.

ID 1.102] De cons. D 4 c 66

⁷ creatori *CaMgPfRbTb; factori Tc
⁸ factori RbWd

47

¹Gregorius in homelia xxiiii²

Sacerdotes cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt et habitare malignos spiritus³ in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt nisi demonia eiciunt?

ID 1.103] De cons. D 4 c 67

¹ De eodem add. in mg. Ca, in text Vo; Quod sacerdotes demonia eiciunt (*with no insc.*) Ea

² cap. xlvi add. Vo

³ mal. sp. *CaMgPfTc; sp. mal. Tb

48

[Quare¹ tanguntur² nares et aures³ saliva]⁴. Rabanus eodem libro et eodem capitulo⁵

Postea tanguntur ei⁶ nares et aures cum saliva⁷ et dicitur ei⁸ verbum evangelicum quod Iesus quando mutum et⁹ surdum sanavit tangens cum sputo¹⁰ linguam eius et mittens digitos in auriculas¹¹ eius dixit, Effeta, quod est adaperire¹².

¹ Quare BeCaEaLdLjLmPfQaSeTc; Cur AdCcMg

² -untur CaPfTcSf²VmVq; -antur AdCcMgSf; ei add. Be

³ nares et aures BeCaCcMgPfQaVoVq; nares et aures a EaLdLjLmSeTcVm; nares et aures cum Be; aures et nares Ad; <aures et> nares Cc; aures et nares a Wc

⁴ in mg. AdBeCaLdLjMgPfQaTcVqWc; in text CcEaLmVmVo(adding cap. xlvi); om. CbEgLeLfMfMhMjMkMmMnMoPtRaRbTbVp

⁵ Rab. eodem libro et eodem (eodemque AdCaPfRb, eodem MgVq) cap.

*AdBeCaLdLfLmMgMqPfRbSeTbVmVoVpVqWc; Rabanus eodem libro Bb; Rab. ubi superius BdCbLj; Item Rabanus eod. libro EgMo; Rabanus eodem titulo et eodem l' Le; Rabanus eodem libro etcetera Mf; Rabanus Mn; Rabanus eodem capitulo Pt; Gregorius in omel' xxiiii Qa; Rab. in eodem libro Tc; Rabanus - cap. om. CcEa

⁶ ei *BeCaEgLdLeLfMfMgMhMjMkMmMnPfQaRaSeTbTcVq; eis Ca²CbLjPt; eis before tanguntur SIVoWc; om. Mn

⁷ nares et aur. (et aures ss Pt²)cum (om. Mn) sal.

*BeCbCcEgLdLeLjLmMgMhMjMkMmMnPfPtQaSeTbTcVqWc; nares cum sal. et aur. Ca; aur. et nar. cum sal. Lf

⁸ ei *BeCaCcEgLdLeLfLmMgMhMjMkMmMnPfQaSeTbVq; eis CbLjPt; eis tanguntur SIVoWc; om. RbTc

⁹ om. Mk

¹⁰ tang. cum sp. CaLeMgPfTbTc; cum sp. tang. Be

¹¹ -ulas *MjMnRbTbTc; -ulam BeCaEgLdMgMhMkMmMoPfPtQaSeVoVq; -ula Le

¹² adap- *BeCaEgLdLeMgPfPtQaSeTcVoVq; ap- MkMnRbTb

Hoc¹³ enim sacramentum hic agitur ut per salivam tipicam sacerdotis et tactum¹⁴ sapientia et virtus divina salutem eiusdem catecumeni operetur, ut¹⁵ aperiantur¹⁶ illi nares¹⁷ ad accipendum¹⁸ odorem¹⁹ notitie Dei, ut aperiantur illi aures²⁰ ad audiendum mandata²¹ Dei sensuque²² intimo cordis²³ reponendum²⁴.

ID 1. 104] De cons. D 4 c 68

¹³ est add. and canc. Cc

¹⁴ corr fr. tandem Mk

¹⁵ ut *BeCaEgLdLeMgMhMjMkMmMnMoPfQaSeTbTcVq; et Lm

¹⁶ aper- *BeCaCc²EgLdLeMgMkMmMnPfQaSeTbTcVq; oper- CcLm

¹⁷ illi nares BeCaEgLdLeLfMgMhMkMmMnQaSeTbTcVq; ei nares CbCcLjPt; nares illi Pf; ad accip.

- aures suppl. in mg Mk²

¹⁸ acc- CaLeMgPfTbTcVq; perc- Be

¹⁹ add. ss. Be²

²⁰ illi aures *BeCaCcEgLdLeLfLmMgMhMkMmPtRbSeTbTcVqWc; ei aures CbLjVp; aures illi PfPk. ad accip. - aures in mg. Lm²Mk², om. Qa; ad accipendum – illi aures in mg. Vo²

²¹ Dei ut aperiantur – mandata in mg. Bd

²² sensuque *AdEaEgLdMgMhMjMkMmMnRbSeTcVq; sensuque in BeCaLjWc; sensusque CcLe; sensusque in LmPkTb; sensumque in Pt

²³ ss Ra²

²⁴ reponendum CaCcLeTcVa; respondendum

AdBdEaLdLfLgMgMhMjMkMmMnMoMqOaPfPkQaRbSeSgSIVmVoVqWcWdBrant; respondemus Amen Be; reponenda CbLj; respondendum Eg; repcondendum Mo²; reconendum Pt; ad respondendum TbVp; sensuque - rep. om. Od

49

¹Ambrosius², De sacramentis, tractatu i³

Propter gloriam muneris et operis non os tangit episcopus, sed nares, ut bonum odorem accipiat pietatis eterne.

ID 1. 106] De cons. D 4 c 69

¹ De eodem add. Vo

² Ambrosius *CaEaMgPfTb; Augustinus Tc

³ i *MgPfTbTcVmVq; secundo CaOePtVo(*adding cap. xlvi*)Vp; tr. i om. Ea; i eodem libro eodemque capitulo Rb

50

[Quare ungitur¹ in pectore et inter² scapulas]³. Rabanus⁴, eodem libro eodem capitulo pro catecumini⁵

Deinde⁶ a sacerdote munitur⁷ ut sacrum baptismum cum fide accepta custodiatur, ungitur⁸ illius tunc⁹ pectus de oleo sanctificato, cum invocatione sancte¹⁰

¹ ungitur BePfVq; inungitur AdEaMg; unguitur Ca; unguntur Tc(?); ungatur Vm

² inter BeCaMgPfVmVq; intra Tc

³ in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text EaVmVo(*adding cap. I*); om. PtRbTbVp

⁴ prima pars add. in mg with tie-mark Vc

Trinitatis, ut nulle reliquie latentis inimici in eo resideant, sed in fide sancte¹¹
 Trinitatis mens eius confortetur. Unguitur¹² et inter scapulas de¹³ eodem oleo ut
 undique muniatur et ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur¹⁴.

ID 1.108] De cons. D 4 c 70a, cf cap. 52 below

⁵ eodem lib. eodem (eodemque Pf) cap. pro cat. AdBeCaMgPfSfVmVoVpVq; ubi superius pro cat. Bd;
 eodem lib. (et add. Tb) eodem cap. PtTb; item eodem capitulo Tc; pro cathecumini Rb

⁶ Deinde *AdBdBeDeCaEaMgOePtTbTcVq; Exinde Pf

⁷ munitur *BdBBeCaEaMqOaPfPtRbTbVoVq; inungitur MgTcVp

⁸ unguitur PfTbTc; unguitur CaMg

⁹ ill. tunc *CaMgPfTb; tunc ill. Tc

¹⁰ sancte *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ sancte *CaMgPfTb; om. Tc

¹² Unguitur CaMgPfTb; Unguitur BdTc

¹³ de *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ confirmetur Rb

51¹

²*Ambrosius, De sacramentis tractatu i³*

Venisti⁴ ad fontem, ingressus es, considera quid videris⁵, quid locutus sis,
 repete diligenter, occurrit tibi levita, occurrit tibi presbiter, unctus es quasi athleta
 Christi, ad baptismum catecumenus accedis⁶.

ID 1.109] De cons. D 4 c 87

¹ om. EaLc

² De eodem add. in mg. Ca

³ De unctione et baptismo cap. li add. Vo

⁴ Venimus Oa

⁵ quid videris *AdBeMgMqPfPtTbVoVpVq; quid inieris CaTc; quid egeris Ld; quos Iudeis Oa; quid inseris Rb; quos videris Vm

⁶ ad bapt. (-ma Sg. Christi add. Ad) catecuminus accedit AdLdLeMqObOeOfPtSgTbVmVoVq; ad bapt. cat. accedas BdPf²Rb; ut ad bapt. cathecumulus acce das BeMgOd; consecratur fons ut (*etc, as c. 52 below*) CaVp; om. Tc

52¹

[*De consecratione fontis*]². Rabanus eodem libro capitulo xxviii³

Consecratur fons et ad ipsum baptismum⁴ catecumenus accedit⁵.

ID 1.110] De cons. D 4 c 70b, cf c 50 above

¹ om. EaLc

² after insc. MgMqVm; om. CaOaPfPtRbVp; in text BeTbVo(adding cap. lii)Vq; in mg. BeTc

³ Rabanus - xxviii *BeCaMgPfPtRbVoVp; after accedit Tb; om. Tc. Oa runs inscriptions and text of both sections into one

⁴ ipsum bapt. *BePfTbVq; ipsum AdCaMg; bapt. after accedit Tc; bapt. ipsum Vm

⁵ accedit *BeCaMg; accedit LePfRbVmVq; accedit Tc

[*Quod imperitus minister⁶ sanctificet aquam per verba evangelica quibus consecratur baptismus, quamvis multa contra fidem⁷ proferat in illa sanctificatione]⁸. Augustinus,
De unico baptismo libro vi⁹*

Si non¹⁰ sanctificatur aqua, cum aliqua erroris verba per imperitiam preceptor¹¹ effundit, multi non solum mali, sed boni etiam fratres, in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. [53] Multorum enim preces emendantur cotidie si doctoribus¹² fuerint recitate, et multa in eis reperiuntur contra catholicam fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos cum ille preces dicte super aquam¹³ fuissent, iubentur denuo baptizari? Quid ita? Quia plerumque precis vitium superat precantis affectus, et quia certa illa verba evangelica¹⁴, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur quecunque in prece vitiosa contra regulam fidei¹⁵ dicuntur, quemadmodum demonium Christi nomine¹⁶ excluditur. Nam utique hereticus¹⁷ si afferat precem vitiosam, nec bonum habet caritatis affectum, quo possit illa imperitia superari, et ideo similis est ei quicumque in ipsa catholica inmundus vel invidus et malivolus¹⁸ quales illic arguit Ciprianus, afferat etiam (ut fieri solet) aliquam precem in qua loquatur contra regulam fidei¹⁹ (multi quippe irruunt in preces non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hereticis compositas, et per ignorantie simplicitatem non eas valentes²⁰ discernere utuntur²¹ eis, arbitrantes quod bone sint)

⁶ minister MgPfTcVmVq; magister Sf

⁷ multa contra fidem MgPTTcVo; contra fidem multa Ca

⁸ in mg. AdBeCaMgPfTcVq, in text VmVo; om. LeMqOaPtRbTbVp (LeOa with no break)

⁹ no insc. MqOa

¹⁰ Si non] Inde (*run on without a break from c 51*) Mq

¹¹ preceptor *BeMgPfTcVq; peccator CaRbTb; preccator Vo

¹² doctoribus *BeCaMgTbTc; sacerdotibus Pf

¹³ preces dicte super aquam CaPfRbVmVoVq; <pre> dicte preces super aquam Be; preces super aquam dicte MgSg²Tc; preces dicte SgTb

¹⁴ ver. ev. *CaPfTbTc; ev. ver. Mg

¹⁵ reg. fid. *CaMgPfTc; fid. reg. Tb

¹⁶ Chr. nom. CaMgPfTc; nom. Chr. Tb

¹⁷ clericus (vel hereticus ss) Ad

¹⁸ in ipsa catholica (ecclesia add Mo²PtBrant, om. Migne) inmundus vel invidus (mundus ObTb, vel inv. ss Ld) et mal. AdBeLdMgMkMoObOePtSgSITbVaVoVqWcBrant; in ipsa catholica (ecclesia add. Bd) vel inmundus vel mundus et mal. BdCa; in ipsa catholica inmundus <vel invidus Lg> et mal.

LgOdSe; in ipsa catholica invidus et malitiosus MhMm; in illa catholica inmundus et mal. Mn; in ipsa catholica vel invidus inmundus vel mal. MjMj; in ipsa catholica invidus (et Oa) mal. OaVm; in ipsa ecclesia catholica inmundus vel invidus, mal. OfVp; catholicus mundus vel inmundus et mal. f; in ecclesia catholica inmundus vel invidus et mal. Ra; in ipsa catholica ecclesia nudus inmundus et mal. Rb; in ipsa catholica invidus inmundus vel mal.Tc

¹⁹ reg. fid. *CaMgPfTc; fid. reg. Tb

²⁰ eas val. *CaMgPfTb; val. eas Tc

²¹ -untur *CaMgPfTc; -antur Tb

nec²² tamen quod in eis perversum est evacuat²³ illa que ibi recta sunt, sed ab²⁴ eis potius evacuatur²⁵.

ID 1.115] De cons. D 4 c 72

²² nec *CaMgPfTb; non Tc

²³ -uat *CaPfTbTc; -uant Mg

²⁴ ab *CaMgTbTc; *om.* Pf

²⁵ -uatur *CaPfTbTc; -uantur Mg

54

Idem in libro III¹. [De eodem]²

Non est aqua profana et adultera super quam Dei nomen invocatur, etiamsi a profanis et adulteris invocetur, quia nec ipsa creatura nec ipsum nomen adulterum est.

ID 1. 116] De cons. D 4 c 50

¹ Idem in libro III (II Sf, IIII Be) BeCaLdMgSfTbVmVq; *om.* Ea; Idem eodem in libro III Oe; Idem - I Pf; libro III Rb; Item libro IV Tc; Idem in libro eodem Vo

² *in mg.* CaLdMgPfTcVq; *in text* BeEaRbVmVo(*adding cap. liii*); *om.* AdOaPtTbVp

55¹

[Quomodo intelligitur, Credis² in³ sanctam ecclesiam, et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem]⁴. Augustinus⁵ ad neophitos, homelia iii⁶

Prima igitur et secunda predicatione de his tantum locuti sumus, que vobis priusquam ad fontem sanctum⁷ veniretis⁸ iuxta catholice regule⁹ instituta tradidimus¹⁰, et quid significaret¹¹ unctione que, diversis corporis nostri¹² adhibita partibus, diversum intellectum designat¹³, prout Dominus donare dignatus est, interpretati sumus, cum ostenderemus¹⁴ vos per oleum sanctificationis ad auditum plene¹⁵ fidei preparatos, et¹⁶

¹ *om.* Ea. Lc begins at In hic ergo fonte

² Credis BeMgPfTcVo; Credere Ca; Cred' Vm

³ *in* BeCaPfTcVo; *om.* MgSf

⁴ *in mg.* AdBeCaMgPfTcVq; *in text* Vp; *om.* LcOaPtRbTbVp

⁵ Aug. CaMgTbTc; Idem Pf

⁶ iiij Be; *no insc.* Lc

⁷ fontem sanctum *CaMgPf; sanctum fontem Tb; fontem sacrum Tc

⁸ -iretis *CaMgPfTc; -iatis Tb

⁹ cath. reg. *CaMgPfTb; ecclesie catholice Tc

¹⁰ tradidimus CaMgTbTc; tradimus Pf

¹¹ significaret *CaMgPfTb; signaret Tc

¹² nostri *CaPfTbTc; vestri Mg

¹³ designat *MgPfTbTc; significat (vel designat *superscr.*) Ca

¹⁴ -eremus MgTc; -imus BeCaPfVo; vel dimus *add. superscr.* Mg; -erimus Tb

¹⁵ plene CaMgTbTc; plane Pf

¹⁶ ad *add.* CaMgTbTc, *om.* *Pf

bonum Christi odorem vocatos ex toto corde, et ad¹⁷ abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc vero de interioribus iam¹⁸ misteriis¹⁹ locuturi sumus, que in ipso sacro fonte celebrata sunt. Emissa enim certissima cautione²⁰, qua²¹ vos abrenuntiare omnibus pompis et operibus eius, et omni fornicationi²² diabolice spopondistis descendentes²³ in fontem, fontem²⁴ sacrum, fontem redemptions, fontem sanctificatum virtute celesti.²⁵ Item. In hoc ergo fonte antequam vos toto corpore tingeremus²⁶, interrogavimus, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Respondistis²⁷, Credo. Rursum²⁸ interrogavimus, Credis et in Iesum Christum Filium eius, qui natus est de²⁹ Spiritu sancto et Maria Virgine? Respondistis singuli³⁰, Credo. Iterum³¹ interrogavimus, Et in Spiritum sanctum? Respondistis similiter³², Credo. Hoc autem fecimus iuxta Domini nostri Iesu Christi salvatoris³³ imperium³⁴. Qui cum ad Patrem in celos³⁵ ascenderet, discipulis suis, id est apostolis, mandavit dicens, Euntes, baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Item. Quod autem interrogavimus, Credis³⁶ sanctam ecclesiam et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem, non eo modo interrogavimus ut quomodo in Deum creditur, sic et in ecclesiam sanctam et³⁷ catholicam. Propterea sancta et catholica est quia recte credit³⁸ in Deum. Non ergo diximus ut in ecclesiam quasi in Deum crederetis, sed intelligite nos³⁹ dicere et dixisse ut in ecclesia et⁴⁰ sancta et catholica conversantes in Deum crederetis. Crederetis etiam resurrectionem carnis⁴¹ que futura est.

¹⁷ et ad CaMgPf; ad Tb; et Tc

¹⁸ de int. iam *MgPfTc; de int. Ca; iam de int. Tb

¹⁹ ss Tb

²⁰ cautione *CaMgTbTc; captione Pf

²¹ qua *CaMgPfTb; quia Tc

²² omni fornicatione *CaMgPfTc; <omni> formatione Tb

²³ -dentes *CaMgTc; -distis PfTb

²⁴ fontem *MgPfTb; om. CaTc

²⁵ Lc lacks all to here

²⁶ vos (nos Be) toto corp. ting. AdBePfTbVo; toto corp. vos tingueremus CaMg; nos vos toto corpore tingeremus Rb; vos tingueremus toto corp. Tc; vos toti corpore tingueremus Vm; vos toto corpore mergeremus (vel ti- ss) Vq

²⁷ -istis *CaMgPfTb; -isti Tc

²⁸ -sum *CaMgTc; -sus PfTb

²⁹ de *TbTcVo; ex CaMgPf

³⁰ singuli *CaMgPfTc; omnes Tb

³¹ Iterum *PfTbTc; Item CaMg

³² Credo. Item interr. – similiter in mg. Le²

³³ ss Tb

³⁴ imperium *AdBeRbTbTcVmVoVq; preceptum CaMgPf

³⁵ celos *CaMgPfTb; celum Tc

³⁶ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

³⁷ in add. Pf, om. *CaMgTbTc

³⁸ credit *CaPfTbTc; creditur Mg

³⁹ nos CaPfTbTc; vos Mg

ID 1.194a] De cons. D 4 c 73

⁴⁰ et MgPfTb; *om.* CaTc

⁴¹ res. carnis *CaMgPfTb; carnis res. Tc

56

[Quid est¹ credere]². Augustinus³

Nihil est aliud credere quam fidem habere, ac per hoc cum respondetur credere parvulus qui fidei nondum habet effectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, et convertere se ad Deum propter conversionis sacramentum, quia et ipsa responsio ad celebrationem sacramenti pertinet⁴. Item. Parvulum etsi nondum fides illa quae in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit⁵, sicut credere respondetur. Ita etenim fideles vocantur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

ID 1.187] De cons. D 4 c 76

¹ est CaPfTc; sit Mg

² in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text, after Aug. EaVmVo(adding cap. lvi); *om.* OaPtRbTbVp

³ Augustinus BeCaEaRbSe; Idem Aug' Ad; Item Aug. BdPtVoVq; Aug. in omelia iii Mg; Item idem Pf; Aug. Tb; Aug. ad Bon. Tc; Item with no break Vp

⁴ sac. per. CaMgPfTc; per. sac. Tb. *Ea* ends canon

⁵ nam add. Mg, *om.* *CaPfTbTc

57

[Quod trina mersio debet fieri in baptimate]¹. Augustinus in omelia iii²

Postquam vos³ credere promisistis, tertio capita vestra in sacro fonte dimersimus. Qui ordo baptismatis dupli misterii significatione celebratur. Recte enim⁴ tertio mersi estis, quia accepistis baptismum in nomine Trinitatis. Recte enim tercio mersi estis quia⁵ accepistis baptismum in nomine⁶ Iesu⁷ Christi qui tertia die resurrexit a mortuis⁸. Illa enim tertio repetita dimersio tipum Dominice exprimit

¹ in mg. AdBeCaMgPfTcVq; in text after Aug. EaVmVo(adding cap. lvii); *om.*

MjMkMmMnMoOaPtRbTbVp

² Augustinus in (*om.* MoRb) omelia iii BeMfMgMhMjMkMmMnMoOeRbVoVq; Idem - iii CaPf; Aug. Ea; Idem homelia iii Pt; Aug. in omelia Tb; Toletano concilio IV, cap. vii Tc

³ vos *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁴ enim *CaEaMgPfTb; etenim Tc

⁵ qui MqWc

⁶ Trinitatis. - in nomine *AdBeCaEaLgMqObOePfTbVmVqWcBrant; *om.* BdOaOfPtVoMigne; Trinitatis nomine Mg; sancte Trin. - in nomine Od; Trinitatis [Recte etiam - Christi ss] Se; sancte Trinitatis. - accepistis in nom. Christi baptismma Sg; Trinitatis et in nomine Tc; Trinitatis Va

⁷ Iesu before in nom. Wc

⁸ et in nomine Trinitatis *add.* Bd (*cf above*); Recte enim tercio mersi estis quia accepistis bapt. in nom. I.C. *om.* Rb

sepulture, per quam Christo conseulti estis in baptismo et cum Christo resurrexistis in fide, ut peccatis abluti⁹ in sanctitate virtutum vivatis Christum imitando.

ID 1.194 end] De cons. D 4 c 78

⁹ abluti *BeLeMfMhMjMkMmMnMoMqRbSlTbVmWc; abluti et Vo; absoluti AdBdCaMgPfPtRaSeTcVq

58¹

²Canones apostolorum, cap. l³

Si quis presbiter non trinam mersionem unius misterii⁴ celebret, sed semel mergat in baptismate quod⁵ dare iubetur⁶ in Domini⁷ mortem, deponatur. Non dixit Dominus nobis⁸, In morte mea baptizate, sed Euntes, docete⁹ omnes gentes, baptizantes eos¹⁰ in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

ID 1. 128] De cons. D 4 c 79

¹ om. Lc

² De eodem add. Vo

³ cap. l *CaMqPfPtOeTcVq; om. EaSfTb; cap. vii Mg; cap. i Ad?BeOaRbVm. cap. l capitulum lviii Vo; De observatione crine [sic] mersionis et eius significationis add. Vp

⁴ unius mist. *CaMgPfVq; unius ministerii Tb; mist. unius Tc

⁵ quod *CaMgPfTb; quam Tc

⁶ iubetur *MgPfTbTc; videtur Ca

⁷ Domini *MgPfTbTc; Deum Ca

⁸ Dom. nobis CaMgPfTc; nobis Dom. Tb

⁹ Euntes doc. *CaMgPfTb; Docete Tc

¹⁰ remainder of text omitted, text resumes in c. 60 Pq

59¹

²Toletano concilio³ IV⁴, cap. vii⁵

Propter vitandum scismatis scandalum vel heretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi mersionem.

ID 1.129] De cons. D 4 c 85

¹ om. Lc

² Quod sufficiat una mersio in nomine Trinitatis add. Vo

³ Tol. conc. CaMgTcVo; Ex Tol. conc. Pf; Toletanum concilium TbVq

⁴ IV *CaPfTbTcVmVq; om. Mg

⁵ vii MgOaPfRbTbTcVmVq; vi BeCa; v Pt; lviii Vo

60¹

[Quod sufficiat una mersio² in nomine Trinitatis]³. Gregorius⁴ Leandro episcopo⁵

De trina mersione baptismatis nil⁶ responderi verius potest, quam⁷ ipsi sensistis⁸, quia in una fide nil officit sancte ecclesie consuetudo diversa. Nos autem quod⁹ tertio mergimus triduane sepulture sacramenta signamus, ut dum tertio ab aquis infans educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur¹⁰. Quod si quis forte etiam pro summe Trinitatis veneratione estimet fieri¹¹, neque hoc aliquid obsistit baptizandum semel in aquis¹² mergere, quia dum tribus subsistentiis una substantia est¹³ reprehensibile esse nullatenus potest¹⁴ infantem¹⁵ in baptimate vel ter, vel semel mergere, quando et¹⁶ in tribus mersionibus personarum Trinitas et¹⁷ una potest divinitatis singularitas designari.

ID 1.130] De cons. D 4 c 80

¹ om. Lc

² mersio BeCaPfTcVm; submersio Mg

³ in mg. AdBeCa(against c. 59)MgPfVq; in text EaVm; De eodem Vo; om. OaPtRbTbTc(cf c. 62)Vp. Ca mg. add. Quod utrumque possit fieri scilicet semel aut ter mergi

⁴ papa add. Mg, om. *CaEaPfTbTc

⁵ L. ep. om. Ea; cap. lx add. Vo

⁶ text resumes Pq

⁷ quod add. CaTc, om. *BeMgPfTb

⁸ -istis *CaMgPfTc; -isti Tb

⁹ quod CaMgPfTb; qui Tc

¹⁰ -atur *CaMgTb; -itur PfTc

¹¹ non obsistit add. Pf, om. *CaMgTbTcVo

¹² semel in aquis CaMgPfTb; in aqua semel Tc

¹³ sub. est *CaMgPfTb; est sub. Tc

¹⁴ esse null. pot. PfTbTc; null. esse pot. Mg; null. pot. esse Ca

¹⁵ -tem *CaMgPfTb; -tes Tc

¹⁶ quando et *CaMgPfTb; quoniam Tc

¹⁷ in add. CaTb, om. MgPfTc

61¹

²Hieronimus³ super epistolam ad Ephesios, libro II⁴

Eodem modo in Patrem et⁵ Filium et⁶ Spiritum sanctum baptizamur, et ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat sacramentum. Item. Licet ter baptizetur propter misterium⁷ Trinitatis, tamen unum baptismum⁸ reputatur⁹.

¹ om. EaLc

² De eodem add. Ca mg.

³ Rabanus Rb

⁴ lib. II om. Be; Lib. III Le. Quod non sit baptismus in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus tantum, nisi in nomine Trinitatis add. Sf (cf 62 below); Quod trina mersio Trinitatis designet sacramentum cap. lxi add. Vo

⁵ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁶ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

ID 1.131] De cons. D 4 c 81

⁷ misterium *CaMgTbTc; ministerium Pf

⁸ unum baptismum PfRbTbVmVq; unus baptismus BeCaMgTc

⁹ reputatur MgPfTbTcVq; reputabitur (vel tatur *superscr.*) Ca

62¹

[Quod non sit² baptismus in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus sancti tantum nisi in nomine Trinitatis]³. Pelagius⁴ papa⁵ Gaudentio episcopo⁶

Multi sunt qui in nomine solummodo Christi una etiam mersione se⁷ asserunt baptizari. Evangelicum vero preceptum, ipso Deo Domino⁸ et Salvatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina etiam mersione sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino nostro Iesu Christo⁹ discipulis suis, Ite, baptizate omnes gentes¹⁰ in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Si revera hi de prefatis hereticis qui in locis dilectioni¹¹ tue vicinis commorari dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur¹², sine cuiusdam¹³ dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes¹⁴ sancte¹⁵ Trinitatis nomine baptizabis.

ID 1.161 med.] De cons. D 4 c 82 to et Spritus sancti, c 30a from Si revera to end (cf cap. 90 below for c 30b)

¹ om. EaLc

² sit MgPfTc; fuit Vq

³ in mg. Be(adding tantum)PfVq, in text VmVo(adding cap. lxii), cf c 61 for Sf; Quod sufficiat una mersio (submersio Ca) in nomine Trinitatis in mg. AdCaTc (cf cc 60, 63); om. MgOaPtRbTbVp

⁴ Gregorius Rb

⁵ papa *CaMgPfRbTb; Gr. papa Oa; om. Tc

⁶ ep. *CaMgPfTc; om. Tb

⁷ etiam mers. se *CaPfTbTc; se etiam mers. Mg

⁸ Deo Dom. BeTbTeVo; Dom. Deo CaMgPf

⁹ nostro Iesu Christo CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ baptizantes eos add. Ca, om. *AdMfMgMhMjMkMmMnMoPfPtRaRbTbTcVo

¹¹ -ioni *CaMgPfTb; -ionis Tc

¹² -entur *CaMgPfTb; -eantur Tc

¹³ -dam CaPfTb; -quam MgTc

¹⁴ corr. to invenientes Mg

¹⁵ sancte *PfRbTb; in sancte Be; sancte in CaMg; sub Tc

63¹

²Zacharias papa³ Bonifacio episcopo⁴

In sinodo Anglorum decretum et iudicium firmissime preceptum et diligenter demonstratum esse⁵ dignoscitur ut quicumque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset⁶, quod⁷ sacramentum regenerationis non haberet, quod omnino verum est, quia si mersus in fonte baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit baptizatus⁸. Hoc quoque observari in supradicta sinodo ob se⁹ sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptismum esse verum¹⁰ non posset. Quod pro certo verum est, quia qui unum ex¹¹ sancta Trinitate confessus non fuerit nomen, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem et Filium, si confessus non fuerit Spiritum sanctum, nec Patrem habet, nec Filium. Et qui confessus fuerit¹² Patrem et Spiritum sanctum, et¹³ Filium non fuerit confessus, nec Patrem habet¹⁴ nec Spiritum sanctum¹⁵, sed vacuus est a divina gratia.

ID 1.169a] De cons. D 4 c 83

¹ om. EaLc

² AdCaMgTc mg have here Quod non - Trinitatis as Pf c. 62 mg. De eodem add. Vo

³ papa PfTc; om. BdBeCaMgOaRbSfTb

⁴ capl. lxxiii add. Vo

⁵ add. Ca²

⁶ mersus fuisset CaMgPfTb; fuisset mersus Tc

⁷ quod *CaMgTbTc; om. Pf

⁸ fuerit bapt. *TbTcVm; bapt. fuerit CaMgPf

⁹ ob se AdCaMgOaObOfSIVaVm; obnixe Pf; om.

BeLgMfMkMmMnMoMqOb²OdOePtRbSgTbTcVoVpBrant; lacuna Mh; observari Mj; sui tutela Ra

¹⁰ bapt. esse verum AdCaMgTb; esse bapt. verum Pf; bapt. verum esse Tc

¹¹ ex *CaMgPfTb; in Tc

¹² fuerit *CaMgPfTc²; om. TbTc

¹³ et CaMgPfTc; fuerit subs. canc. Tb

¹⁴ habet *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁵ habet add. Tc, om. *CaMgPfTb

64¹

²Gregorius Quirino episcopo in Hibernia³

Hi⁴ vero heretici qui in Trinitatis nomine minime⁵ baptizantur, sicut sunt Bonosiaci, et Catafrige, quia et illi Christum Dominum non credunt, et isti Spiritum

¹ om. EaLc

² Ut qui in nomine Trinitatis baptizati non sunt rebaptizentur add. Ca mg. Capitulum lxxiii. Item de eodem add. Vo

sanctum perverso sensu esse quemdam pravum hominem Montanum credunt (quorum similes multi sunt⁶ alii) cum ad sanctam ecclesiam veniunt baptizantur⁷, quia baptismum⁸ non fuit quod in errore positi sancte Trinitatis nomine minime perceperunt.

ID 1.153b] De cons. D 4 c 84

³ in Hib. *om.* Sf. De eodem *add. in mg.* Ad, which also has there: Quid bapt.... in nomine Patris tantum, in nomine Filii tantum, in nomine Spiritus sancti, nisi in nomine Trinitatis.

⁴ Hi *AdBeCaMg²PfPtSeSITcVm; Si BdLeLnMgMqVcVpWc; Alii OaRb; []i Tb; Sunt Vo

⁵ minime *BdCaMgPf; non TbTc

⁶ multi sunt *CaMgPfTb; sunt multi Tc

⁷ -antur *CaPfTbTc; -entur Mg

⁸ -mum *CaMgPf; -mus TbTc

65

[Quod sacerdos baptizet quamvis¹ in Latina lingua erret²]³. ⁴Zacharias papa⁵

Bonifacio⁶

Retulerunt⁷ nuntii tui quod fuerit in eadem provincia sacerdos qui Latinam linguam⁸ penitus ignorabat, et dum baptizaret⁹ nesciens Latine loqui¹⁰, infringens¹¹ linguam¹² diceret, Baptizo te¹³ in nomine¹⁴ Patria et Filia et Spiritu scientia¹⁵, et per¹⁶ hoc¹⁷ tua¹⁸ reverenda fraternitas¹⁹ consideravit rebaptizare²⁰. Sed sanctissime²¹ frater,

¹ erret here AdCaEaSeSfTcVmVoWc, after lingua MgPf; *om.* BeOe; non *add.* Oe²

² erret in latina lingua Mf

³ in mg. AdBeCaMgPfSeTcWc; in text EaMfVmVo(*adding cap. lxv*); *om.*

EgMhMjMkMmMnOaPtRbTbVo

⁴ Item *add.* EgTc, *om.* CaMgPfRbTbWc

⁵ papa AdCaMfMgMhMkMmOaPfPtRbSeTcVm; *om.* BeTbWc

⁶ Bon. *om.* Ea. episcopo *add.* BeMfMjSfTbTcWc, *om.* AdCaEgMgMkMmMnMqOaOePfPtRbSeVm

⁷ Ret- *AdBeCaEgMfMgMhMkMmMnOaPfPtRaRbSeTcVmVWco; Det- MjMoTb

⁸ corr. fr. lignam Mf

⁹ -aret *AdBeEgMfMhMjMkMmPfPtTcOe; -abat (vel ret *supersc.* Mg) CaMg; -are Vo

¹⁰ Latine (vel num ss Mg) loqui AdBeCaMfMgMnMoPfPtSeTcVoWc; Latini (vel ne ss Eg) eloquii (neloqui ss) Eg EgOa; Latine eloqui MjMkMm; Latinum eloquium Tb

¹¹ infringens BeEgMjMkMmOaOePfPtSeTbTcVo; refringens (vel in ss Mg) AdCaMg

¹² Latinam *add.* Mg, *om.* *BeCaEgMfMjMkMmOePfPtRaSeTbTcVo

¹³ Baptizo te *BeMgMhMjMmMnMqOePf²PtRbSeTbTcVo²; Baptizate CaMhOa; Baptizo EgMfMk; Baptizato Pt; babtuo te Vo

¹⁴ nomine *BeCaEgMfMgMhMjMkOePfPtSeTb; nomina Tc

¹⁵ Spiritu scientia AdEg(vel sancta ss) MfMhMj²MmMnOaOePfPtRaSeVo; *obsc. corr.* Be; Spiritu sancta CaMg; Spiritu sanctia Mo; Spiritu sancti MjPt²; Spiritus scientia MqRb; Spiritus sanctia Tb; Spiritui sancta Tc

¹⁶ per BeEgMfMgMhMjMkMmOePfTbTc; propter Ca

¹⁷ hec MhMm

¹⁸ tua *BeCaEgMfMgMhMjMkPfPtTc; in a (?) Tb

¹⁹ rev. frat. *BeCaEgMfMgMhMjMkPfPtTc; rev. sancitas Mm; frat. rev. Tb

²⁰ baptizare ss Eg

²¹ si *add.* ss Eg

si²² ille qui baptizavit²³ non errorem²⁴ introducens aut heresim, sed²⁵ pro sola ignorantia Romane²⁶ locutionis infringendo²⁷ linguam, ut suprafati sumus²⁸, baptizans dixisset²⁹, non possumus consentire ut denuo baptizentur³⁰.

ID 1.149A, also 1.237] De cons. D 4 c 86

²² si frater Pt

²³ -avit *BeCaEgMfMgMhMjMkMmOePtTbTc; -averit Pf

²⁴ errorem non MfMj

²⁵ si Pt

²⁶ Romane *BeCaEgMgOePfTb; Latine Tc

²⁷ infringendam Mj

²⁸ ut sup. sumus *BeCaEgMgMhMkMmMoOePfPtTb; supra diximus MfMj; om. Tc

²⁹ dixisset *BeCaEgMfMgMjMkMmMoPfPtTc; hec dixerit Tb

³⁰ baptizentur BeMgPfPtRbVoVp; baptizetur MfMhMjMkMmMq

66

[*Quid significet unctio chrismatis¹ in cerebro?*². *Rabanus super epistolam ad Ephesios lib. II, cap. xxviii*³

Postquam ascenderit baptizatus de fonte, statim signetur in cerebro a presbitero cum sacro⁴ chrismate sequente simul et oratione, ut Christi regni⁵ particeps fiat, et a Christo Christianus possit vocari.

ID 1.140] De cons. D 4 c 88

¹ unct. chrism. MgPfTcVm; chrism. unct. Ca; uncto crismatis Sf

² in mg. BeCaMgPfTc; in text EaVmVo; in mg. and text Ad; om. PtRbTb

³ xxviii PftBVm; xxvii AdBeCaLeMgMqOeTcVoVp; cap. xxviii om. Rb (cf c. 66); insc. om. Ea

⁴ sacro *CaMgPfTb; om. Tc

⁵ Chr. regni *CaMgPfTb; regni Christi Tc

67¹

²*Ambrosius de sacramentis tractatu³ ii⁴*

Mersisti⁵, venisti ad sacerdotem⁶, quid dixit tibi⁷? Deus, inquit⁸, Pater omnipotens qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, concessitque⁹ tibi peccata tua, ipse te ungat¹⁰ in vitam eternam. Vide¹¹ ubi¹² unctus¹³ es in vitam, inquit, eternam¹⁴.

¹ om. EaLc

² De eodem add. Ca mg., Vo text

³ tract. *MgPfTbTcVmVo; libro CaPtSg; feria Se

⁴ cap. lxvii add. Vo. Ambr. – ii] Rabanus super ep. ad Ephes. libro ii cap. xxviii Rb

⁵ Mersisti BdBeCaCbEgFcMgOaPkPtPwQaRbSeTcVmVo; Mersus es PfTb; Emersisti Vp

⁶ sac. *CaMgPfTc; fontem Tb

⁷ sacerdos add. Tb, om. *CaMgPfTc

⁸ tibi add. Se²Tb, om. *MgPfSeSgTc

⁹ concessitque *CaMgMoPfSeSgTb; vel remisitque add. ss Mo²; remisitque Se²Tc

¹⁰ uncat MgPfSeTbTc; unguat Ca

¹¹ Vidi Lg

ID 1.141] De cons. D 4 c 89

¹² ubi] *om.* Cb

¹³ add. Sg²

¹⁴ in vitam inq. (ss Ad) et. AdBeEgLeLgOaObOdOePkPwRbSeTcVm; in vitam et. inq.

Bd²CaCbMgOfPfPtQaVaBrant; in vitam et Fc; inquit in vitam et. Sg; in vitam inquit in vitam et. Vo;
Vide ubi - et. *om.* Bd(*before corr.*)Tb.

68¹

Tractatu iii²

Accipis misterium, hoc est unguentum super caput³. Quare super caput? Quia sensus sapientis in capite eius. Sequitur spirituale signaculum, quod audistis hodie legi, quod post fontes⁴ superest quo⁵ perfectio fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.

ID 1.142] De cons. D 4 c 90

¹ *om.* EaLc

² Tr. iii *BeOaPtSeTbVm; De eodem tr. iii Ca; Idem tr. ivii Mg; Tr. iv LeOeVp, LeOewith no break; Id. tr. iii Pf; Tr. III with no break Rb; R' iii Sl; Item Tc; R' iii (no break) Vo

³ super caput *OePfTbTc; *om.* Ca; super caput tuum Mg

⁴ -tes MgPfTbTc; -tem *Ca

⁵ quo *MgPfTbTc; quod Ca

69¹

[*Quid significet candida vestis post baptismum super caput posita?*². Rabanus, eodem libro, capitulo xxix³

Post baptismum traditur Christiano⁴ vestis candida que significat innocentiam et puritatem Christianam, quam post ablutas⁵ veteres maculas studio sancte conversationis⁶, immaculatam servare debet ad representandum ante tribunal Christi. Cuncti⁷ vero renati albis⁸ induuntur vestibus ad misterium⁹ resurgentis ecclesie. Item. Utuntur baptizati albis vestibus¹⁰, ut quorum prime nativitatis faciem vetusti¹¹ erroris

¹ *om.* Lc

² in mg. AdBeCaMgPfTc; in text EaVmVo; *om.* PtTbVp

³ eodem libro cap. xxix *AdBeCaLeOeRbSeVm; eodem libro cap. xxviii MgVp; eod. libro cap. xix PfTb; eodem cap. xxix SfVo(*adding* cap. lviii); eodem capitulo quo superius Tc; *no insc.* Ea

⁴ baptizato add. AdCaEaMgPfTc², *om.* *BePtRbTbTcVmVo

⁵ sordes add. Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁶ sancte conv. *AdBeTbTc; conv. sancte CaMgPf

⁷ Cuncti *CaMgOePfTb; Omnes Tc

⁸ albis *CaPfTbTc; ab his Mg

⁹ mist. *AdMgTbTc; ministerium CaPf

¹⁰ ad misterium - albis vestibus in mg. Tc

¹¹ vetusti *BeRbTbTc; veteris CaMgPf; vetustatis Vo

pannus¹² fuscaverat, habitus secunde regenerationis glorie preferat indumentum.
Tegitur enim post sacram unctionem caput eius mistico velamine, ut intelligat se
diadematate regni et sacerdotali dignitate potiri.

ID 1.143] De cons. D 4 c 91

¹² pannus *CaMgPfTb; pannis Rb; panno Tc

70¹

²*Ambrosius, De mysteriis*³

Accepisti⁴ post baptismum vestimenta candida, ut esset indicium quod exueris
involucrum⁵ peccatorum et indueris innocentie casta velamina⁶.

ID 1.144] De cons. D 4 c 92

¹ om. Ea; cc. 70-71 reversed Mo

² De eodem add. Ca mg., Vo text

³ mysteriis BdBeMgPfRbTbTcVmVo(adding cap. lxviii); ministeriis Bd²CaPt

⁴ -isti *MgPfTbTc; -istis Ca; Recepisti Wc

⁵ involucrum *OaSeTbVmVo; voluptatem AdBdBeCaLdMgPfTc; voluntatem Mo; vel vetustatem add ss Mo²; volutabrum Mq; lucrum Rb; voluptates Se²; voluntate Wc

⁶ velamina *CaLdMgPfSeTc; volumina Tb

71¹

[De baptismo Iudeorum]². Ex concilio Agathensi, cap. xxxv³

Iudei quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad leges catholicas
venire voluerint, octo⁴ menses inter catecumenos ecclesie limen introeant, et si pura
fide venire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur⁵. Quod si casu
aliquo periculum infirmitatis intra prescriptum tempus⁶ incurrerint, et desperati
fuerint, baptizentur.

ID 1. 275] De cons. D 4 c 93

¹ om. EaLc

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text VmVo(adding cap. lxx); om. PtRbTbVp

³ xxxv CaMgPfTb?TcVm; xv Be; xx Le

⁴ octo MgPfTbTcVo; viii Be; septem *Ca

⁵ mereantur *CaMgTbTc; mercantur Pf

⁶ per. inf. intra pres. tempus CaMgPfTb; intra pres. tempus per. inf. Tc

72¹

[Quod non sit Iudeis inferenda vis² baptizandi sed³ postquam baptizantur ad fidem tenendam sunt cogendi⁴]⁵. Ex concilio Toletano V, cap. vii⁶

De⁷ Iudeis autem hec⁸ precipit sancta sinodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Cui enim vult Deus miseretur, et quem vult indurat. Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra⁹ sit forma iustitie. Sicut homo propria arbitrii voluntate serpenti obediens periit, sic vocante se gratia Dei proprie mentis conversione homo quisque credendo salvatur. Ergo non vi sed libera¹⁰ arbitrii facultate¹¹ ut convertantur vocandi sunt, non potius¹² impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi¹³ principis Sisemandi¹⁴, quia iam constat eos sacramentis divinis associatos¹⁵ et baptismi gratiam suscepisse, et chrismate unctiones esse, et corporis Domini et sanguinis existitisse participes, oportet ut fidem etiam quam vi vel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini¹⁶ blasphemetur, fidesque quam susceperunt¹⁷ vilis ac contemptibilis habeatur.

ID 1.276] +D 45 c 5

¹ *om.* EaLc

² inf. vis CaPfTcVm; vis inf. Mg

³ *om.* Ad

⁴ -endi MgPfTcVm; -antur Sf

⁵ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Vm; Ut nullus vim inferat Iudeis ad credendum (*after inscr.*)Bd; De Iudeis ut nullus eis vim ad credendum inferat (debeat inferri Le) *in text* LeOaRb; *om.* PtTbVp

⁶ V cap. vii *BeCaOaPfPtRbSeTbVm; cap. v Bd; V cap. lvii Mg; V cap. Oe; IV cap. lvi Tc; cap. v. lxxi Vo; V cap. lxviii Vp

⁷ *corr. fr.* Ne Tb

⁸ hec *PfTb; hoc CaMgTc

⁹ integra *CaPfTbTc; vite gratia Mg

¹⁰ libera *CaMgPfSe; propria Tb; liberi (?) Tc

¹¹ *corr. fr.* voluntate Se

¹² potius *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ -osissimi *CaMgPfTb; -osi Tc

¹⁴ Sisemandi *PfRbSeTbVmVo; Sisenandi BeMg; Sesemandi Ca; Phisemandi Tc

¹⁵ assoc- *CaMgPfTb; soc- Tc

¹⁶ Domini *MgPfTc; Dei Tb

¹⁷ tenere cogantur - susceperunt *om.* Ca

73¹

[Ut² Iudeorum filii³ baptizati cum Iudeis non habitent⁴]⁵. Ex⁶ eodem concilio V, cap.
xl⁷

Iudeorum filios vel filias baptizatos, ne parentum ultra involvantur erroribus⁸,
ab eorum consortio separari decernimus, tradique aut monasteriis aut Christianis viris
aut mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conversatione cultum⁹ fidei discant,
atque in melius constituti, tam in moribus quam in fide proficiant.

ID 1.277] +C 28 q 1 c 11

¹ om. EaLc

² Ut *BdMgSeVm; Quod AdCaPfPtTc

³ Iud. fil. *BdBe²CaMgTcVm; fil. Iud. BePf

⁴ cum Iud. non hab. AdBe²CaPfTc; ab eis separantur Bd; ab eorum consortio separari debeant
BeOaRbSeSfVm; consortio separari debeant *Mg; ab eis separand... Pt

⁵ in mg. Be²CaPfTc, in text BeMgPtRbVm, in mg. and text Ad; Filii baptizati ab eodem consortio
separari debent Le; Ut nulla communio sit Hebreis ad fidem Christiana translatis cum aliis non baptizatis
cap. lxxxiii Vo; om. TbVp

⁶ Ex *CaMgPfTb; De Tc

⁷ V cap. xl *BdBeOaPfRbSeTb; cap. xli Ca; V cap. lx MgVp; V cap. Oe; cap. lviii Tc; Ex – xl om.
Ad

⁸ inv. err. *CaMgPfTc; err. inv. Tb

⁹ Dei vel add. Tb, om. *CaMgPfTc

74¹

[Ut nulla communio sit Hebreis² ad fidem Christianam translatis cum aliis nondum
baptizatis]³. Ex eodem concilio V, cap. lxii⁴

Sepe malorum consortia etiam⁵ bonos corrumptunt, quanto magis eos qui ad
vitia proni sunt. Nulla igitur ultra communio⁶ sit Hebreis ad fidem Christianam
translatis cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participatione
subvertantur. Quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia
non vitaverint et hi Christianis donentur, et illi publicis cedibus⁷ deputentur.

ID 1.278] +C 28 q 1 c 12

¹ om. EaLcMn

² hereticis LeMk

³ Ut nulla - bapt. in mg. BeCaTc, text AdLdLeMgMkOaRbSeVmVo(*adding* cap. lxxxiii); Quod
Hebreis ad fidem Christianam translatis nulla sit cum aliis nondum baptizatis communio *after* lxii Pf;
om. PtTbVp

⁴ Ex - lxii BdBeCaMgPfSeTbVm; Ex eod. conc. V cap. lii AdOe; Ex eodem conc. cap. lxii LdVo; Ex -
xlii Rb; Item eodem concilio, cap. lxi Tc

⁵ etiam *CaMgTbTc; et Pf

⁶ ultra comm. CaPfTb; comm. ultra MgTc

⁷ ced- *AdBdBeCaMgTc; sed- Ad²LeMqOaPfPtRb(*after* deput.)SeTbVmVpWc; legibus Vo; vel
cedibus add. Vp²

75¹

[*De Iudeis conversis*² et postea ad vomitum reversis]³. Ex⁴ eodem concilio V, cap.
lxviii⁵

Plerique qui ex Iudeis dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum non solum⁶ Iudaicos ritus⁷ perpetrassae noscuntur⁸, sed etiam abominandas circumcisiones exercere. De quibus, consultu piissimi ac religiosissimi⁹ domni nostri Sisemandi¹⁰ regis, hoc sanctum decrevit concilium ut huiusmodi¹¹ transgressores pontificali auctoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis revocentur, ut quos voluntas propria non emendat, animadversio sacerdotalis coherceat. Eos autem quos circumciderint, si filii eorum sunt¹², a parentum¹³ consortio separentur, si servi, pro iniuria corporis sui¹⁴ libertati tradantur.

ID 1.279] *De cons. D 4 c 94*

¹ om. EaLc

² Iud. con. LdMgPfTc; con. Iud. Ca

³ De – reversis (conversis Ld) in mg. AdBeCaMgPfTc, in text after inscr. VmVo(adding cap. lxxiiii; om. MjMnMoPtQaTbVp. De Iudeis qui (om. Oa, iam add. Rb) apostataver' add.

AdLeMfMgMhMkMmMqOaPtRaRbVm (MqVm before inscr.)

⁴ Ex *CaMgMjPfTbVo; Item de Mo; Item Tc

⁵ V cap. Ixix *BeCaMgOaPfRbVm; V cap. lix AdOe; V cap. lxvii Tb; cap. lxi Tc; cap. Ixix Vo

⁶ solum *AdTbTc; solummodo BeCaMgPf

⁷ Iud. rit. CaMgPfTbTc; rit. Iud. Be

⁸ noscuntur *CaMgPfTb; dinoscuntur Tc

⁹ -osissimi *MgPfTb; -osi Tc; ac. rel. om. Ca

¹⁰ -mandi *CaTbTc; -nandi MgPf

¹¹ huiusmodi *Tc; huiuscemodi CaMgPfTb

¹² sunt *MgPfTbTc; sint Ca

¹³ a par. CaPfTbTc; apparentum Mg

¹⁴ corp. sui (corr. fr. sua) in mg. Tb

76¹

[*De baptismo paganorum*². Rabanus, *De institutione clericorum*, lib. I, cap. xxvii

Primum interrogetur paganus si abrenuntiet³ diabolo et omnibus dampnosis⁴ eius operibus atque fallacibus cunctis, ut⁵ primum respuat errorem et sic appropinquet ad veritatem, possitque iuxta apostolum deponere veterem hominem secundum pristinam conversationem qui corrumpitur secundum desideria erroris⁶ abnegans⁷ impietatem et secularia desideria.

¹ om. EaLcMn

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text VmVo; om. PtRaTbVp; De bapt. parvolorum in mg. Rb²

³ -iet *MgPfTbTc; -iat Ca

⁴ dampnosity *BeMgPfTbTc; dampnationis Ca

⁵ cunctis ut *CaMgPfTb; pompis et Tc

⁶ vel carnis add. supersc. Mg²

ID 1.78] De cons. D 4 c 95

⁷ -ans *CaMgPfTb; -antes Tc

77

*[Quod sufficiat unus patrinus¹ in catecumino in² baptismo si necesse fuerit]³ Ex
decretis Ygini pape, cap. x⁴*

In catecumino⁵ et⁶ baptismo et in⁷ confirmatione⁸ unus patrinus⁹ fieri potest, si necessitas cogat. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt¹⁰.

ID 1.218] De cons. D 4 c 100 (var.)

¹ corr. fr. patrus Ca

² cathecumino in MgTc; cathecumino et in BeCaVm; catechismo Pf; chatecusmo et Vo

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text EaVmVo(adding cap. lxxvi); om. PtRbTbVp

⁴ Ex - x *BePfMgTbTcVmVo; Iginus papa cap. x Ca; om. Ea

⁵ -umino BeCaMgOeTbTc; -ismo PfVq

⁶ in add. PfVp, om. *BeCaMgOeTbTc

⁷ in *CaMgOePfTbVp; om Tc

⁸ conf. AdBePfTcVoVm; consumatione (vel confir ss Mg², vel fir ss Sf) CaMgMqOaRbSfTb

⁹ unus pat. *CaMgPfTb; pat. unus Tc

¹⁰ -iunt *CaMgPfTb; -iant Tc

78

[Quod unus tantum suscipiat infantem de baptismo, sive vir sive mulier]¹ Ex decretis²

Leonis pape apud Sanctum Medardum³

Ut⁴ non plures⁵ ad suscipiendum de baptismo infantem accedant quam unus⁶, sive vir sive mulier. In confirmationibus quoque idipsum fiat.

ID 1.219] De cons. D 4 c 101

¹ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text EaVmVo(adding cap. vii lxxvii)cap. l; om. PtRbTbVp

² Ex dec. om. Pt

³ apud S. Medardum *CaMgPfRbSeTb; cap. iiiii Tc; no insc. Ea

⁴ Ut BeCaMgPfTbTcVm; Et EaOaRbWc

⁵ quam unus add. Tc, om. *CaMgPfSeTb

⁶ quam unus *CaMgPfSe²Tb; om. SeTc

79¹

*[Quod² nemo potest suscipere filiolum³ nisi baptizatus]⁴. Ex concilio⁵ Moguntiensi,
cap. ii*

In baptismō vel in chrismate⁶ non potest alium suscipere⁷ in filiolum ipse qui
non est baptizatus vel confirmatus.

ID 1.220] De cons. D 4 c 102

¹ om. Ea

² Quod AdCaMgTcVm; om. Pf

³ suscipere filiolum CaTc; facere filiolum Ad; filiolum Mg; filium facere Pf; filiolum facere BeRb²SeVmVo; facere filiorum Sf

⁴ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding cap. lxxviii); om. BdPtRbTb

⁵ conc. MgPfTbTc; decr' Sf

⁶ vel in chrismate *BdCaMgPfSeTb; et in confirmatione Tc

⁷ al. sus. *CaMgPfTc; sus. al. Tb

80

[Quod abbates et¹ monachi non debent sibi facere compatres vel commatres]².

Auctisiodorensis concilium³, cap. xv

Non licet abbati⁴ vel⁵ monachis de baptismō suscipere filios⁶, nec⁷ commatres
habere⁸.

ID 1.132] De cons. D 4 c 103

¹ vel Vo

² non deb. sibi fac. (fac. sibi Be, fac. Sf) comp. vel comm. BeEaSfTcVmVo(adding cap. lxxviii);
comp. vel comm. non deb. sibi fac. AdCa; non deb. comp. vel comm sibi fac. Mg; non deb. sibi fac.
comp. comm. Pf; non deb. sibi comm. vel comp. facere Rb². In mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text
EaVm; om. PtTbVp

³ Auct. concilium Tb; Altis<s>i<d>orensis concil' Be; Ex Autis. concilio CaMgPf; Antisiodorensis
concilium Mq; Astidiolense cc. Rb; Aut. concilium SeVo; Ex conc. Aut. Tc; no insc. Ea

⁴ -ati CaMgPfTbTc; -atibus Ea

⁵ vel CaMgMqTbTcVo; nec BeOaPfRbVm

⁶ filios *OaMqTbVm; infantes AdBeCaMgPfTcVoVp

⁷ nec *CaMgPfTbVm; vel Tc

⁸ nec osculari feminas add. Ea (cf c. 81)

81¹

²*Capitulorum³, lib. VII⁴, cap. ccccxciiii⁵*

Monachi sibi compatres commatresve⁶ non faciant, nec osculentur feminas.

ID 1.133] De cons. D 4 c 104

¹ *om. Pg, also Ea, but cf c. 80*

² In add. Pf, De eodem add. Vo; *om. *BeCaMgTbTc*

³ -ulorum BeCaMgPtSfVm; -ularum Pf; -ular' Tb; -ul' Tc

⁴ VII *CaMgPfPtTcVm; VI TbSf

⁵ cccc (et add. Pf) xciiii *BdPfPtSfTb; ccxciiii Be; ccxcviii Ca(?); cxciisi Mg; cccxxiiii Tc; cccxcv Vm; ccc capitulum xciiii Vo; *om. QaSe; no insc., no break Rb*

⁶ comp. commatresve BeCaMgPfQaVm; commatres compatresve Tb; comp. et commatres Tc

82

[*Quod patrini¹ sint² fideiussores apud Deum pro filiolis³ suis⁴. Sermo Augustini⁵*

dominica prima post Pascha qui⁶ sic incipit, Hodie nus dies⁷

Vos⁸ ante omnia tam viros quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis⁹, moneo ut vos cognoscatis¹⁰ fideiussores apud Deum extitisse pro illis quos visi¹¹ estis de sacro fonte suscipere, ideo semper eos admonete ut castitatem custodian, iustitiam diligent, caritatem teneant. Ante omnia simbolum et orationem Dominicam et vos ipsi tenete, et illis quos exceperistis¹² ostendite.

ID 1.134] De cons. D 4 c 105

¹ patrini AdBeMgPfTcVm; patrui Ca

² sint AdBePfTcVm; sunt CaMgRb²

³ filiolis BeCaMgPfTc; filiis EaRb²

⁴ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text EaSfVmVo(adding cap. lxxxii); *om. PtTbVp*

⁵ Sermo. Aug. *AdMg; Augustinus BeCaPt; Sabb' autem Mq; Ex sermone Aug. in Pf; Sermo s. Aug. Tb; Ex sermone sancti Aug. in Tc; Omel' Augustini Vm; Sunt autem RbVo

⁶ dom. prima post Pascha qui (que CaPtRb) *AdCaMgPfPtRbVo; in homelia post Pascha qui Be; post Pascha qui Tb; qui post Pascha Tc; prima post Pasch' que Vm

⁷ dies *CaMgPfTb; *om. Tc; no insc. Ea*

⁸ Nos AdMqPk; ostquam SI

⁹ suscepistis CaMgPfTb; suscipitis Tc

¹⁰ vos cog. *CaMgPfTb; cog. vos Tc

¹¹ visi *BeMgTb; iussi Ca²Pf²TcVm; missi Ca

¹² exceperistis *AdMgPfRbTcVm; suscepistis Be; accepistis CaTb

83¹

Cartaginense concilium IIII, cap. xli²

Non liceat³ fieri rebaptizationes, reordinationes vel translationes episcoporum.

¹ *om. Pg*

² (Ex add. Pf) Cart. conc. IIII – xli CaMgPfPt; cap. xli (ex add. Ad) conc. IIII Cartag' AdBeMq; Ex Cart. conc. Ea; Ex conc. III Cart. cap. xli Oa; Conc. IIII Kart' cap. xli Rb; Ex (*om. Vm*) cap. xli conc.

ID 1.152] De cons. D 4 c 107

III Cart. SfVm; Cart. conc. cap. xli Tb; Ex conc. Cart. – xli Tc; cap. xli concil' IIII Cart. Quod non licet rebaptizari, reordinari vel episcopos transferri Vo; cap. x libro ex conc. quarto Cartaginensi Vp³ liceat CaPfTbTc; licet AdMg

84¹

[Quod nemo debeat rebaptizari]². Ex³ epistola⁴ Augustini ad Maximianum

Rebaptizare hereticum hominem⁵, qui hec sanctitatis signa⁶ percepit, que Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem catholicum immanissimum scelus est.

ID 1.172] De cons. D 4 c 108

¹ om. EaMn

² in mg. BeCaMgPf, in mg. to c. 83 Rb, in text Vm; Quod nemo rebaptizetur cap. lxxxiii Vo; om. PtTbTcVp

³ Ex MgMqPfTbTc; om. *CaRb

⁴ Ex ep. om. Pt

⁵ Reb. her. hom. *CaMgRbTbTcVm; Reb. hom. her. BePf; Her. hom. reb. Wc

⁶ signa *CaMgPfTb; dona Tc

85¹

²Beda in libro primo, omelia xxxvii³

Sive hereticus sive scismaticus sive facinorosus, quisque in confessione sancte Trinitatis baptizet, non valet ille qui baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari, ne confessio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

ID 1.173] De cons. D 4 c 51

¹ here CaLeMgPfQaTb; om. LcMn; after c. 86 Tc

² De eodem add. CaQa mg, Vo text.

³ in libro primo omelia xxxvii (xxxviii BeMfSe, xxxviii MgMhMq) BeCaMfMgMhMqOaPfRbSeSITbVmVo(adding capitulum lxxxiii); in libro l omel' xxx AdBdMk; in libro l omel. XXXVIII MjMm; Beda homelia xxxvi Pt; omel. xxxvii only Qa; in libro l om. xxxviii Sf; super Iohannem in omelia de Nicodemo Tc; in libro Levit. om. xxxvii Vp; no insc. Ea

86¹

²Augustinus, De unico baptismo libro III³

Catholica vero⁴ ecclesia propterea⁵ non debet iterare baptismum qui⁶ apud hereticos datus est, ne iudicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere quod intus cum⁷ acciperent⁸, amittere utique foras exeundo non possent.

¹ om. EaLc

² Item de eodem capl' lxxxv add. Vo

³ libro III *BeCaMgPfRbVo; lib. IIII AdTb; om. TcVm

ID 1.164 med.]

⁴ vero *CaMgPfTb; quoque Tc

⁵ ideo Mn

⁶ qui *BeCaMgMqTc; quia PfTb?VmVo; quod Rb

⁷ intus cum *CaMgRbTb; cum intus Pf; intus Tc

⁸ acciperent *CaMgTbTc; corr. fr. acciperint to acceperint Pf

87¹

²Idem³. Libro primo⁴

Sacramentum baptismi est quod habet qui baptizatur, et sacramentum dandi baptismi est quod habet qui ordinatur. Sicut enim baptizatus, si ab unitate recesserit, sacramentum⁵ baptismi non amittit, sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi⁶ baptismi⁷ non amittit. Nulli enim⁸ sacramento iniuria facienda est, si discedit a malis, utrumque discedit, si permanet in malis, utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur⁹ baptismus quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat, sic acceptandus¹⁰ est baptismus quem dedit ille qui sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat.

ID 1.162 med.] cf De cons. D 4 c 32b

¹ om. Lc

² Quod baptizatus non amittit sacramentum baptismi nec ordinatus sacramentum ordinationis add. Ca mg.

³ Idem BeMgPfTb; Item de sacramento babbtismi Vo; om. AdCaMqOaPtRbTcVm

⁴ no insc. Ea; clxxxvi add. Vo

⁵ dande add. and canc. Mo

⁶ dandi *CaMgTbTc; tanti Pf

⁷ -ismi *CaMgPf; -ismum TbTc

⁸ enim CaPfTbTc; om. Mg

⁹ -atur *CaMgPfTb; -atus Tc

¹⁰ acceptandus *AdBeCaMgMqOaPf; accipitandus Rb; accipiendo TbTc; acceptus Vo

88¹

[Quod baptizati ab hereticis debeant reconciliari]². Gregorius Quirino episcopo³ in Hibernia⁴

⁵ Antiqua patrum institutione didicimus ut quilibet⁶ apud heresim in Trinitatis nomine baptizantur⁷, cum ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione⁸ chrismatis, aut

¹ om. EaLc

² in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding lxxxviii); om. PtTbVp

³ om. Pt

⁴ Hiberia Sf

⁵ In add. Pf, om. *BeCaMgMnOeTbTc

⁶ ut quil. BeCaMqOaTbVo; ut quil. si Mg; ut si quil. Pf; ut quil. qui Rb; quod si quil. Tc

⁷ -antur PftbTc²; -entur CaMg

⁸ unctione *CaMgPfTc; ad unctionem Tb

impositione⁹ manus, sola professione fidei ad sinum matris ecclesie revocentur. Unde Arianos per impositionem manus Occidens, per unctionem vero sancti¹⁰ chrismatis ad ingressum catholice Oriens reformat¹¹.

ID 1.153] De cons. D 4 c 44a

⁹ -one *CaMgPfTc; -onem Tb

¹⁰ sancti *MgPfTb; sacri CaTc

¹¹ reformat *CaMgOePfTb; informat Tc

89¹

²Gregorius III Bonefacio³

Illi⁴ qui baptizati sunt per diversitatem et declinationem linguarum gentilitatis tamen, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, oportet eos⁵ per manus impositionem et sacri chrismatis unctionem confirmari.

ID 1.149]

¹ om. EaLcPq

² De eodem add. Ca mg., Vo text. Pelaius papa Gaudentio episcopo add in mg. Rb²

³ episcopo add. SfTb, cap. lxxxvii add. Vo, om. *BeCaMgOaPfRbTcVm

⁴ Illi *BeCaMgMqPtRbTbTcVo; om. OaOePf

⁵ eos *CaMgPfTb; om. Tc

90¹

²Pelagius papa Gaudentio episcopo³

Sin⁴ vero apud dilectionem tuam eorum qui converti volunt manifesta confessione claruerit, quod in⁵ Trinitatis nomine fuerint⁶ baptizati, sola reconciliationis gratia impensa, catholice reconciliare fidei⁷ maturabis, ut tali dispositione⁸ servata nihil aliter⁹ quam quod¹⁰ evangelica iubet auctoritas temeritatis cuiusdam¹¹ spiritu videatur effectum.

ID 1.161 end] De cons. D 4 c 30b (cf above cap. 62)

¹ om. EaLcMn; Eg² add. in mg.: De eodem. Alios vero ex sola vera confessione recipit quia sanctum baptismum quod apud hereticos sunt consecuti in eis vires emundat.... accipit cumSpirirtum sanctum per impositionem manus acceperint vel isto professione fidei ecclesie fuerint uniti

² De eodem add. Ca mg., Vo text

³ lxxxviii add. Vo. No insc., no break Rb (cf c. 89)

⁴ Sin *BeCaMgMqOaPtQaTbVmVoVp; Si quando AdPfWc; Qui BdRb; Si Tc

⁵ in *BeRbTbTcVm; om. CaMgPf

⁶ nom. fu. CaMgPfTc; fu. nom. BeTb

⁷ rec. fid. CaMgPfTb; fid. rec. Tc

⁸ dispositione *BeCaMgPfRbVm; dispensatione TbTc

⁹ vel aliud in mg. Mo²

¹⁰ suppl. ss Mo²

¹¹ cuiusdam *CaPfTbTc; om. Mg

91¹

Ex decretis³ Leonis pape episcopis per⁴ Siciliam constitutis missis⁵, cap. xxix⁶

Tu⁷ autem de quibus scripsisti qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizaverunt se nescire profitentur, quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt, rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem virtutem Spiritus sancti accipientes quam⁸ ab hereticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

ID 1.236] De cons. D 4 c 38

¹ *om.* Ea

² De eodem *add.* Ca mg., Vo *text*

³ -etis CaMgPfTc; -eto RbTb. Ex dec. *om.* Pt

⁴ per *CaMgPfTcVm; *om.* Tb

⁵ missis *BdBeCaVm; meis [?] Oa; miss' Tb; *om.* MgPfPtRbTc

⁶ xxix BdBeCaMgPtRbTbVmVo(*adding capitulum lxxxx*); xix Pf; xxx Tc; xxxi OeSf

⁷ Tu AdBeMgMqOaPfPtRbVmVoVp; Hii CaMnMoTbTc

⁸ quam *OaRbTbTcVp; quod BeCaMgMqPfVo

92

[Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizari¹ debeant quia non dicitur

iteratum² quod nescitur³ factum]⁴. Gregorius III⁵ Bonefacio

Parvulos qui a parentibus subtracti sunt, et an baptizati sint⁶ an non⁷ ignoratur, ut hos baptizare debeas secundum patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit⁸.

ID 1.146] De cons. D 4 c 110

¹ non *add.* EaSf, *om.* BeCaMgPfTcVo

² *om.* Vo

³ iterum *add.* Vo

⁴ in mg. AdBeCaMgMoPfRb²Tc (*cf c. 95 below*); in *text* EaVmVo(*adding cap. lxxxix*); *om.* OaPtTbVp

⁵ IIII RbVp

⁶ sint *MgPfTbTc; sunt BeCa

⁷ an non *BeMgOaPfTc; *om.* CaTb

⁸ Similiter - consecrentur *add.* Ea from end of c. 93

93¹

²*Carthaginiense concilium*³ *V*⁴, *cap. vi*⁵

Placuit de infantibus quotiens non inveniuntur certissimi testes qui eos baptizatos⁶ esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per etatem⁷ idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos⁸. Similiter et de ecclesiis, quotiens super earum hesitatur consecratione⁹, agendum est, id est ut¹⁰ sine trepidatione consecrentur.

ID 1.147] De cons. D 4 c 111

¹ Ea has only end, from Similiter, run on from c 92

² De eodem et de ecclesiarum consecratione de quibus dubitatur add. Vo

³ Carthag. conc. *BeTbVp; Carthaginiensi concilio CaMgTc; Ex Carth. conc. Pf; Cartag' concil' Vm

⁴ V *BeCaMgPfTbVm; om. Tc

⁵ lxxxii add. Vo

⁶ bapt. *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ sunt per et. *BeTbTcVmVo; per et. sunt CaMg; sint per et. Pf; propter et. Rb

⁸ corr. fr. baptizatos Mo

⁹ hes. cons. CaMgPfTb; cons. hes. Tc

¹⁰ est id est ut *AdBeCaTb; est idem ut MgPf Rb; est id est Tc

94¹

*De illis qui aliquam habent dubitationem baptismatis*² *ut rebaptizentur*³. *Ex decretis*

*Leonis pape ad Rusticum Narbonensem episcopum missis cap. xxviii*⁴

Si nulla extant indicia inter propinquos aut⁵ familiares, nulla inter clericos aut vicinos, quibus hi de quibus queritur baptizati fuisse doceantur, agendum est ut renascantur ne manifeste pereant. In quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit ut videatur iteratum. Qui⁶ autem possunt meminisse quod⁷ ad ecclesiam veniebant⁸ cum parentibus suis, possunt recordari⁹ an quod eorum parentibus dabatur acceperint¹⁰. Sed si hoc etiam ab ipsa memoria alienum est, conferendum eis videtur

¹ om. EaLcMn

² hab. dub. bapt. *CaVm; dub. bapt. hab. Mg

³ De illis - rebapt. AdBdCaLeMgOaRbVm; Ut rebaptizentur super quibus dubitatur Pf; om. BePtTbVp; De his qui habent dubitationem bapterii rebaptizentur Tc; De eodem Vo

⁴ missis (-a Rb, -um Vm) cap. xxviii BeCaOaRbSfTbVmVo(*adding*; cap. lxxxiii); xxviii MgPfQa; cap. xviii Tc. Ex – xxviii in mg. Pk

⁵ aut CaMgPfTb; et Tc

⁶ Qui *CaMgPfTb; Si Tc

⁷ corr. fr. quo Mo

⁸ veniebant *CaMgPfTb; venierint Tc

⁹ suis possunt rec. *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ -erint *OaRbTc; -erunt BeCa(vel i dd. supers.)MgMoPfQaTbVmVo. non iterabitur add. Tc, om. *BdBeCaMgOaPfQaRbTb

quod collatum esse¹¹ nescitur, quia non¹² temeritas presumptionis¹³ intervenit, ubi est diligentia pietatis.

ID 1.238] De cons. D 4 c 113

¹¹ esse *CaMgPfTb; om. Tc

¹² non *CaMgTbTc; om. Pf

¹³ non add. Pf, om. *CaMgTbTc

95¹

Epistola Augustini ad Bonefacium²

Non illud te moveat quod quidam⁴ non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur eternam, sed eos putant hoc remedio temporalem retinere vel recipere⁵ sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non⁶ ab istis hac intentione offeruntur.

ID 1.171] De cons. D 4 c 33

¹ om. EaLc

² Quod parvuli baptizantur licet non ea intentione ut regenerentur a parentibus ad baptismum deferantur Ca mg.; Quod parvuli quorum nescitur baptismus rebaptizari debeant, quorum non dicitur iteratum quia nescitur factum Tc mg; Quod parvuli qui recta fide ad baptismum non feruntur tamen regenerantur cap. lxxxiiii Vo; om. BeMgMoPfSfTbVmVp (*cf. Pf c.92 above*)

³ Ep Aug. ad Bon. AdBePfTbVmVo; Ep. Bon. ad Aug. Ca; Aug. in ep. ad Bon. Mg; Aug. ad Bon. Pt; Ep. Greg' ad Bonefacium Rb; Ex ep. Aug. ad Bon. Tc; ad Bon. add. ss Mo

⁴ cum add. MgTc, om. *BeCaPfRbTb

⁵ vel rec. CaMgPfTb; om. Tc

⁶ after intentione RbTb, here *CaMgPfTc

96¹

[De presbitero qui se deprehenderit non esse baptizatum². Contraria sententia]³. Ex concilio apud Compendium, cap. v⁴

Si quis presbiter ordinatus deprehenderit se non baptizatum⁵ esse, baptizetur et ordinetur iterum⁶, et omnes quos prius baptizavit.

ID 1.268] +C I q 1 c 60 Palea

¹ om. Ea

² in mg. AdBeCaMg, in text LePfPoSfVmVo; De his qui se – bapt. in text Rb; om. PtTbTcVp

³ Contraria sententia in text SfVmVo(before De presb.), in mg. AdCaTc, ss in mid-canonical over baptizetur Mg; Sententia est contraria in mg. Tb; om. BeLeOaPfPtRbVp

⁴ cap. v BeRbTbTcVm; cap. MgPf; cap. lxxxv Vo; om. Ca

⁵ non bapt. *CaMgPfTb; bapt. non Tc

⁶ ord. it. *CaMgPfTb; it. ord. Tc

97¹

[De eodem. Determinatio]². Ex dictis Isidori episcopi³

Si quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati rebaptizari, et ipse non ordinetur. Sed Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrantem gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

ID 1.294] C 1 q 1 c 59

¹ om. EaLc

² De eodem in mg BeCaPf, in text RbVmVo, om. AdMgOaPtTbTcVp; Determinatio (-tione Ad) in mg. AdCaMgTc, om. BeOaPfRbTbVmVoVp

³ episc. *CaMgPfTbVo(adding lxxxvi); ex eodem Tc; om. Rb

98

*De illis qui presbiteros cogunt denarios pro balsamo dare¹. Ex concilio Cabillonensi,
cap. v²*

Quidam fratres dixerunt consuetudinis antique fuisse in eorum ecclesiis ut pro balsamo emendo, ad chrisma faciendum sive pro luminaribus ecclesie concinnandis³, binos⁴ vel quaternos denarios presbiteri darent. Unde omnes uno consensu⁵ statuimus ut, sicut pro dedicandis basilicis et dandis ordinibus nihil accipendum est, ita etiam pro balsamo sive pro luminaribus emendis⁶ nihil presbiteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque ex ecclesiasticis facultatibus balsamum emant, et luminaria singuli in ecclesiis suis.

ID 1.287] C 1 q 1 c 106 has from Statuimus ut only, sl. variant

¹ De illis qui (presbiteros add. EaMgSf) cogunt denarios pro balsamo dare (dare pro bals. EaRb) AdEaLeMgMqOaRbSfTbVm text; Quod presbiteri chrisma accepturi nichil debeat dare pro balsamo (baptismo MgTcWc, et pro baptismo add. Vo) emendo vel (om. Pf) pro (om. Be) ordinibus vel (om. Pf) pro dedicandis ecclesiis (eccl. ded. Vo) add, in mg. AdBeCaMgPfSITcVo(adding lxxxvii)Wc, in text before Quod. presb. Ea; Ut presbiteri non cogantur [?] balsamum crismatis vel ordines vel ecclesiarum dedicantes emere Mn; Ut pro balsamo vel luminaribus ecclesie nichil dare cogatur Pt; om. TbVp.

² Cabillonensi cap. v *PfRbSfTbTc; Cabilonensi BeCa; Carbonensi cap v MgVp; no insc. Ea

³ eccl. conc. *CaMgPfTb; conc. eccl. Tc

⁴ binos *CaMgPfTb; benos Tc

⁵ consensu *MgPfTbTc; concessu Ca

⁶ emendis *CaMgPfTb; om. Tc

99

[¹*De chrismatis panno*]². *Ex*³ *concilio*⁴ *apud Belvacum, cap. viii*⁵

Si quis voluerit chrismatis pannum iterum linire⁶ et super⁷ alium baptizatum⁸ mittere, non est absurdum⁹.

ID 1.288] De cons. D 4 c 121

¹ Sique (?) add. and canc. Ad

² De chr. panno *AdCbEaLdLeLjMgMhMkMmOaPfSeTc ; De panno chr. *in mg.* Be, *in text* CcLmMfRbSfTcVmVo; Ca *in mg. only*; om. LfMgMnPtTbVp; De panno chrism. scilicet add. *in mg.* Ld

³ corr. fr. E Cb, om. Rb

⁴ Ex conc. om. Mj

⁵ Ex - viii om. CcEaMo; lxxxviii add. Vo

⁶ chr. pan. it. lin *LmMoRaSeTbVmVo; chr. it. pann. lin. BeCaCbCcLfLjMgPf; pan. chr. it. lin. LdMn; chr. pan. it. lavare MkMmMq; chr. pann. lin. it. Tc

⁷ caput add. MkMmMq

⁸ alium bapt.] alias baptizati MkMmMq

⁹ est abs. *CaEaMfMgMhMjMkMmMnMoOaPfPtQaRaRbSeTbTcVmVoVpWc; abs. est Lj; e contra laudamus add. Qa

100¹

[*Quod non sit baptizandum nisi² de novo chrismate nisi necesse fuerit³. De presbiteris qui⁴ veteri chrismate⁵ baptizare presumunt]*⁶. *Ex concilio Lugdunensi, cap. iii*⁷

Si quis de alio chrismate quam de illo novo quod proprii episcopi largitione vel concessione accepit⁸ baptizare, nisi preoccupante morte, temptaverit, pro temeritatis ausu ipse in se⁹ sue damnationis protulisse sententiam manifestatur.

ID 1.266] De cons. D 4 c 122

¹ om. Lc

² nisi MgPfTcVm; ubi Ca

³ Quod - nisi nec. fuerit AdBeCaMgTcWc *mg., in text EaSfVmVo*(adding cap. lxxxviii); *interlined* Oe; Quod - ubi nec. non occurrit Pf *mg*; om. LeMqOaTbVp

⁴ de add. Tb, om. CaMgTc

⁵ vet. chrism.] unctione veteris crismatis Ad

⁶ De presb. - presumunt *AdBeCaLeMgMqOaTbTcWc; om. EaPfPtRbVoVp

⁷ no insc. Ea

⁸ -epit PftbTc; -ipit AdBeCaMgVo

⁹ ipse in se *CaMgPfTb; in se ipse Tc

101¹

[Quod presbiteri petant chrisma a proprio² episcopo aut per se aut per alium qui sit³ eiusdem ordinis]⁴ De eadem re⁵. Ex concilio apud Valentias⁶, cap. ii

Presbiteri qui dioecesanis⁷ ecclesias regunt⁸ non⁹ a quibuslibet episcopis, sed a suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipso aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante Pasche solemnitatem chrisma petant¹⁰.

ID 1.270] De cons. D 4 c 123; +D 95 c 4 is widely var.

¹ *om. Lc*

² *a proprio] ab Vo*

³ *om. Vo*

⁴ Quod (Ut Vo) - (qui sit *om. Tc*) eiusdem ordinis *in text EaSfTcVmVo*(adding cap. c), *in mg. AdBeCaMg*; Quod - proprio episcopo *Pf mg.; om. LeOaPtRbTbVp*

⁵ De eadem re *AdBeCaLeMgOaRbTb*; De eodem Vo; *om. PfPtTcVp*

⁶ -ias *MgPfRbVm; -iam CaTbTcVo

⁷ -sanas *CaPfRbTb; -sianas BeMgTc

⁸ eccl. reg. *CaMgPfTb; reg. eccl. Tc

⁹ non *MgPfTbTc; nec Ca

¹⁰ ante P. sol. chr. pet. *CaMgPfTcVm; ante Pasce sol. chr. accipiat Rb; chr. pet. ante P. sol. Tb

102

[Quare in aqua et nunquam¹ in vino baptismus consecretur]². Haimo³ super epistolam primam⁴ ad Romanos⁵

Fortassis querit quis quare in aqua solummodo, et non aliquando in vino⁶, baptismus consecretur. Cui respondit⁷ beatus⁸ Ambrosius, Idcirco uniformiter id fieri⁹ in aqua ut intelligatur quod sicut aqua sordes corporis aut vestimenti¹⁰ abluit, ita illud baptisma anime maculas sordesque vitiorum emundando abstergit.

ID 1.54]

¹ numquam *AdCaEaMgSfVm*; non *PfTcVo*

² Quare - cons. *in text EaTcVmVo*(adding cap. ci), *in mg. AdBeCaMgPf, om. LeOaPtRbTbVp. -etur BeCaMgPf; -atur Tc*

³ Anno Pt; Heimo Rb

⁴ primam *BeCaPfRbTbTc; *om. AdMgOaVo*

⁵ *no insc. Ea*

⁶ aliq. in vino *CaMgPfTb; in vino aliq. Tc

⁷ -dit *CaPfTb; -det Mg; d' Tc

⁸ beatus *CaMgTbTc; presbiter Pf

⁹ etiam add. Pf, *om. *CaMgTbTc*

¹⁰ -enti *CaMgPfTb; -entum Tc

103¹

Capitularum², libro VI, cap. lxxvii³

In Sabbato sancto Pasche vel Pentecostes si quis velit aquam consecratam ad aspersionem in domo sua⁴ recipere, ante chrismatis infusionem recipiat.

ID 1.112] De cons. D 4 c 126

¹ *om.* Lc

² Capitularum CaPf; Capitulorum BeMg²PtSfVm; Cap' RbTc; ? Tb

³ Ixxvii BeCaMgPfTb; Ixxviii Tc; Ixxvi Vo; *no insc.* Ea. Cap. libro xxvii capitulorum libro VII Rb.

Quod aqua consecrata in Sabbato Pasche vel Pentecosten in domo possit aspergi. cii add. Vo

⁴ sua *BeMgRbTbTc; *om.* CaPfVo

104¹

[Qua ratione scimus apostolos fuisse² baptizatos.]³ Augustinus in epistola ad Seleucianum⁴

Quando ab Hierosolimis exiit Dominus Iesus cum discipulis suis in Iudeam terram, et ibi morabatur cum eis⁵, baptizabat⁶ non per seipsum, sed per discipulos suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos sive baptismō Iohannis sicut nonnulli arbitrantur sive, quod magis credibile est⁷, baptismō Christi. Item. Respondit Dominus Petro, Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Unde intelligitur, quod iam Petrus fuerit baptizatus⁸.

ID 1.309] De cons. D 4 c 147

¹ *om.* Ea

² fuisse CaMgPfVm; *om.* Tc

³ Qua - bapt. *in mg.* AdBeCaMgPfRb²; *text* TcVmVo(*adding* cap. ciii); *om.* PtTbVp

⁴ Seleucianum AdBdBeLdMgPfPtSfVmVoVp; Selentianum CaMq; Selucianum Oa; Saleucianum Rb; Seleutanum Tb; Seleucianam Tc; *in ep. ad Sel.* *om.* Qa

⁵ mor. cum eis *CaMgPfTcVm; cum eis mor. Tb

⁶ -abat *CaPfTbTc; -at Mg

⁷ *in add.* PfTc, *om.* *CaMgTbVm

⁸ Petrus fuerit bapt. *BePfTcVmVo; fuerit bapt. Ca; fuerit Petrus bapt. MgQa; fuerit bapt. Petrus Rb; Petrus fuerat bapt. Tb

105¹

²*Augustinus ad Vincentium Victorem*³

Si eos de quibus scriptum non est utrum fuerint baptizati⁴, sine⁵ baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumpniamur apostolis qui preter apostolum Paulum, quando baptizati fuerint⁶ ignoramus, sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innescere potuit quod beato Petro Dominus ait, Qui lotus est non indiget nisi ut pedes⁷ lavet.

ID 1. 310] De cons. D 4 c 148

¹ om. EaLc

² De eodem add. in mg. Ca, in text Vo

³ cap. ciiii add. Vo

⁴ sive add. Pf, vel add. Tc, sive non add. Ad²BeMg, om. *AdCaRbTbVmVo

⁵ corr. fr. si non Vo

⁶ bapt. fuerint *MgPfRbTc; fuerint bapt. CaOaTb

⁷ pepedes Tb

106¹

[*Quod omnes² non baptizati si pro Christo moriuntur, baptizati moriuntur*]³.

Augustinus⁴, De civitate Dei, libro XIII

Quicumque non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet⁵ ad dimittenda peccata quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis⁶.

cf Ars. fo.122]

¹ om. Ea

² om. Rb

³ in mg AdBeCaMgPf Rb² (*cf* EaTc c. 107), in text VmVo(*adding* cv); om. OaPtTbVp

⁴ Aug. CaMgTbTcA; Idem Pf

⁵ eis val. PfRbTbTcA; valet eis CaMgVo

⁶ baptismi Mn

107¹

²*Ex dictis Augustini episcopi*³

Catecumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat nisi martirii sacramentum compleat. [108]. Baptizatus

¹ om. LcMn

² Ea text, Tc mg. have here rubric to c. 106; De eodem add. Ca mg., De eodem et de chatecuminis defunctis add. Vo

³ Augustini episcopi *AdCaOaPtRbTbVo(*adding* cap. cvi); Augustini BeMgTc; eiusdem Pf; Quid conferat baptismum add. Vp

confitetur fidem suam coram sacerdote⁴ et interrogatus respondet. Hoc idem martyr coram persecutore facit, qui et confitetur fidem, et interrogatus respondet⁵. Ille post confessionem aspergitur⁶ aqua⁷, hic vero aspergitur sanguine, vel tinguitur⁸ igne. Ille manus impositione⁹ pontificis accipit Spiritum sanctum, hic habitaculum efficitur Spiritus sancti¹⁰, dum non est ipse¹¹ qui loquitur, sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille¹² communicat eucharistie in commemoratione mortis Domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus¹³ renuntiare, hic ipsi¹⁴ renuntiat et vite. Illi omnia peccata remittuntur, isti¹⁵ extinguntur.

ID 1.211] De cons. D 4 c 37

⁴ suam coram sac. in mg Vo

⁵ Ea ends c. here. Hoc idem – respondet in mg. Vo

⁶ -itur *MgPfTbTc; -atur Ca

⁷ asp. aqua *CaMgPfTb; suam aqua baptismi Tc

⁸ tinguitur CaPfTbTc; extinguitur Mg

⁹ manus impositione *CaMgPfTb; per manus impositionem Tc

¹⁰ eff. Sp. Sancti CaMgPfTb; Sp. Sancti eff. Tc

¹¹ ipse *CaMgPf; ille TbTc

¹² Ille *CaMgPfTb; Illi Tc

¹³ mundi act. *CaMgPfTb; act. mundi Tc

¹⁴ hic ipsi BeMgMq²RbSITb; hic sibi ipsi Ca; hi ipsi MqVo; hic ipse Pf; hi sibi Tc

¹⁵ ibi omnia Rb

109¹

[Quod sufficiat ad salutem fides et cordis conversio si necessitate² defuerit baptismus]³. Augustinus de unico baptismo, libro IIII⁴

Baptismi⁵ vicem aliquando⁶ implere passionem de latrone illo⁷ cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Ciprianus non leve documentum assumit⁸, quod etiam atque etiam⁹ considerans invenio non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex¹⁰ baptismo deerat¹¹ posse supplere, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum¹² misterium baptismi¹³

¹ om. Lc

² -ate CaEaMfMgSfTcVm; -atem Pf

³ Quod – def. bapt. (bapt. def. Ad) AdBeCaMfMgPf mg., EaTcVmVo(adding cap. cvii) text; om. MjMkMmMnOaPtTbVp

⁴ lib. IIII *CaMgPfTbVo; om. Tc; no insc. EaMo

⁵ sane add. LeMnMkMm, om. BeCaMgPfTbTcVo

⁶ vicem al. *CaMgOaPfTb; al. vicem BeRaTcWd

⁷ lat. illo *CaMgPfTb; illo lat. Tc

⁸ -umit *CaMgPfTc; -umpsit Tb

⁹ atque etiam *CaMgPfTb; ipse Pt; om. Tc

¹⁰ ex *AdBeMgMhMkMmMnMoMqOaObOdOeOfPfTbVmVo; om. CaRbVa; a LgMfMj; de TcBrant

¹¹ deerat AdBeCaMgMnMoPfRbTcVo; erat MfMhMjMkMqOaPtTb; -mo deerat Wc² over erasure

¹² ex bapt. – celebrandum *suppl. in mg.* Pt

¹³ mist. baptismi *MgOaPfTc; mist. baptismatis Ca; baptismata Tb

in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi¹⁴ crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum, neque quia credidit passus est, sed dum patitur¹⁵ credit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili¹⁶ baptissimi sacramento, quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem¹⁷ confessio fit¹⁸ ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cum misterium baptissimi non contemptus religionis sed articulus necessitatis excludit, et sicut in illo latrone quod baptissimi sacramento¹⁹ defuerat complevit Omnipotens benignitas, quia non superbia vel contemptu sed necessitate defuerat, sic²⁰ infantibus qui baptizati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere credenda²¹ est, quod non ex impia voluntate sed ex²² etatis indigentia nec corde credere ad iustitiam possent²³, nec ore confiteri ad salutem. Baptismus quidem²⁴ potest inesse ubi conversio cordis non defuerit.²⁵ Conversio autem cordis potest quidem²⁶ inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo²⁷ non potest. Neque²⁸ ullo modo dicenda est²⁹ conversio cordis³⁰ ad Deum cum Dei sacramentum contempnitur³¹.

ID 1.177a, 178b] De cons. D 4 c 34, which has the central section, missing here but present in ID

¹⁴ Chr. nom. Mn

¹⁵ patitur *CaMgPfTc; passus est Tb

¹⁶ -ili *CaMgPfTb; -ilis Tc

¹⁷ autem *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁸ c.f. *MgPfTbTc; fit confessio Ca

¹⁹ bapt. sacr. *CaMgPfTb; sacr. bapt. Tc

²⁰ ita Oa. in add. BeCaLgMfMgMjMoObOfRaTcVaVp, om.

*MhMkMmMnOaOdOePfPtRbTbVmVoBrant

²¹ codenda Ca (*obscurely altered*)

²² ex *CaMgPfTc; om. Tb

²³ corde cred. ad iust. poss. CaMgPfTb; cred. ad iust. poss. corde Tc

²⁴ cordis add. and canc. Tb

²⁵ Baptismus - non defuerit (fuerit *Tc) CaMgTbTc; om. Pf

²⁶ autem cordis potest quidem CaMgPfTc; quidem cordis potest Tb

²⁷ baptismo *CaMgPfTc; om. Tb

²⁸ Neque *CaMgPfTc; Nec Tb

²⁹ est *CaMgPfTb; om. Tc

³⁰ conv. cordis *CaMgTcVo; cordis conv. Pf; conv. Tb

³¹ contemp. Dei sac. Mn

110

[*Quid sit verus baptismus*]¹.² *In libro sententiarum Prosperi*

Verus autem³ baptismus constat non tam ablutione corporis quam fide cordis, quemadmodum apostolica doctrina tradit⁴ dicens, Fide mundans corda eorum. Et

¹ Quid - bapt. in mg. AdBeCaMgPf; in text EaRbTcVmVo(adding cap. cvii); om. OaPtTbVp

² Augustinus add. Tc, om. CaMgPfTb

³ autem *CaPfTb; om. MgTc

alibi, Salvos facit baptisma non carnis⁵ depositio sordium, sed conscientie bone interrogatio in Deum.

ID 2.9 (pt.)] De cons. D 4 c 150

⁴ -dit *CaMgPfTb; -didit Tc

⁵ corr fr. cordis Ca³

111¹

[Quod qui² in uteris matrum³ sunt cum matribus non baptizantur]⁴. Augustinus contra Julianum⁵

Si ad matris corpus id quod in ea concipitur pertineret, ita ut eius pars deputaretur, non baptizaretur infans cuius mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo⁶ cum eum gestaret in utero. Nunc vero⁷ cum etiam ipse baptizetur⁸, non utique bis baptizatus habebitur. Non utique ad maternum corpus cum esset in utero pertinebat. Item. Si⁹ quicquid est in homine¹⁰ quando baptizatur et sanctificatur, baptizari et sanctificari putandum¹¹ est. Dicturus es, et ipsa in illo¹² baptizari et sanctificari¹³ que in intestinis¹⁴ et vesica per digestiones¹⁵ corporis digeruntur? Dicturus es hominem baptizari et sanctificari¹⁶ in matris utero constitutum, si ad hoc sacramentum accipiendum necessitas cogat¹⁷ gravidam, et ideo baptizari iam¹⁸ qui nascitur non debere¹⁹, postremo dicturus es baptizari et sanctificari febres, quando baptizantur egroti.

ID 1.184] De cons. D 4 c 114 to utero pertinebat, De cons. D 4 c 35 from Si quicquid

¹ om. EaLc

² qui MgPfTcVm; om. Ca

³ matrum BeCaPfTcVo; matris AdMgVm

⁴ Quod - bapt. in mg. AdBeCaMgPf, in text RbTcVmVo(adding cviii capitulum); om. OaPtTbVp

⁵ Aug. – Iul. om. Rb

⁶ urg. per. *CaMgPfTb; per. urg. Tc

⁷ vero *CaMgPfTb; ergo Tc

⁸ -zetur MgPfTbTc; -zaretur Ca

⁹ Si *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ est in hom. *PfTbTc; in hom. est CaMg

¹¹ putandum *CaMgPfTb; credendum Tc

¹² in illo *MgPfTbTc; om. Ca

¹³ bapt. et sanct. *PfTbTc; sanct. et bapt. Mg; bapt. Ca

¹⁴ in intestinis MqTbTc; intestinis CaPf; in testamentis Mg

¹⁵ -ones *CaMgPfTb; -onem Tc

¹⁶ consecrari (vel sanct. ss) Ad

¹⁷ nec. cog. *CaMgPfTb; cog. nec. Tc

¹⁸ tam Mq; eum add. Pf, om. *MgMqTbTc

¹⁹ et ideo bapt. - debere *BeMgMqObOdOePfSgTbTcVaVmVp; om. Ca; et ideo qui nasc. (iam add.

Rb) bapt. non debere OaRb; et ideo qui nasc. bapt. non deb. iam qui nascitur Of; et in omni bapt. – debere Vo

112¹

[De eodem]². Isidorus, Sententiarum libro I, cap. xviii³

Qui in maternis uteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, secundum⁴ Christum non potest renasci⁵. Neque enim dici regeneratio in eum potest⁶ quem generatio non precessit. Qui scelerate vivunt in ecclesia et communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nihil ad emundationem proficere sibi⁷.

ID 1.185] De cons. D 4 c 115

¹ *om.* EaLc

² *in mg.* CaPf; *De eodem et de male viventibus add.* Vo; *om.* AdBeMgPtRbSfTbTcVmVp

³ *libro - xviii *CaMgPfTb; libro - cc Tc (cf c. 116); cap. cxviii x Vo*

⁴ *corr. fr.* scilicet Vo

⁵ *non pot. renasci BeCaMgPfRbTcVp; non potest MqOaVmVo; regenerari non potest Tb*

⁶ *in add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁷ *prof. sibi *CaPfTbTc; sibi prof. Mg; Qui scel. – sibi om. Mn*

113¹

[De sacramento manus impositionis]². Urbanus papa omnibus Christianis, cap. vii³

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum accipere debent Spiritum sanctum ut pleni Christiani inveniantur.

ID 1.296] De cons. D 5 c 1a

¹ *om.* CcLc

² *De - impos. in mg.* AdBeCaMgPf; *in text* EaRbTcVmVo(*adding cxvi*); *om.* MnPtTbVp. *iiii De ministerio baptizandorum et consignandorum et observatione singulorum add. in mg.* Bd; *v add. in mg.* Be²

³ *vii *BeCaPfRbTbTcVmVo; viii Mg; v Mm; Urbanis papa in mg. Mo²; no insc. Mo; omnibus - vii om. Ea. For De sacramento – vii Db has: Ex epistola Antherii papa ca. xv. Et consignatorum in text and marg.*

114¹

[Quod maius sacramentum sit² manus impositio quam baptismus]³. Melchiades papa Hispanorum⁴ episcopis⁵ hec⁶ scripsit⁷, cap. vi⁸

¹ *om.* AaLc

² *sac. sit AdBeCaLdLmMfMgObOeSIVaVmWc; sit sac. CcRb²; sacramentum Pf; sit Tc*

³ *in mg.* AdBeCaLdMgObPfRb²(*against c. 113*)SIVaWc, *in text* CcEaLmOeTcVmVo(*adding cxii*); *om.* BdCbEgLfMhMjMkMmMnOaOdOfPtTbVp; *De observatione singulorum in mg.* Lj

⁴ *-anorum *BdBcCaCbEgLfLmLjMfMkMhOd²OePfRbTbVmVoWc; -aniarum Ad; -aniorum MgMmOdVa; -onorum Oa; -aniam Pt*

⁵ *Hisp. epp. CaMgMqPfRb; epp. Hisp. MjPt*

⁶ *hoc Oe*

⁷ *Melch. - scripsit (-si Lf) AdBdBeCaCbLdLfLjLmMfMgMhMkOaObOdOePfRbVaVmVo; om. CcTc; Melch. - episcopis Eg(at foot of leaf)MjPtTbWc; Melchiabtus papa SI*

De⁹ his vero super quibus rogatis vos informari¹⁰, id est utrum maius est sacramentum manus impositionis¹¹ episcoporum aut¹² baptismus, scitote utrumque magnum esse sacramentum¹³. Et sicut unum¹⁴ maioribus est¹⁵, id est¹⁶ summis pontificibus¹⁷ quod a minoribus perfici non potest, ita et maiori¹⁸ veneratione venerandum et tenendum est¹⁹. Sed ita coniuncta sunt hec duo sacramenta ut ab invicem nisi morte preveniente²⁰ nullatenus²¹ possint²² segregari²³, et unum sine altero rite²⁴ perfici non potest²⁵.

ID 1.255] De cons. D 5 c 3

⁸ cap. vi *AdCaEgLdLfLmMfMgMhMkOaObOdOePfPtTbVaVmVoWc; cap. vii BdLj; *om.* BeCcSITc; cap. ii CbLj²; cap. v MmRb; *no insc.* EaMo. Wc² adds at head of leaf: Propter adultos dicitur maius quia non possit sine isto salvari si ex conremptu vel negligentia dimittunt.

⁹ De *AdBdBeCaCcEgLdMfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPfPtTbTcVaVmWc; Ex Lm¹⁰ corr. fr. infirmari Lj; informare Mk

¹¹ -itionis *BdBeCaEgLj²MfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPfPtTbTcVaVmWc; -itio CbLj¹² aut *AdBeCaMfMgMhMjMkMmPfPtOaTbTcVm; *om.* OdVa

¹³ manus imp. - mag. esse sacr. (sacr. esse Ad)

*AdBdBeCaCbEgLdLjMgMhMjMkMmOaObOdOfPfRbTbTcVaVmVo; manus imp. - esse mag. sacr. MfOdPtWc; manus imp. - sacr. mag. esse Oe; manus imp. ep. aut scitote utrum esse magn. sacr. Sl; *om.* Ld (app. with mark of om. but no suppl. text)

¹⁴ a add. BdCaCbCcLfLjMh²MjMkMmMnOeOfTcVa², *om.** BeEgLdLmMfMgMoOaObOdPfPtRaSITbVaVmVo

¹⁵ est *BeEgLdLjLmMfMgMhMkMmMnMoOaObOdPfPtRaRbPwSITbTcVaVmVo; accommodatum est BdCbOe²Of; *om.* CaCcLfOe; fit Mj

¹⁶ a add. CaCbLfLj²Va², *om.* * Ad(with erasure)BdEgLjMfMgMjMkMmMnMoOaObOdOePfPtPwSITbTcVaVm

¹⁷ pontificibus *BdEgLdLmMfMhMjMkMnOaOeOfPtSITbVcVmVo; pontificibus accommodatum BeCbEg²LjMgMgMoObOdPfPwRbTcVaVc²VpWc; pontificibus acc. est AdCaCcLd²; sacerdotibus Mj

¹⁸ maiora Va

¹⁹ et ten. est AdBdBeCaCbCcLdLfLjLmMfMgMhMjMkOaObOdOeOfPfTbVa²Vm; est PtVa; est et ten. MmTc

²⁰ nisi mort. prev. *AdBdBeCaLdLfMfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPfTcVaVm; *om.* CbLj

²¹ non Pt

²² possint BeCbLdLjLmMfMg²OdOeOfPfSITbTcVmVo; possunt

AdBdCaCcMgMhMjMkMmMnOaObPtVa

²³ segregari *AdBdBeCaCcLdLjLmMfMgMhMjMkMmOaObOdOeOfPf²PtTbVaVm; separari Tc

²⁴ rite MgPfTc; recte MhMm

²⁵ Nam unum sine altero, morte preveniente, salvare potest, aliud non potest. Set forte cogitet aliquis, Quid mihi – post baptismum et cetera roboramur *add.* Qa (as H 245), *om.*

*AbAdBdBeCaCbCcEaEbEcEgFcGcKaLbLdLgLjLmMfMgMhMjMkMmMnMoOaObOdOePfPkPtP wRbSdSeSgTbTcVaVmVoVpVtWaWbWcZa

115¹

²Eusebius papa fratribus³ per Campaniam et Tusciam⁴ constitutis⁵, cap. xxii⁶

Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis apostolis legitur aut⁷ scitur peractum⁸ esse, nec ab aliis quam qui eorum locum⁹ tenent unquam¹⁰ perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter presumptum fuerit, irritum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica unquam¹¹ reputabitur sacramenta.

ID 1.257, cf 1.297] De cons. D 5 c. 4

¹ om. EaLc

² De eadem add. Ca mg.

³ fratribus *Be²CaMgPfTb; om. Be; omnibus episcopis Tc

⁴ Stutiam Vo

⁵ scribit add. BeOaPfRbSfVmVo, scripsit add. SIVp, om. *CaMgTbTc

⁶ xxii CaMgRbTbVm; xxi Be; xxxii Pf; xxxiii Tc; xxxii. Quod soli episcopi debeant confirmare. cxiii Vo. Et de observatione singulorum add in text and marg. Db

⁷ aut CaMgPfTb; vel Tc

⁸ peractum MgPfTbTc; peractum Ca

⁹ eorum locum *CaMgPfTb; locum eorum Tc

¹⁰ unquam *MgTbTc; nunquam CaPf

¹¹ unquam *CaMgPfTb; om. Tc

116¹

[Quod soli episcopi debeant confirmare²]³. Ex decretis⁴ Innocentii pape Decentio episcopo missis⁵, cap. iii⁶

Presbiteris⁷, seu extra episcopum sive presente episcopo cum baptizant⁸, chrismate baptizatos ungere liceat, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis cum tradunt Paracletum.

ID 1.263(pt)] De cons. D 4 c 119

¹ om. EaLc

² crismare Rb²

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text Vm; De eodem cxiiii Vo (after insc.); om. MnPtTbVp

⁴ -etis *CaPf; -eto Mg; -et' Tb; dictis Vp

⁵ missis *BeCaRb; misso Mg; miss' VmVo; om. PfTb

⁶ Ex decr. - iii (ii Be) *BeCaMgMnPtTbVmVoVp; Ex registro Gregorii ad Ianuarium episcopum Caralitanum, cap. cc Tc (*cf. c. 117*)

⁷ -eris *AdBeCaOaPf; -eri BdLeMgMnMqTbTcVcVmVo; -eros Wc²

⁸ -ant *CaPfTbTc; -atur Mg

117¹

²*Ex registro Gregorii ad Ianuarium episcopum Caralitanum³, cap. cc⁴*

Presbiteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate non presumant. Sed presbiteri baptizatos tangant⁵ in pectore ut episcopi postmodum confirment in fronte.

ID 1.264] De cons. D 4 c 120

¹ om. EaLc

² Quod soli episcopi confirmare debeat in mg. PfLn²; in text Tc; om. BeMg (cf c. 116) MmOaRbSfTbVmVpVo; De eodem in mg. Ca

³ Caralitanum *BeMgPfRb; Calaritanum BdCa; Caranitanum ?Tb

⁴ Ex - cc BeCaMgPfTbVo; Rabanus - xxx (cf c. 118) Mm; Greg' - cc Pt; om. Tc (cf c. 116); De eodem cxv add. Vo

⁵ tangant *BeMgOaObOdPtRbTbVmVoVp; ungant AdLdMqTc; tingant BdOePf; unguant CaVa; tinguant Of; ungunt Sl

118¹

²*Rabanus, De institutione³ clericorum, libro⁴ I, cap. xxx⁵*

Novissime⁶ a summo sacerdote per impositionem manus Paracletus⁷ traditur⁸ baptizato, ut roboretur per Spiritum sanctum ad predicandum aliis idem⁹ donum¹⁰ quod ipse in baptismate consecutus est, per gratiam vite donatus¹¹ eterne. Signatur enim¹² baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitib[us] summitatem¹³, per pontificem vero in fronte¹⁴, ut in priori¹⁵ unctione significetur super¹⁶ ipsum Spiritus sancti¹⁷ descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque ut¹⁸

¹ om. DbEaLcMn

² De eodem add. CaVa mg., Vo text; v. (om. Lj) (Et add. Db) Quid consecrat baptismata quid confirmatio in text and mg. Db, in mg. BdLj, Que sit virtus huius sacramenti add. in mg Ob, Ex - cap. cc (rubr. to 117) add. and canc. Va

³ institutione *AdBeCaLdMfMgMhMjMkObOdOfPfPtRbTbTcVaVo; institutis CbFcLjOeVm; inst' Bd

⁴ om. Ob

⁵ Rabanus - cap. xxx *AdBdBeCaFcLdMfMgMhOaObOdOeOfPfPtRbTbTcVaVmVo (adding cxvi); Rabanus - I. LmMk; Rabanus Mj; om. CcMm. v. Quid conferat baptismus, quid confirmatio in mg. Bd²

⁶ -imo Cc

⁷ Perac- Lf

⁸ Par. trad. *BeCaLdMgMhMmObOdOeOfPfPtTbTcVa; trad. Par. Lm

⁹ idem *BeCaCbCcLdLfLjLmMgMjMmObOdOfPtTbTcVa; id est MkOePf

¹⁰ donum *BeCaLdMfMgMhMjMkMmMoObOdOeOfPfPtTbTc; bonum CcVa

¹¹ vel um add ss Oe

¹² sign. enim *BeCaLdMfMgMhMjObOdOeOfPfPtTbTcVa; enim sign. Cc

¹³ -atem CbLdLjMfMgMhMmMqOeOfPfPtTbVm; -ate BeCaCcLfLmMjMkMoObOdPtTcVaVo

¹⁴ fronte AdBeCaCcLfLmMhMjMkOdPtTcVaVo; frontem CbLdLjMfMgMqObOeOfPfTbVm

¹⁵ in priori AdBe²CaCcLfLmMfMgMjMkMmMqObOdOePfPtTbVaVo; priori BeCbLjMoOf; priore Tc

¹⁶ corr. fr. per Be

¹⁷ s. Sp. Be

¹⁸ ss Be

eiusdem Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine¹⁹ sanctitatis et scientie et²⁰ virtutis²¹, venire in homine²² declaretur.

ID 1.300] De cons. D 5 c 5

¹⁹ omn. plen. *BeCbCcLdLfLjLmMfMgMhMkMmObOdOeOfPfPtTbTcVa; plen. omn. Ca

²⁰ et *BeCcLdLfLjLmMgObOdOeOfPfPtTbTcVa; om. CaCb

²¹ veritatis Mm; corr. fr. veritatis Vc

²² ven. in homine *AdBeCbCcLdLfLjMfMgMkMmMoMqOaObOfTcVm; ven. in hominem CaFcMjOdOePfPwRbVa; ven. Lm; in homine ven. PtSITbVoWc

119¹

[Quod episcopi sint ieuni quando confirmant nisi necessitas fuerit]². Ex concilio Aurelianensi, cap. iii³

Ut⁴ ieuni ad confirmationem veniant perfecte etatis, ut moneantur confessiones⁵ facere prius ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere, et⁶ quia nunquam erit Christianus nisi in⁷ confirmatione episcopali fuerit chrismatus.⁸

ID 1.254] De cons. D 5 c 6

¹ om. EaPq

² Quod – nec. fuerit in mg. AdBeCaMg, Ca continuing: et similiter confirmandi; Quod – confirmandi in text Vm; Ut nemo nisi ieunus confirmetur nisi necessitate fuerit in mg. Bb; Quod sint ieuni quando confirmantur nisi necessitas fuerit in mg. Pf; Quod ad confirmationem ieuni venire et confiteri debeant in mg. Tc; Qualiter ad confirmationem veniendum sit Vo; om. OaPtRbSfTbVpWc

³ cap. iii AdBeCaMg; cap. Pf (?)SfTb; cap. i Tc; cxvii Vo; om. RbVm

⁴ Et OaRb

⁵ -iones *CaMgPfTb; -ionem Tc

⁶ et *BeMgPfTbTc; om. Ca

⁷ in *BeCaPfTbTc; om. Mg

⁸ perfectus et verus add. in mg. Mo²

120¹

[Quod episcopi sint ieuni quando confirmant, nisi necessitas fuerit]². Ex concilio Meldensi³, cap. iit⁴

Ut⁵ episcopi non nisi ieuni⁶ per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis et morte periclitantibus. Sicut autem duobus⁷ temporibus,

¹ om. EaLc

² in mg. PfRb²TcWc; in text Vo(adding cap. cxviii); om. AdBeMg (cf c. 119)OaPtTbVp; Quod ad confirmationem ieuni venire et confiteri debeant Ca mg.

³ conc. Meld. * MgPf?Tc; Meld. conc. BeCaRbTbVo

⁴ iii *BdBeCaRbTbVo; ? Pf; ivi Tc; vi MgVp

⁵ Et Oa

⁶ ieuni *BeMgPfTbTc; ieunis Ca

⁷ duobus *CaMgPfTb; a ieunis Tc

Pascha videlicet⁸ et Pentecosten⁹, a ieunis¹⁰ celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem Spiritus sancti a ieunis pontificibus¹¹ convenit celebrari.

ID 1.261] De cons. D 5 c 7

⁸ Pascha videlicet *CaMgPfTb; Pasche Tc

⁹ -ten CaMgTbTc; -tes Pf

¹⁰ a ieunis *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ aiei. pont. *before* traditionem, *marked for moving* Tb

121¹

[*Quod confirmatio non² debeat³ iterari*]⁴. *Ex concilio Terraconensi, cap. vi*⁵

Dictum est nobis quod quidam de plebe bis vel ter, aut eo amplius, episcopis ignorantibus, tamen ab eisdem episcopis⁶ confirmentur. Unde nobis visum est eandem confirmationem, sicut nec baptismum, iterari⁷ minime debere, quia bis vel amplius baptizatos aut⁸ confirmatos, non seculo⁹ sed soli Deo¹⁰ sub habitu regulari vel clericali¹¹, religiosissime famulari decretum est¹².

ID 1.244] De cons. D 5 c 8

¹ *om.* Mn

² *ss* Be

³ -eat BeCaMgPf; -eant Sf; -et Tc

⁴ Quod - iterari *in mg.* AdBeCaMgPf; *in text* EaRbTcVmVo(*adding cxviii*); *De observatione confirmationis Vp; om.* OaPtTb

⁵ Ex - vi *BeCaMgPfTb; *om.* EaTc

⁶ tamen ab - ep. *ss* Be

⁷ -ari CaMgPfTc; -are Tb

⁸ aut *CaMgPfTb; vel Tc

⁹ *corr. fr.* secundo *to sco (?) Cc*

¹⁰ Deo CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ vel clericali *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² fam. dec. est *CaMgPfTb; dec. est fam. Tc

122

[*Que¹ penitentia sit² danda bis vel ter confirmatis vel baptizatis*].³ *Ex penitentiali*⁴

*Theodori*⁵, *cap. xiiii*⁶

Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo penitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua⁷ necessitas cogat. Qui

¹ Que BeCaEaMgPfVm; Quod Tc

² sit BeEaMgPfTc; *om.* Ca

³ Que - vel ter conf. vel bapt. (bapt. vel conf. Mg) *in mg.* AdBeCaMgPfRb², *in text* EaVmVo(*adding cxx*); *om.* OaPtTbVp; Quod - vel ter bapt. *in text* Tc

⁴ -tia Sf

⁵ Theodori *BePfRbTbVmVo; Theodori episcopi CaMg; *om.* Tc

⁶ xiiii BeMgPfRbTbVmVo; xiii AdCa; *no insc.* Ea; xviii Tc

⁷ magna al. PfTbTc; al. magna CaMg

autem non ignari iterum baptizati sunt⁸, quasi iterum Christum crucifixerunt, per septem annos peniteant⁹, quarta feria et sexta feria¹⁰, et tres quadragesimas peniteant. Si pro vitio aliquo fuerit¹¹ similiter, si pro munditia putaverint¹², tribus annis similiter peniteant¹³.

ID 1.245] De cons. D 4 c 117

⁸ bapt. sunt *CaPfTc; bapt. sunt quia Mg; baptizantur Tb

⁹ debeat *MgPfTb; debeat CaTc; *om.* Vm

¹⁰ feria et sexta feria Tb; feria et sexta AdBeTc; et sexta ferias CaMg; feria et tertia feria Oa; et sexta feria PfVoVp; feria Rb

¹¹ al. fuerit *BePfTbTc; fuerit al. CaMg

¹² -erint *CaMgTbTc; -erunt Pf

¹³ sim. pen. BeMgPfTbTc; pen. sim. Ca

123¹

[De corpore et sanguine Domini]². Ambrosius in libro de catechizandis rudibus³

Panis⁴ et calix non quilibet sed certa⁵ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod⁶ ita fit nobis, quamvis sit⁷ panis et calix, alimentum est refectionis non⁸ sacramentum religionis, non⁹ quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omni eius munere, non¹⁰ tantum spirituali, verum etiam corporali¹¹.

ID 2.1 (pt) J De cons. D 2 c 39

¹ *om.* Ea; marked with “x” in marg. Lg

² De - Domini in mg. AdBeMgPfPt²RaRb²SIWc, at head of leaf MhOe; in mg. and text CaEg; in text LcLgMjMoVmVo(adding c.xxi); vi. De sacramento corporis et sanguinis Domini in mg. BdDbWd; De corpore Domini Ambrosi libro de cath. rud. in text Mm; Explicit liber primus. Incipit liber (*om.* Sg) secundus AaKaMnPkPwSg; Incipit liber secundus LmOa; De - Domini in text after insc. MfTc; De sacramentis corporis et sang.... Qa; De corpore Christi in text Tb; erasure followed by ii Va; De corpore Domini in text Mq, in mg. Vc; De corp. et sang. Dom. c. xxi Vo; De sacramento corporis et sanguinis ichor Christi Vp; *om.* LeOd(with erasure); vi. De sacramento corporis et sanguinis Domini in mg. Bd²; vi in mg. Be²

³ Amb. – rudibus AdBeCaLcLeMgPfRbTbTcVcVmVo; Libro ii Ambrosius (-osii Pt) cathechizandis rudibus MhPt; *om.* MjWc

⁴ The P here is large and elaborate in GcMhPkPwRbSeTbWd; a space is left for a large initial in BeLcOdSg; no distinctive initial

AdBdCaDbEgLdLeLfLgLkLjLmLnMfMjMkMmMoMqOaObOeOfPoPqPtRaSIVaVmVoVpVqWc

⁵ ratione add. Ca, *om.* *BeMfMgMhMkMnMoPfPtTbTc

⁶ non add. ss Be²

⁷ nobis add. PfTb, *om.* *BeCaMgTcVo

⁸ al. est ref. non *BeMg; al. est resurrectionis non AdCaPfTcVo; non al. est refectionis sed Tb

⁹ non CaMgPfTcVo; nisi Be; *om.* Tb

¹⁰ non *BeMgPfTbTc; nec Ca

¹¹ corporali *BdBeCaMgTbTcVo; temporali Pf. At foot of fo. 24v Fc² adds: Aug. Panis certa consecratione mysticus non nascitur nobis sed fit, ut propter id quod erat alimentum refectionis fit etiam sacramentum religionis.

Et melius dictum est equalia in sancta Trinitate quam similia, quia una substantia non duos vel tres, et ideo potest esse similis quia una ideo dixerunt omousius, id est unius substantie et non omousion, id est similis substantie sicut heretici dicunt.

124¹

²*Ambrosius in libro de officiis*³

Ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem corpus significatur⁴. Item. In illo sacramento Christus est. Item. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

ID 2.7 (med.)] De cons. D 2 c 40

¹ *om.* Ea

² Quod panis - Domini (*om.* RbVm) fiant (*before* corpus Sf) *in mg.* here AdBeCaMg (*cf* c.125), *in text* RbSfVm Vo(*adding* capitulum cxxiii), *om.* OaPfPtBtC

³ Amb. – off.] Aug' in libro sententiarum Prosperi Vo (*repeated under* 125)

⁴ et cetera *add.* ss Mo²

125¹

[*Quod panis et vinum post consecrationem corpus et sanguis Domini fiant*².] ³

*Augustinus in libro sententiarum Prosperi*⁴

Nos autem in specie panis et vini quam videmus res invisibles⁵, id est Christi carnem et sanguinem, honoramus⁶, nec similiter pendimus⁷ has duas species quemadmodum ante consecrationem pendebamus, cum⁸ fideliter⁹ fateamur ante consecrationem panem esse et vinum quod natura formavit. Post consecrationem vero carnem Christi et sanguinem esse¹⁰ quod benedictio consecravit¹¹.

ID 2.9 (pt)] De cons. D 2 c 41

¹ *om.* Lc

² Domini fiant CaEaMg; fiant PfPtSf; fiat Domini Tc

³ *in mg.* Pf Pt²(*in mg.* to c. 124 AdBeCaMg)Rb²(*and cf.* c. 124); *in text* EaTcVo(*adding* capitulum cxxiii), *in text* to c. 124 SfVmVo; De eodem *in mg.* Ca, *in text* Vm; *om.* OaTbVp

⁴ in - Prospr. *om.* Ea

⁵ res inv. *EaMgPfTb; res visibles Ca; *om.* Tc

⁶ id est Christi carnem et sang. hon. *BeCaMgPfRb; hon. id est carnem et sang. Christi Tb; id est carnem Christi et sang. hon. Tc; in Christi carnem et sang. hon. Vo

⁷ corr. to per add., *adding* intelligimus ss Mo²

⁸ ss Mo²

⁹ cum fideliter *BePfTbTc; confidenter CaMg; cum confidenter Vo

¹⁰ et sang. esse *Tb; esse et sang. CaMgPfTc

¹¹ corr. fr. confirmavit Mo; Qui scelerat vivunt in ecclesia et communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nichil ad emundationem proficere sibi *add.* Ea

126¹

[Fides Berengarii de corpore et sanguine Domini²]³. Confessio Berengarii⁴

Ego Berengarius⁵, indignus ecclesie Sancti Mauritii Andegavensis diaconus, cognoscens veram catholicam et apostolicam⁶ fidem, anathematizo omnem heresim, precipue eam de qua hactenus infamatus sum⁷, que astruere conatur panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem solummodo⁸ sacramentum, et non verum corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, nec⁹ posse sensualiter nisi¹⁰ in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sancte Romane¹¹ et apostolice sedi. Et ore et corde profiteor¹² de sacramentis Dominice mense, eamdem fidem me tenere¹³ quam dominus et venerabilis papa Nicolaus et hec sancta sinodus auctoritate evangelica et apostolica tenendam tradidit mihi firmavit, scilicet panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, et sensualiter non solum¹⁴ sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari¹⁵, frangi, et fidelium dentibus atteri¹⁶, iurans per sanctam et omousion Trinitatem, et per hec sacrosancta evangelia Christi¹⁷, eos qui contra hanc fidem venerint¹⁸, cum dogmatibus et sectatoribus¹⁹ suis eterno anathemate dignos esse pronuntio. Quod si ego ipse aliquando aliquid²⁰ contra hec sentire aut²¹ predicare presumpsero, canonum severitati subiaceam, lecto et perlecto sponte

¹ *om.* EaLc

² Christi Mo

³ Fides - Dom. *in mg.* BeCaMgPfWc, *in text* MoTcVm; Fides Berengarii *in mg.* Ad; *om.*

MhMkOaPtTbVp

⁴ Conf. Berengarii BeCaMgMhMmMnOaPfTb; Ex confessione Berengarii Ad; Confessio Herengeri Le; Confessio Berengarii de corpore et sanguine Christi (Domini Rb) PtRbSlVo(*adding cap. cxxiii*); *om.* TcVmWc

⁵ Berigenis Le

⁶ Cath. et apost. *CaMgPfTb; et apost. et Cath. Tc

⁷ inf. sum *CaMgPfTb; sum inf. Tc

⁸ esse add. Tc, *om.* *CaMgPfTc

⁹ nec *PfTbVo; non CaMgTc

¹⁰ nisi *MgPfTbTc; nec Ca

¹¹ sancte Rom. *CaMgPfTb; ecclesie Tc

¹² ore et corde profiteor *CaMgPfTb; corde or ore confiteor Tc

¹³ me tenere *corr. fr.* metuere Ca³

¹⁴ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁵ tractari *MgPfTbTc; trectari Ca

¹⁶ sacramento – atteri *suppl. in mg.* Mo²

¹⁷ Christi *PfTbVo(*before evang.*); *om.* BeCaMgTc

¹⁸ -erint *CaMgTbTc; -erunt Pf

¹⁹ et sectatoribus *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁰ aliquid *CaMgPfTb; *om.* Tc

²¹ aut CaMgPfTb; et Tc

subscriptpsi²². Hanc confessionem sue fidei de corpore et sanguine Domini nostri Iesu Christi, a Berengario Rome coram centum tredecim episcopis factam, misit papa Nicolaus per urbes Italie, Gallie²³, Germanie et ad quecunque loca fama pravitatis eius antea pervenire potuit, ut ecclesie que prius doluerant²⁴ de averso atque adverso²⁵, postea gauderent de reverso atque converso.

ID 2.10] De cons. D 2 c 42

²² subscriptsi *CaMgTc; scripti PfTb

²³ et add. Tc, om. CaMgPfTb

²⁴ -rant *CaMgPfTb; -runt Tc

²⁵ averso (*corr. fr.* verso Oa) atque (adque Pt) adverso Ad²BdBeLe²MqOaPfPt²Sl; adverso atque aduerso AdLe; adverso atque (adque Pt) averso CaMgPfTbVp; averso Rb; averso et aduerso Tc; aduerso Vo

127¹

[Quod sacramentum non mutat speciem² propter credentium horrorem³]⁴.

Ambrosius⁵ in libro⁶ de officiis

Forte dicas⁷ quomodo vera caro, quomodo verus sanguis⁸, qui⁹ similitudinem non video carnis, non video sanguinis veritatem. Primo omnium dixi tibi de sermone Christi qui¹⁰ operatur ut possit mutare et convertere¹¹ genera et instituta nature. Deinde ubi non tulerunt sermonem Christi discipuli¹² eius, sed audientes quod carnem suam daret manducare¹³, et sanguinem suum daret¹⁴ ad bibendum recedebant. Solus tamen Petrus dixit, Verba vite eterne habes, et ego a te quomodo¹⁵ recedam? Ne igitur plures hoc dicent, et ne veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideo in similitudinem¹⁶ quidem accipis sacramentum. Sed vere nature gloriam virtutemque consequeris. ¹⁷Ego sum, inquit, panis¹⁸ qui de celo descendi.

¹ om. EaLc

² om. Vm

³ credentium horrorem AdBePfRb²VmVo; credendum honorem Ca; credentium errorem Sf; honorem credentium Tc.

⁴ in mg. AdBeCaPfRb²; in text SfTcVmVo(*adding cxxv*); om. MgOaPtTb

⁵ Ambrosius *BdBeMgRbSeTbTcVmVo; Augustinus CaPf

⁶ in libro CaMgPfTcVo; libro Sf; libro I Tb

⁷ dicas *CaMgPfSeTb; tu dicis Tc

⁸ vera (est add. Pf) caro - sanguis *BdCaMgPfSeTc; verus sanguis quomodo vera caro Tb

⁹ qui *CaMgTcVo; cum Pf; quia Tb

¹⁰ sic add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹¹ et convertere *CaMgPfTb; om. Tc

¹² serm. Christi disc. *CaMgPfTb; Christi disc. serm. Tc

¹³ manducare *CaMgPfTc; ad manducandum Tb

¹⁴ sang. suum daret CaMgPfTb; daret sang. suum Tc

¹⁵ a te quom. *AdCaMgPfVm; quomodo a te TbTc

¹⁶ -inem *CaMgPfTc; -ine Tc

¹⁷ Unde est add. Tc, om. *CaMgPfTb

ID 2.7 pt] De cons. D 2 c 43

¹⁸ vivus add. Ca, om. *MgPfTbTc

128¹

²Augustinus in libro Sententiarum Prosperi

Si queris modum quo id fieri possit, breviter ad presens³ respondeo, Misterium fidei⁴ credi salubriter⁵ potest, investigari utiliter non potest.

ID 2.9 pt.]

¹ om. EaLc

² De eodem add in mg. Ca, in text Vo; Immutatio hec non nisi a mutato percipi potest add. in mg. Po

³ ad presens *CaMgPfTb; om. Tc

⁴ fidei *BeMgRbTc; fidei est Be²CaPfTb; est fidei Vo

⁵ credi sal. *BeCaMgPf; sal. credi TbTc

129¹

²Eusebius Emisenus³

Invisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis⁴ et sanguinis sui verbo suo⁵ secreta potestate convertit, ita dicens, Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Et, sanctificatione repetita, Accipite⁶ et bibite, hic est sanguis meus. Ergo⁷ ad nutum precipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa celorum, profunda fluctuum⁸, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus sacramentis, ubi precepit virtus, servit effectus.

ID 2. 4 pt.] De cons. D 2 c 35 med.

¹ om. EaLc

² De eodem add. Vo

³ cxxvii add. Vo

⁴ substantiam corp. *CaMgPfTc; substantia corp. sui Tb

⁵ sui verbo suo *CaMgPfTc; verbi sui Tb

⁶ inquit add. AdCaOfTc, om. *BeMgMqOaOdOePfTbVaVmVo

⁷ sicut add. Tb, om. *AdCaMgObOdOeOfPfTcVaVmVo

⁸ prof. fluct. *CaMgPfTb; fluct. prof. Tc

130¹

[Quid sit sacramentum]². Augustinus in libro X³, De civitate Dei

Sacrificium visible⁴ invisibile sacramentum⁵, id est sacrum signum est. Alibi⁶.

Sacramentum invisibilis gratie⁷ visibilis forma.

¹ om. Ea

² Quid sit sacramentum in mg. AdBeEgLcMgPf, in text Rb”VmVo(adding capitulum cxxviii); Quid sit sacrificium Tc text; om. CaOaPtTbVp

ID 2.8 med.] De cons. D 2 c 32

³ libro X CaTbTcVm²Vo; X AdBdBeMgPfPtRbVmVp; X libro Sf

⁴ est add. Tc, om. *CaMgPfTc

⁵ inv. sac. BdPfTbTcVo; visibile sacr. (*preceded by lacuna*) Ad; inv. sac. est Ca; invisibilis sacrificii sacramentum Mg

⁶ Alibi *CaMgPfTc; om. Tb

⁷ est add. Tc, om. *CaMgPfTb

131¹

[Quid sit signum]². Augustinus³ in II⁴ de doctrina⁵ Christiana

Signum est⁶ res preter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid⁷ ex se faciens in cognitionem⁸ venire.

ID 2.8 (pt)] De cons. D 2 c 33

¹ om. Ea

² Quid sit signum RbTc text, CaMg mg.; Quid signum in mg. AdBeEg²Pf, in text VmVo(*adding* capitulus cxxviii); Quid sit signum quid species Sf (*cf. c. 132*); Ca has long marginal gloss; om. PtTbVp

³ Augustinus CaMgTbTc; Idem Pf

⁴ in ii *BeMgOaPfRbTb; in libro ii Ca; libr' iiiii Sf; in libro i Tc; lib. ii Vo; om. Ad

⁵ Dei add. Vo

⁶ <vel> quod representat speciem vel add. Tb, om. *CaMgPfTc

⁷ aliud aliq. *CaMgTbTc; aliq. aliud Pf

⁸ -onem *CaMgPfTc; -one Tb

132¹

[Quid species]². Sanctus³ Gregorius in homilia paschali

Species namque et similitudo illarum rerum vocabula sunt que ante fuerunt, scilicet panis et⁴ vini, unde in fine cuiusdam misse oratur et dicitur,⁵ Perficiant in nobis, Domine, quesumus, tua⁶ sacramenta quod⁷ continent, ut que nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus.⁸ Postulat quippe sacerdos ut corpus Christi quod sub specie panis ac⁹ vini nunc geritur, manifesta visione, sicuti revera est, quandoque capiatur. De qua visione¹⁰ Dominus¹¹ in evangelio secundum Iohannem, Qui diligit

¹ om. Ea

² Quid (Quod Rb, sit add. Po) species in mg. AdBeCaEgMgPfPoRb, in text TcVmVo(*adding* capitulus cxxx; om. OaPtSfTbVp). Exponit quomodo intelligatur que nunc specie gerimus rerum veritatem capiamus add. Ca(mg.)Sf. Exponit quomodo intelligent que nunc specie gerimus in mg. Po

³ Sanctus *BeCaMg; Secundus Oa; om. AdPfPtTbTcVo

⁴ et *CaTbTc; ac MgPf

⁵ PtSITb break here, Pt adding Exponit specie gerimus

⁶ Dom. ques. tua *CaMgPf; Dom. quas tua BeVo; Dom. que sumpsimus tua Tb; tua ques. Dom. Tc

⁷ quod *CaMgTbTc; que Pf

⁸ Exponit quomodo intelligantur (-antur MgVm, -atur AdCa, -ant Tc) que nunc specie gerimus (vel ii capiamus add. BeLm) add. in mg. AdBeCaLmMgTc, in text Vm, om. PfTb

⁹ ac *MgPfTb²Vm; et CaTc; om. Tb

¹⁰ ait add. Tb, om. *CaMgPfTc

me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum. Quamvis non improbabiliter quidam¹² exponunt hoc loco carnis et¹³ sanguinis veritatem ipsam eorundem efficientiam¹⁴ id est peccatorum remissionem.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 34

¹¹ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

¹² quidam CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ et *CaPfTc; ac MgTb

¹⁴ ipsam (*corr. fr.* ipsorum Vo) eorumdem efficientiam *AdBeMgPfVmVo; ipsam eorumdem efficaciam CaTb; et eorum efficaciam Tc

133¹

[Quomodo intelligendum sit, Nisi quis² manducaverit carnem meum et biberit sanguinem meum]³. Augustinus in expositione⁴ psalmi⁵ LIII⁶

Prima, inquit⁷, heresis in⁸ discipulis Christi velut a duritia⁹ sermonis eius¹⁰ facta est. Cum enim¹¹ diceret, Nisi quis manducaverit carnem meam¹² et biberit sanguinem meum¹³ non habebit vitam eternam, illi non intelligentes dixerunt ad invicem, Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Dicentes quia, durus est hic sermo, separaverunt se ab illo et remansit cum duodecim. Discedentibus illis instruxit illos qui remanserant¹⁴. Spiritus est, inquit, qui vivificat, caro nihil prodest. Verba que locutus sum ad vos¹⁵ spiritus et vita sunt, id est spiritualiter intelligenda sunt¹⁶.

Intellexistis¹⁷ spiritualiter¹⁸? Spiritus et vita sunt. Intellexisti¹⁹ carnaliter? Etiam sic

¹ *om.* EaLc

² quis CaLdMgPf; qui Tc

³ Quomodo - carnem m. et b. s. m. *in text* TcVm, *in mg.* LdRb²; Quomodo - c. m. et biberit s. etc *in text* LmSf VmVo(*adding* cxxxii), *in mg.* Pf; Quomodo - c. f. h. et b. e. s. *in mg.* AdCaMg; Quomodo – b.m.c.n.h.u.e. *in mg.* Be; Quomodo - carnem filii hominis et b. e. sang. *in text* Cc; *om.* CbLfLjOaPtTbVp

⁴ libri *add. and canc.* Ld

⁵ Paschali Rb

⁶ lllii AdBeCbLdLfLmLjOaPfPtVmVo; in lli Ca; iiiii Mg; lib. iiiii Rb; liii Tb; i Tc; Aug. - lllii *om.* Cc

⁷ inquit *AdBeCbLjLmOaPfPtTbTcVmVoWc; quidem CaCcLdLfVaVp; quidam Mg

⁸ in *AdCbCcLdLjLmMgPfPtTbTc; *om.* CaLf

⁹ a duritia *CaLdMgPfPtTbTc; ad duritiam Lm

¹⁰ eius *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; Christi Tc

¹¹ enim *CaLdMgPfTbTc; *om.* Lm

¹² carn. mean *CaLdMgPfTbTc; mean carn. Lm

¹³ sang. mean *CbLdLjLmPfPtTbTc; mean sang. BeCaCcLfMg

¹⁴ -erant *CaLdMgPfPtTc; -erunt LmTb

¹⁵ ad vos AdCaCbCcLdLjLmMgPfPtTbVm; apud vos Lf; vobis Tc

¹⁶ id est (idem Mg) spir. int. sunt *Be²Ld²LfLmMgMoOaRaTbTcVm; *om.* AdBeCaCbCcDbLdLjMfMjMkObOdOeOfPfPtVaVoWcBrant

¹⁷ -istis CaCbCc²LdLfLmMgPfTb; -ecta Pt; -isti TcVm; carnaliter etiam sic illa *add. and canc.* Cc; id est - intellexisti *at foot of leaf* Mm

¹⁸ ss Cc²

¹⁹ -isti *Tc; -istis CaLdPfTb

illa spiritus et vita sunt²⁰, sed tibi non sunt. Spiritualiter intelligite que locutus sum²¹, Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, et bibituri²² illum²³ sanguinem quem fusuri sunt²⁴ qui me crucifigent. Sacramentum aliquod²⁵ vobis²⁶ commendavi, spiritualiter²⁷ intellectum vivificabit²⁸ vos²⁹. Caro autem non prodest³⁰ quicquam, sed quomodo illi³¹ intellexerunt? Carnem quippe sic³² intellexerunt, quomodo³³ in cadavere venditur, aut in macello dilaniatur. Sciens autem Jesus ait, Hoc vos scandalizat, quia dixi, Do vobis carnem meam manducare, et sanguinem meum bibere? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius. Quid est hoc³⁴? Hinc solvit quod³⁵ illos moverat, hinc aperuit unde fuerant scandalizati. Hinc plane si³⁶ intelligerent. Illi autem putabant³⁷ erogaturum corpus suum³⁸. Ille³⁹ dixit se ascensurum in celum utique integrum. Cum videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius⁴⁰, certe vel tunc videbitis quia non eo modo quo putatis erogat corpus suum, vel tunc intelligitis⁴¹ quia⁴² gratia⁴³ eius⁴⁴ non consumitur morsibus. Item. Donec seculum finiatur⁴⁵ sursum est Dominus, sed tamen etiam hic nobiscum⁴⁶ est⁴⁷ veritas Dominus⁴⁸. Corpus enim⁴⁹ in quo resurrexit⁵⁰ uno loco esse oportet⁵¹, veritas autem eius⁵² ubique diffusa est⁵³.

²⁰ Intellexisti carnaliter - vita sunt om. Mg, in *AdCaCbCcLdLfLmPfTbTcWc

²¹ vobis add. Cc(subs. canc.)Lm, om. *Ad(with lacuna)CaLdMgPfTbTc

²² bibituri obsc. corr. Oe. estis add. CaDbLmOdTb, om.

*CbCcLdLfLjMfMgMhMjMkMmMoOaObOeOfPfPtRaTcVaVmVoWc

²³ illum MgPfTbTcVoWc; om. DbMhRa

²⁴ illi add. LfTc, om. *CaCbCcLdLjLmMgPfTbWc

²⁵ aliquod *CaDbMgPf²TcVmVoWc; aliud CbLj; aliquid LmPf; quod Tb

²⁶ vobis *CaDbMgPfTbTc; om. Ld

²⁷ in add. Cb, om. *CaLdMgPfTbTc

²⁸ -abit *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; -at Tc

²⁹ vos *CaLdMgPfTbTc; nos Lm

³⁰ prodest *CaLdMgPfTbTc; potest Cb

³¹ non add. and canc. Cc

³² quippe sic *CaLdMgPfTbTc; sic quippe Lf

³³ quomodo *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; sicut Tc

³⁴ hoc *CaLdMgPfTbTc; hec Lm

³⁵ quod *CaMgPfTbTcLd²; quos Ld; quid Lf

³⁶ after corr. Ld²

³⁷ -abant *CaLdMgPfTc; -averunt Tb

³⁸ vel add. and canc. Cc

³⁹ autem add. Tc, om. *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb

⁴⁰ corr. fr. prius erat Ca³

⁴¹ corr. fr. intelligens Lf

⁴² caro add. Lf, caro, id est add. Tc, om. *CaCbCcDbLdLjLmMgPfTb

⁴³ gratia *CaDbMgPfTbTc; om. Lf

⁴⁴ eius *CaCbDbLdLfLjLmMgPfTb; om. CcTc

⁴⁵ finiatur CaMgPfTbTc; firmatur Lm

⁴⁶ nobiscum *Ld²Tb; vobiscum CaMgPfTc

⁴⁷ est *CaCbCcLdLjMgPfTb; om. Tc

⁴⁸ sed tamen - Dominus] om. Ld, sed tamen nobiscum est veritas Dominus add. ss Ld²

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 44

⁴⁹ ss Cb

⁵⁰ resur- *AdCaMgPf; sur- LmTb; resur- in Tc. quantum ad humanam spiritutem add. ss Ld²

⁵¹ divine scientie add ss Ld²

⁵² eius *CaMgPfTbTc; om. Lm

⁵³ diff. est *CaMgPfTbTc; est diff. Cc

134¹

²Augustinus³ in epistola ad Hireneum⁴

Non⁵ hoc corpus quod videtis⁶ manducaturi estis, et⁷ bibituri illum sanguinem quem fusuri⁸ sunt⁹ qui me crucifigent, ipsum quidem et¹⁰ non ipsum. Ipsum invisibiliter¹¹, non ipsum visibiliter¹². Unde¹³ et subditur, Si necesse est illud visibiliter¹⁴ celebrari, necesse est tamen¹⁵ invisibiliter¹⁶ intelligi.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 45

¹ om. EaLc

² De eadem re add. Ca mg., Cc text, De eodem add. Vo, om. CbLdLfLjLmMgPfTbTcVmVp

³ Augustinus CaCbLdLfLjLmMgTbTc; Idem Pf

⁴ Aug. - Hir. om. Cc; Aug. - Hirum Sf; Aug' in sermone de verbis evangelii capitulus cxxii Vo

⁵ Non *BeCaCbCcLdLfLjLmOaPfPtRbTbTcVo; An MgMpPwVp

⁶ -etis *CaCbCcLdLfLjMgPfTb; -eritis Lm; -etur Tc

⁷ et *CaLdMgPfTc; nec Tb

⁸ effusuri Vo

⁹ illi add. BeCaMgObOdOeOfPfTbTcVaVoVp, om. *CbCcLdLjOa

¹⁰ et *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; sed Tc

¹¹ corr. fr. vis- Tb

¹² Ipsum invisibiliter, non ipsum visibiliter *AdCaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; visibiliter Tc

¹³ Unde *CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb; Inde Tc

¹⁴ ill. vis. *CaCbCcLdLfLjLmPfTbTc; vis. ill. Mg

¹⁵ est tamen *CbCcLdLfLjLmMgPfTb; tamen Ca; tamen est Tb

¹⁶ invis- *CaCc²LdLmPfTbTc; vis- CcMg

135¹

[Quomodo manducandus est Christus].² Augustinus³ in⁴ sermone de verbis⁵

Evangeli⁶

Quid est Christum manducare? Non hoc est⁷ solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigni accipiunt, de quibus ait apostolus⁸, Qui manducat et bibit calicem Domini indigne iudicium sibi manducat et bibit. Sed quomodo manducandus

¹ om. Lc

² in mg. AdBeCaMgPfRb²; in text EaSfTcVmVo(adding cxxx); om.OaPtTbVp

³ Augustinus CaMgTbTc; Idem PfPt

⁴ in *CaMgPfTbVo; de Tc

⁵ de verbis *CaMgPfTbVo; om. Tc

⁶ no insc. Ea

⁷ hoc est CaMgPfTb; est hoc Tc

⁸ ait ap. *CaMgPfTc; ap. ait Tb

est Christus? Quomodo ipse dicit, Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum⁹, in me manet et ego in eo. Si in me manet et ego in eo¹⁰, tunc bibit. Qui autem in me non¹¹ manet, nec ego in illo¹², et si accipit sacramentum acquirit magnum tormentum.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 46

⁹ sang. meum MgPfTbTc; meum sang. AdCa

¹⁰ Si in me - in eo (ego Mg) *Ad²CaMgOaTbTcVm; om. AdPf

¹¹ in me non *AdOaTbTcVm; non in me BeCaMgPfVo

¹² illo *AdBeCaMgOaTb; eo PfTcVm

136¹

²Augustinus³ in libro de penitentie⁴ remedio⁵

Ut⁶ quid paras, inquit beatus Augustinus⁷ in expositione evangeliste⁸, dentes⁹ et ventrem?¹⁰. Credere enim¹¹ in eum, hoc est manducare panem vivum¹². Qui credit in eum manducat eum¹³.

ID 2.4] De cons. D 2 c 47

¹ om. EaLc

² De eodem in mg. Ca, text Vo

³ Augustinus CaMgTbTc; Idem PfPt

⁴ -entie *CaMgPfTb; patientia et Rb; -entiali Tc

⁵ cxxxiiii add. Vo

⁶ Et MqOaVc(before corr.); Ad Rb

⁷ beat. Aug.] michi Oa; Aug. Rb

⁸ inquit - evang. AdBeMqPfPtTcVmVoWc; inquit Tb; om. CaMg

⁹ dentes *CaPfTbTc; dentem Mg

¹⁰ Crede et manducasti add. BeCaMgPw²TbTcVp, om. *AdMqOaPfPtPwRbVmVoWc

¹¹ om. Vo

¹² vivum *MgOaTbVm; et vinum AdBeCaPfPtRbTcVoWc; vinum Mq

¹³ Qui - eum *AdCaPfTbTc; om. Mg

137¹

[Quod sacramento et re sacramenti² sacrificium³ conficitur]⁴. Augustinus in libro Sententiarum Prosperti⁵

Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare⁶ contendimus, sacrificium⁷ ecclesie duobus confici, duobus constare visibili elementorum specie, et

¹ om. Lc

² -enti CaMgPfTc; -ento Sf

³ sacrif. AdMgPfTc; sacramentum Ca

⁴ in mg. AdCaMgPfTc; in text EaRbSfVmVo(addition cxxxv); Quod sacrificium duobus conficitur, sacramentum et re sacramenti in mg. Be; om. OaPtTbVp

⁵ no insc. Ea

⁶ approbare *CaMgPfTb; probare Tc

⁷ sacrif. *MgPfTbTc; sacramentum Ca

invisibili Domini nostri Iesu Christi carne et sanguine, sacramento et re sacramenti, id est corpore Christi. Sicut Christi persona constat⁸ et conficitur⁹ Deo et homine, cum ipse Christus verus sit Deus et verus homo quia omnis¹⁰ res illarum rerum naturam et veritatem in se continet ex quibus conficitur. Conficitur¹¹ autem sacrificium ecclesie duobus, sacramento et re sacramenti, id est¹² corpore Christi. Est igitur sacramentum et res sacramenti, id est corpus Christi¹³. Item. Caro eius est, quam¹⁴ forma panis opertam¹⁵ in sacramento accipimus, et sanguis eius quem sub vini specie ac¹⁶ sapore potamus, caro videlicet carnis et sanguis sacramentum¹⁷ sanguinis. Carne et sanguine utroque invisibili, intelligibili, spirituali significatur corpus visibile Domini nostri Iesu Christi, et palpabile, plenum gratia omnium virtutum et divina maiestate. Item. Sicut ergo¹⁸ celestis panis qui vere Christi caro est¹⁹, suo²⁰ modo vocatur corpus Christi, cum revera sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet quod visibile²¹, palpabile²², mortale in cruce est positum, vocaturque ipsa carnis immolatio que sacerdotis manibus fit²³ Christi passio²⁴, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significanti²⁵ misterio, sic sacramentum fidei quod baptismus intelligitur fides est²⁶.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 48

⁸ constat *Be²CaMgTbTc; costat Pf

⁹ ex add. AdCaMgPfTcVaVo, om. *Tb

¹⁰ illa add. AdBeCaMqObOdTbTcVaVmVoVp, om. *MgOaPf

¹¹ Conficitur *MgPfTbTc; om. Ca

¹² id est *MgPfTbTc; idem Ca

¹³ canon ends in Ea

¹⁴ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁵ opertam *MgPfTc; operatam Tb

¹⁶ ac *CaMgPfTb; et Tc

¹⁷ carn. et sang. sacr. *CaMgPfTb; sacr. carn. et sang. Tc

¹⁸ ergo *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁹ caro est *CaMgPfTb; est caro Tc

²⁰ suo *CaPfTbTc; sub Mg

²¹ -ile *CaPfTbTc; -iliter Mg

²² passibile add. Tb, om. *CaMgPfTc

²³ man. fit *MgPfTbTc; fit man. Ca

²⁴ Chr. passio *CaMgPfTb; passio Chr. Tc

²⁵ -anti *CaMgTbTc; -ante Pf

²⁶ est *Be²CaTbTcVm; om. AdBdBeMgPfPtVo

138¹

[Quod caro et sanguis Christi dupliciter intelligitur]². Hieronimus in epistola ad Ephesios³

Dupliciter⁴, inquit, intelligitur caro Christi et sanguis⁵ vel spiritualis illa⁶ atque divina de qua ipse ait, Caro mea vere est⁷ cibus, et sanguis meus vere est potus, et, Nisi manducaveritis carnem meam et sanguinem meum biberitis⁸, non habebitis vitam eternam⁹, vel caro mea¹⁰ que crucifixa est¹¹, et sanguis qui militis effusus est lancea¹².

ID 2.5 pt.] De cons. D 2 c 49

¹ om. Lc

² Quod - intell. in mg. AdBeCaMgPfTc, in text EaVmVo(adding cxxxvi); Quod caro et sanguis dupliciter intelligantur Sf text; om. OaPtRbTbVp

³ no insc. Ea

⁴ Supliciter Rb

⁵ int. caro Chr. et sang. (-inis Ca) *CaMgPfTc; caro Chr. et sang. int. Tb

⁶ caro add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁷ est *CaTbTc; om. MgPf

⁸ sang. meum bib. *CaMgPf; bib. sang. meum TbTc

⁹ eternam *CaMgPfTc; in vobis Tb

¹⁰ mea CaPfTc; ea Mg; illa Tb

¹¹ est *CaMgPfTb; om. Tc

¹² eff. est lancea AdBeMgPfVm; lancea eff. est CaRbTbVo; est lancea eff. Le; lancea eff. Tc

139¹

[Quid significet² hostie fractio et sanguinis potatio].³ Augustinus in libro Sententiarum Prosperti⁴

Dum⁵ frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici⁶ corporis in cruce immolatio⁷ eiusque sanguinis de latere effusio designatur?

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 37

¹ om. Ea

² -icet CaPfVm; sign' Tc; -icent Mg

³ Quid - potatio in mg. AdBeCaMgPfRb², in text TcVmVo(adding cxxxvii); om. OaPtTbVp

⁴ xcvi add. Pt

⁵ Dum *AdBeMg²OaPfPtTbVmVoWc; Cum CaLcMgPkRbSITcVp

⁶ -inici *CaMgPfTb; -ini Tc

⁷ corp. in cruce imm. *AdBeCaTbTcVm; corp. imm. in cruce MgPf; imm. corp. in cruce Ca²

140¹

[Quid pars oblate in calicem² missa, quid pars comesta, quid pars in altari usque ad³
finem misse residua significet]⁴. Sergius papa

Triforme est corpus Domini, pars oblate in calicem missa corpus Christi quod
iam resurrexit monstrat, pars comesta,⁵ ambulans adhuc super terram, pars in altari
usque ad misse finem⁶ remanens, corpus iacens in sepulcro⁷, quia usque in finem
seculi corpora sanctorum in sepulcris erunt.

Amalarius, De div. off. iii. 35] De cons. D 2 c 22

¹ om. Ea

² -icem CaMgPfTcVm; -ice Sf

³ ad MgPfTcVm; in Sf

⁴ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding cxxxviii); om. OaPtTbVp

⁵ pars add. Tc, om. BeCaMgPfTb

⁶ misse finem AdBeCaMgPfVm; finem misse TbTcVo

⁷ iac. in sep. BeCaMgPfTb; in sep. iac. Tc

141¹

[Carnis et sanguinis comestio et potatio Dominice mortis est commestio]². Augustinus
in libro de Trinitate ad Corinthios³

Quia⁴ morte Domini liberati sumus, huius rei⁵ memores in edendo et potando
carnem et⁶ sanguinem, que pro nobis oblata sunt, significamus.

ID 2.7 med.] De cons. D 2 c 50

¹ om. Ea

² Carnis - commestio (commemoratio AdBeSfVo) in mg AdBeCaTc, in text SfVm Vo(adding cxxxviii), in mg. to c.142 Mg; Carnis comestio, sanguinis potatio, Dominice mortis est commemoratio Pf Rb² mg.; om. OaPtTbVp

³ Aug. - Trin. ad Corinth. *CaMgPfRbVo; Aug. in libro sententiarum Prosperi Be; Aug. - Trin. SfTbVp; Aug. in libro de civitate Dei Tc

⁴ Vina Oa

⁵ rei *MgPfTb; om. CaTc

⁶ et potando carnem et *CaMgPfTb; carnem et potando Tc

142¹

²*Idem in psalmo xx³*

Semel Christus mortuus est iustus pro iniustis et scimus et certum habemus, et
spe immobili⁴ retinemus, quia Christus resurgens ex⁵ mortuis iam non moritur, mors

¹ om. Ea

² Quomodo intelligendum est, Semel immolatus est Christus et quotidie immolatur in mg. here BeCaPfRb², in text Sf, in mg. to c.143 AdMgTc; De eodem Vo; om. PtTbVp. Item add. CaMg, om. OaPfTbTcVp

³ xx CaMgPfTcVo(adding cxxxx); xxi Tb

⁴ immobili *CaMgPfTc; irrevocabili Tb

illi ultra non dominabitur. Verba ista apostoli sunt, tamen ne⁶ obliviscamur⁷ quod semel factum est in memoria nostra⁸ omni anno fit. Quotiens Pascha celebratur, nunquid totiens Christus occiditur? Sed tamen anniversaria recordatio representat quod olim factum est, et sic nos facit moveri⁹ tanquam videamus¹⁰ presentem Dominum in cruce¹¹.

ID 2.8 pt.] De cons. D 2 c 51

⁵ ex *BePfTbVo; a CaMgTc

⁶ ne *CaMgTb; non PfTcVo

⁷ -amur *CaMgTbTc; -antur Pf

⁸ nostra *CaMgPfTb; vestra Tc

⁹ nos facit moveri *CaMgPfTb; facit nos moneri Tc

¹⁰ videamus CaMgPfTbTc; videramus Vm

¹¹ pres. Dom. in cruce AdBeOaTbVmVo; Dom. in cruce pres. CaMg; in cruce Dom. pres. Pf; Dom. pendentem in cruce Tc

143¹

[Quomodo intelligendum est² semel immolatus³ est Christus et cotidie immolatur].⁴

Idem⁵ in libro sententiarum Prospere

Semel immolatus est Christus in semetipso, et tamen cotidie immolatur in sacramento. Quod ita intelligendum est, quia manifestatione sui corporis in distinctione membrorum suorum⁶ omnium verus Deus et verus homo semel tantum⁷ in cruce peperit, offerens Patri seipsum⁸ hostiam vivam, passibilem, mortalem, vivorum ac⁹ mortuorum redemptionis efficacem, eorum scilicet quos altitudo divini consilii redimendos iudicavit, prescivit, predestinavit, vocavit, modis atque¹⁰ temporibus quibus id fieri congruebat.

ID 2.9 pt.] De cons. D 2 c 52

¹ om. Lc

² est] sit Vm

³ mortuus Be

⁴ Quomodo - immolatur in mg. AdBeMgTc, in text VmVo(adding cxxxxi), in mg. to c. 142 CaPf; De eadem re in mg. Ca; De eodem after Prospere SfTb; om. OaPtRbVp. Aug. Carnis et sanguinis commestio et potatio Dominice mortis est eorum emoratio and no other insc. (cf c. 141) Ea

⁵ Idem CaMgPfVo; Item BePtSfTb?Tc

⁶ memb. suorum CaMgPfTc; suorum memb. Tb

⁷ tantum *CaMgPfTb; tamen Tc

⁸ Patri seipsum *CaMgPfTb; seipsum Patri Tc

⁹ ac TbVm; atque AdBeCaMgPfVo; et Tc

¹⁰ atque *CaMgPfTb; et Tc

144¹

²*Ambrosius in epistola ad Hebreos*³

In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam⁴ potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus, sed ad recordationem mortis eius⁵, et una est hostia, non multe? Quomodo una, et non multe? Quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius, idipsum⁶ semper idipsum. Proinde hoc est sacrificium. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? Nequaquam, sed unus ubique est Christus⁷ et hic plenus existens, et illic plenus. Sicut enim quod ubique offertur unum corpus est, et non multa corpora, ita et unum sacrificium. Pontifex autem ille est qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsam offerimus etiam nunc, que tunc oblata consumi non potest. Quod nos⁸ facimus, in commemorationem⁹ fit eius¹⁰ quod factum est. Hoc enim facite, ait, in meam¹¹ commemorationem.

ID 2.6 pt.] De cons. D 2 c 53

¹ *om.* Lc

² *De eodem add. in mg.* Ca, *in text* Vo

³ cxxxxii *add.* Vo

⁴ sempiternam *CaPfTbTc; sempitnam Mg

⁵ mortis eius *CaPfTbTc; eius mortis Mg

⁶ idipsum *MgPfTc; ad ipsum Ca; et ipsum Tb

⁷ ubique est Christus *AdCaMgOaPf; ubique Christus est Tb; est ubique Christus Tc

⁸ cum *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁹ commemorationem *BeCaOaRbVm; memorationem AdMgPf; commemoratione TbTcVo

¹⁰ fit eius CaMgPfTb; eius fit Tc

¹¹ facite ait in meam *AdCaMgPfTcVm; in meam facite ait Tb

145¹

[Quod² non debeant³ accipere corpus et sanguinem Christi⁴, nisi ieuni⁵, exclusa necessitate]⁶. Beatus⁷ Augustinus in libro responsionum ad Ianuarium

Liquido appetet quando primo acceperunt discipuli⁸ corpus et sanguinem Domini, non eos accepisse ieunios. Nunquid tamen⁹ propterea calumpniandum est universe ecclesie quod a ieunis semper accipitur. Ex hoc enim placuit Spiritui sancto,

¹ *om.* EaLc

² *om.* Pt

³ -eant CaPfTc; -ent Ad²MgVm; -eat Ad

⁴ Christi AdCaMgPfVm; *om.* Pt; Domini Tc (Christi et sang. Vo)

⁵ nisi ie. *om.* Rb²

⁶ *in mg.* AdBeCaMgPfPt²Rb²Tc; *in text* VmVo(*adding cxxxxiii*); *om.* OaTbVp

⁷ Beatus BeCaPfRb; *om.* AdMgOaSfTbTcVmVo

⁸ acc. disc. *AdTbTcVm; disc. acc. CaMgPfVo

⁹ tamen *CaMgPfTb; *om.* Tc

ut in honore tanti sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret¹⁰ quam ceteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur. Neque enim¹¹ quia post cibos¹² dedit Dominus, propterea pransi aut cenati¹³ fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent, aut sicut faciebant quos apostolus arguit et emendat mensis suis ista miscere. Namque Salvator quo¹⁴ vehementius commendaret misterii illius¹⁵ altitudinem ultimum hoc voluit infigere cordibus et memorie discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non precepit quo¹⁶ deinceps¹⁷ ordine sumeretur, ut apostolis per quos ecclesias dispositurus erat servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset ut post cibos alios semper acciperetur¹⁸, credo quod eum¹⁹ morem nemo mutasset. Cum vero²⁰ ait apostolus de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres, cum convenitis²¹ ad manducandum, invicem exspectate. Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conveniatis, statim subtextuit²². Cetera autem cum venero ordinabo. Ubi²³ intelligi datur quia²⁴ multum erat ut²⁵ in epistola totum illis agendi ordinem²⁶ insinuaret, quem²⁷ universa per orbem servat ecclesia ab ipso²⁸ ordinatum esse, quod nulla²⁹ horarum³⁰ diversitate variatur.

ID 2.112] De cons. D 2 c 54

¹⁰ intraret *CaMgPfTb; intrat Tc

¹¹ enim *CaMgPfTb; om. Tc

¹² cibos *CaMgPfTb; cibum Tc

¹³ aut cenati *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ quo *MgTbTc; quod CaPf

¹⁵ illius *CaMgPfTc; huius Tb

¹⁶ quo *CaMg Pf²Tb; ut Tc

¹⁷ eo add. CaMgTc, om. *PfTb

¹⁸ semper accip. *CaMgPfTb; sumeretur Tc

¹⁹ eum *CaMgPfTc; hunc Tb

²⁰ vero *CaPfTbTc; ergo Mg

²¹ fr. cum conv. *MgTcVo; fr. cum venitis Pf; cum conv. fr. Tb

²² subtexuit *CaMgPfTb; subiunxit Tc

²³ Ubi CaMgPfTb; Ibi Tc

²⁴ quia *CaMgPfTb; quod Tc

²⁵ ut *CaMgTbTc; om. Pf

²⁶ totum illis ag. ord. *CaPfTbTc; ord. ag. totum illis Mg

²⁷ quem *CaTb; quod MgPfTc;

²⁸ ipso *CaMgTbTc; illo Pf

²⁹ nulla *CaTbTcVo; in illa MgPf

³⁰ horarum MgPfTbTc; harum Ca

146¹

[Quod in sacramento² nichil aliud debeat offerri nisi panis et vinum aqua mixtum]³.

Ex decretis Iulii pape episcopis per Egiptum missis⁴

Cum omne crimen atque⁵ peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur, quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur quando in ipsa sacrificii oblatione erratur⁶? Adivimus enim quosdam scismatica ambitione detentos contra divinos ordines et apostolicas institutiones lac pro vino in divinis sacrificiis dedicare, alias⁷ quoque intinctam eucharistiam populis⁸ pro complemento communionis porrigerere. Quosdam etiam expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerre, alias vero pannum lineum musto intinctum per totum annum reservare, et in⁹ tempore sacrificii aqua partem eius lavare et sic offerre. Quod quam sit evangelice atque apostolice¹⁰ doctrine contrarium et consuetudini ecclesiastice adversum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, a quo ordinata ipsa sacramentorum¹¹ mysteria processerunt. Cum enim magister veritatis verum salutis nostre sacrificium suis commendaret discipulis nulli¹² lac, sed panem tantum et calicem¹³ sub hoc sacramento cognoscimus¹⁴ dedisse. Legitur enim in evangelica veritate, Accepit Iesus panem et calicem, et benedicens dedit discipulis suis. Cesset ergo lac sacrificando offerri, quia manifestum et evidens exemplum evangelice veritatis illuxit, quod preter panem et vinum¹⁵ aliud offerri non liceat¹⁶.

¹ Ea lacks all to aliud offerri non liceat

² sacramento AdCaMgPf; sacrificio BeSfTcVm

³ Quod – mixtum in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text Vm; Quod in sacrificiis oblatione panis et vinum solum offerri debeat cxxxxiii Vo; om. OaPtTbVp

⁴ missis *CaMgPfTbVo; om. Tc

⁵ atque *CaMgPfTb; et Tc

⁶ -atur *CaPfTbTc; -ant Mg

⁷ dedicare alias *BeOaTbVoVp; dedicare aliis AdCaMgMqPf; miscere alias Tc

⁸ -ulis *CaMgTbTc; -ulo Pf

⁹ in MgPfTbTc; om. Ca

¹⁰ atque ap. *CaMgPfVo; om. Tb; et ap. Tc

¹¹ sacramentorum *AdBeMgPfTbVo; sacramentum Ca; sacrificiorum Tc

¹² nulli *CaMgPfTb; non illis Tc

¹³ et cal. CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ cognoscimus *CaMgPfTb; scimus Tc

¹⁵ pan. et vin. *CaPfTbTc; vin. et pan. Mg

¹⁶ -eat *AdMgPfTb; -et Tc; aliud offerri non lic. om. Ca

¹*Quod populis non debeat tradi² eucharistia intincta³*

Illud vero quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex evangelio testimonium⁴ receperunt, ubi apostolis corpus suum et sanguinem commendavit. Seorsum enim panis, et seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum prebuisse⁵ non legimus, excepto illo tantum⁶ discipulo quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet, non que⁷ sacramenti huius institutionem signaret⁸. Nam quod de expresso botro, id est de uvarum granis populus communicat, valde est omnino confusum, sed si necesse fuerit botrus in calice⁹ comprimatur, et aqua¹⁰ misceatur, quia calix dominicus iuxta canonum preceptum vino et aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi.

¹ Item add. SfTc, Idem add. Vo, om. CaMgPfTbVp

² tradi AdCaEaMgRaSfTbVm; dari PFTc

³ Quod - int. (om. Le) in mg. AdBeCaMgPfRaWc; in text as rubric Ad²EaLeRbTbTcVmVo(adding cxxxv); om. BdLc(no break)OaPtVpWd

⁴ prol. ex ev. test. CaMgPfTc; test. ex ev. prol. Tb

⁵ prebuisse *CaMgPfTc; dedisse Tb

⁶ tantum *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ que *CaPfTbTc; quia Mg

⁸ signaret *CaMgPfTb; significaret Tc

⁹ -ice *CaPfTbTc; -icem Mg

¹⁰ aqua *CaMgPfTc; aquis Tb

[¹*Quid significet aqua, quid vinum aqua mixtum?*]²

Ergo cum in calice vino aqua miscetur³, Christo populus adunatur, et credentium plebs ei in quem credit copulatur et iungitur.⁴ Que copulatio et coniunctio aque et vini sic miscetur in calice Domini, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis⁵ offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis⁶. Si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo quando botrus solus offertur, in quo vini efficacia tantum⁷ demonstratur⁸, salutis nostre sacramentum negligitur quod aqua

¹ Item add. Tc, om. CaMgPfTb

² Quid - mixtum in mg. AdBeCaMgPfRaRb²SIWc; in text as rubric LeTcVm (for Vo see below); De missarum sollempnitate Vp; om. with no break BdLcOaPkPtSfTbWd; Ea lacks whole section

³ miscetur *CaMgPfTb; commiscetur Tc

⁴ Quid significet aqua, quid vinum aqua mixtum cxxxvi add. as rubric to new section Vo

⁵ tantum quis CaMgPfTb; quis tantum Tc

⁶ sang. Christi - nobis CaMgPfTc; sine nobis inc. esse sang. Christi Tb

⁷ eff. tantum CaTbVm; tantum eff. Tc; efficientia tantum MgPf

⁸ demonstratur *AdPfTbTcVm; designatur CaMg

significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola aut vinum solum, nisi⁹ utrumque misceatur, et ideo¹⁰ quia iam ex hoc¹¹ plurima et multiplex maiorum manavit sententia, deinceps omnis talis error atque¹² presumptio cessare debet, ne perversorum¹³ inordinata compago statum veritatis enervet. Et ideo nulli deinceps licitum¹⁴ erit aliud in divinis sacris offerre nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum, panem tantum et calicem vino et aqua permixtum. De cetero aliter quam preceptum est faciens, tamdiu a¹⁵ sacrificando cessabit, quamdiu legitima penitentie satisfactione correptus¹⁶, ad gradus sui officium redeat quod amisit.

ID 2.11] De cons. D 2 c 7

⁹ in add. Tb, om. AdCaMgPfTc

¹⁰ ideo *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ iam ex hoc *CaMgPf; iam ex hoc et Tb; ex hoc iam Tc

¹² atque *CaMgPfTb; et Tc

¹³ et add. AdCaPf, om. *MgTbTc

¹⁴ dein. lic. PfTbTc; lic. dein. CaMg

¹⁵ a MgTbTc; om. CaPf

¹⁶ correptus *CaMgTbTc; correctus Pf

147¹

[Quod presbiter² eucharistiam semper habeat paratam]³. Ex concilio Warmatiensi⁴, cap. v

Ut⁵ presbiter semper eucharistiam habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit aut parvulus infirmus fuerit⁶, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

ID 2.20] De cons. D 2 c 93

¹ om. Ea

² presb. AdBeCaMgPfTcVm; sacerdos Sf

³ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text SfVmVo; Quod pres. eucharistiam in text Rb; om. OaTbVp

⁴ Warmatiensi AdMgPfVmVo; Warinatensi Ca; Cartagin' Pt; Vuarmacensi Sf; Warmacensi Tb; Varinacensi Tc

⁵ Ut AdBeCaMgPfPtRbVmVo; Quod Tb; om. EgOaTc

⁶ aut parv. inf. fuerit *AdEgMgPfTb; aut parv. fuerit Ca; om. Tc

148¹

²*Ex³ epistola Clementis pape, cap. xxviii*

Certe⁴ tanta in altari holocausta⁵ offerantur quanta populo sufficere debeant.
Quod remanserit in crastinum non reservetur⁶, sed cum timore et tremore clericorum
diligentia consumatur.

ID 2.21a] De cons. D 2 c 23 med. var.

¹ *om.* Ea

² De eadem *add. in mg.* Ca; De eucharistie sufficientia in crastinum non reservandum *add.* Vo

³ Ex AdCaEaMgPfTbTcVm; *om.* Sf

⁴ *corr. fr.* Perte Tc

⁵ in alt. hol. CaMgPfTb; hol. in alt. Tc

⁶ reserv- *AdOaPfTbTcVm; serv- CaMgRb

149¹

²*Ex dictis³ Augustini⁴*

Cotidie eucharistie communionem accipere⁵ nec⁶ laudo nec vitupero. Omnibus
tamen dominicis diebus⁷ communicandum hortor, si tamen mens in affectu peccandi⁸
est⁹ gravari magis dico¹⁰ eucharistie perceptione quam purificari, et ideo quamvis quis
peccato mordeatur¹¹, peccandi tamen non habeat de cetero¹² voluntatem,
communicaturus satisfaciat lacrimis et orationibus, et confidens de Domini¹³
misericordia accedat ad eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico¹⁴
quem mortalia peccata non gravant.

ID 2.25j] De cons. D 2 c 13a

¹ SfTb place before c. 152

² De eodem *add. in mg.* CaTc

³ Ex dict. *om.* EaPt

⁴ Qualiter accedendum sit ad eucharistie perceptionem cxxxxviiii *add.* Vo

⁵ acc- *CaMgPfTc; perc- Tb

⁶ nec *MgPfTbTc; non Ca

⁷ Dom. dieb. CaMgPfTb; dieb. Dom. Tc

⁸ mens in aff. (affectum P) pecc. *PfTbTcVo; in aff. pecc. mens CaMg

⁹ est *CaMgPfTc; sit Tb

¹⁰ mag. dico *CaMgPfTb; dico mag. Tc

¹¹ pecc. mord. *CaMgPfTb; mord. pecc. Tc

¹² non habeat de cetero AdCaMgTb; non habet de cetero PfVo; de cetero non habeat Tc

¹³ Domini *Tc; Dei CaMgPfTbVo

¹⁴ de illo dico *AdEaMgPfTcVo; dico de illo Ca; de illo dicit Tb

150

[*Quod omnes¹ debeant² communicare ter in anno, ³Pascha, Pentecosten⁴, Natale Domini, nisi teneantur criminali peccato⁵. Ex⁶ epistola Fabiani pape, cap. iii*
Et⁷ si non frequentius⁸ oblatione homines⁹ communicent, ter in anno, nisi forte quis maioribus quibuslibet criminibus¹⁰ impediatur, in Pascha et Pentecosten et Natali¹¹ Domini.

ID 2.27] De cons. D 2 c 16

¹ omnes BeCaPfTcVm; homines AdMg

² -eant CaMgPfTcVm; -ent Sf

³ in add. Tc, om. AdBeCaEaMgPfVm

⁴ et add. Tc, om. AdBeCaMgPf

⁵ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text Ea(no inscr.)VmVo(adding cl); om. OaPtTbVp

⁶ Ex *TcVp; om. BeCaMgOaPfPtSfTbVmVo

⁷ Et CaMgMo²OaObOeRbTbTcVp; Ut AdBdBeDbEaLcLeMkMoMqPfPkPtOdSIVaVmVoVq; []e Of (ID divided)

⁸ laici add. EaMgTc, om. *AdBdBeCaMqPfTbVmVo

⁹ obl. hom. BeCaPfTbVm; obl. Ad; hom. EaMg; oblationes (omnes ss) hom. Pt; hom. obl. Tc

¹⁰ criminibus *BeCaMgPfTc; om. Tb

¹¹ -ali *Pf; -ale AdBeCaMgTc; -al' Tb

151¹

[*Quot² diebus abstinentum sit³ ab uxoribus⁴ ante sacram⁵ communionem]⁶. Ex Eliberitano concilio⁷, cap. iii⁸*

Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet⁹ tres aut quatuor aut septem dies.

¹⁰Quod inter catholicos non connumeretur qui in istis temporibus Pascha, Pentecosten, Natale¹¹ Domini, non¹² communicaverit¹³.

ID 2.32, where Quod - communicaverit is the rubric to the next canon in some copies] De cons. D 2 c 21

¹ om. Lc; before c. 150 SfTb, not CaMgPfTcVmVp

² Quot CaPfTcVm; Quod MgVo

³ abst. sit BePfTcVo; sit abst. AdCaMgSf; abstinentus sit Vm

⁴ propria uxore Be

⁵ sacram AdCaMgTc; sacram Pf

⁶ Quot – comm. in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text EaVm; Quod diebus abst. sit ante sac. comm. ab ux. Vo; om. OaPtTbVp

⁷ Eliberitano conc. *Pf; Enberitano conc. Ad; conc. Elibertano BeCaMgRbTbVp; conc. Eliberitano Sf; Helibitono conc. Tc; Eliberitano Vm

⁸ cli add. Vo

⁹ abst. deb. *CaMgPfTb; deb. abst. Tc

¹⁰ Ea ends c.; Item de eodem add. Tc, om. MgPfTb; new para. in CaMgTc, not BePfPkSITbVmVp

¹¹ Natale Tc; Natali BeCaVm; Nativitate Mg; Natal' AdOaPf; et Natale Rb; Natalis Tb

¹² in Rb

¹³ Pascha Pent. - commun. *CaMgPfTc; non comm. Pascha - Domini Tb

152¹

[Quod histriones et magi in vitio² permanentes, non sint³ communicandi]⁴. Ex⁵
epistola sancti⁶ Cipriani⁷ ad Euchratium⁸

Ciprianus Euchratio⁹ confratri¹⁰ salutem. Pro dilectione tua et reverentia consulendum me estimasti¹¹, frater carissime, quid mihi videatur de histrione et mago illo¹² qui apud vos constitutus adhuc in artis¹³ sue dedecore perseverat, et magister et doctor non erudiendorum sed perdendorum¹⁴ puerorum, id est¹⁵ quod male didicit ceteris quoque insinuat, an talibus sacra communio cum ceteris Christianis debeat dari. Haut¹⁶ vobiscum communicare puto nec maiestati divine nec evangelice discipline congruere, ut pudor et honor ecclesie tam turpi et infami contagione fedetur.

ID 2.31] De cons. D 2 c 95

¹ om. Lc

² vitio BeMgPfSfTcVmWc; vitia Ad; vitii Ea; vitio suo Vo

³ sint AdBeMgPfTcVmWc; sunt CaEaVo

⁴ in mg. AdBeCaMgPfRb²TcWc; in text EaVmVo(adding clii); om. OaPtTbVp

⁵ Ex MgPfTbTcWc; om. Ca

⁶ om. PtVoWc

⁷ Ciriaci Rb

⁸ ad Euchratium PfTb²; ad Eueratium AdMgRbVmWc; ad Evaritum Be; ad Eucratium CaOaSfTbTcVo; ad Eucraticum Mq; pape Pt; ad Eucharistium Vp; no insc. Ea

⁹ Euchratio OaPf; Eucharistio AdBeMqPtVmVoVpWc; Eucratio CaTc; Euaratio Ea; Eueratio Mg; Euchracio Tb

¹⁰ confratri *CaMgPfTcVoWc; om. SfTb

¹¹ estimasti AdCaMgTbVo; existimati Oa; estimati Pf; existimasti Tc

¹² et mago illo CaMgPfTc; illo et mago Tb

¹³ in artis CaPfTbTc; matris Mg

¹⁴ perdendorum MgPfTbTc; per decidorum Ca

¹⁵ id est PfTc; om. Ca; id MgTb

¹⁶ Haut CaPfTb; aut Mg; Haud Tc

153

[Quod laici vel femine¹ non debeant ferre corpus dominicum² ad aliquem
communicandum]³. Ex concilio Remensi, cap. ii⁴

Pervenit ad notitiam nostram quod quidam presbiteri in tantum parvipendant⁵ divina misteria, ut laico aut femine⁶ sacram corpus Domini⁷ tradant ad deferendum⁸

¹ laici vel femine CaMgPf; femine vel viri Tc

² dominicum PfVm; Domini AdCaMgTc

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text EaVmVo(adding cliii); om. OaPtTbVp. non deb. - comm. PfTcVo; corpus dom. ad al. comm. ferre non deb. AdCaMg

⁴ ii *CaMgVo; li AdBdBeLePfSfTbTc; lx Pt; lli Se; i Vm; no insc. Ea

⁵ parvipendant CaMgPfTb; parvipendebant Tc

infirmis, et quibus prohibetur⁹ ne sacrarium¹⁰ ingrediantur nec ad altare appropinquent¹¹, illis¹² sancta sanctorum committuntur. Quod quam sit horribile, quamque detestabile, omnium religiosorum animadvertisit prudentia. Igitur interdicit per omnia sinodus ne talis temeraria presumptio¹³ ulterius fiat, sed omnimodis¹⁴ presbiter per semetipsum¹⁵ infirmum¹⁶ communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

ID 2.39] De cons. D 2 c 29

⁶ laico aut feminine *BeCaMgTbVm; laico vel feminine Pf; laicis aut feminis Tc

⁷ corp. Dom. CaMgPfTb; Dom. corp. Tc

⁸ deferendum *AdMgPf; deferendam Ca; ferendum TbTc

⁹ proh- CaPfTbTc; perh- Mg

¹⁰ sacrarium CaMgPfTb; sacram Tc

¹¹ appropinquent *CaMgPfTc; appropinquare audeant Tb

¹² illis *CaPfTbTc; illisque Mg

¹³ tem. pres. *CaMgPfTb; pres. tem. Tc

¹⁴ omnimodis *CaPfTb; modis omnibus Tc; omnimodo Mg

¹⁵ semetipsum *CaMgPfTb; seipsum Tc

¹⁶ infirmum *here* *CaMgPfTb, *after* presbiter Tc

154

[Penitentia vomentis eucharistiam]¹. Ex penitentiali² Bede presbiteri

Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam evomuerit³, quadraginta dies peniteat, clerici vel monachi seu diaconi quadraginta⁴ dies peniteant⁵, presbiteri septuaginta dies peniteant, episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis causa evomuerit⁶ septem dies peniteat⁷.

ID 2.55] De cons. D 2 c 28

¹ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text RbVo(adding lciisi); om. OaPtTbVp

² -entiali *AdMgPfTbTcVm²; -entia CaVm

³ evom- *CaMgPfTc; vom- Tb

⁴ Ix Ea

⁵ clericis vel - dies (om. Mg) penit. (-eat Ca) CaEaMgPfTb; om. Tc

⁶ -rit AdCaPf; -rint MgTc; om. Tb

⁷ -eat CaPfTb; -eant EaMgTc

155

[*Penitentia sacerdotis cuius¹ negligentia sanguis de calice stillaverit²*]³. Ex decretis⁴

Pii pape, cap. iii

Si⁵ vero per negligentiam de calice Domini aliquid⁶ stillaverit in terram, linguabitur⁷, tabula radetur. Si non fuerit tabula ut non conculcetur locus corradetur⁸ et igne consumatur, et cinis intra⁹ altare recondatur¹⁰, et sacerdos quadraginta dies peniteat¹¹. Si super altare¹² stillaverit calix, sorbeat minister stillam, et tres dies peniteat. Si super linteam altaris ad¹³ aliud stilla pervenerit quatuor dies peniteat. Si usque¹⁴ tertium, novem¹⁵ dies¹⁶ peniteat, et lintearmina que tetigerit stilla minister abluat, tribus vicibus calice subtus posito et aqua ablutionis sumatur, et iuxta altare recondatur.

ID 2.56] De cons. D 2 c 27

¹ cuius AdBeCaEaMgPfVmVo; si eius Tc

² de cal. stillaverit (-avit Mg) AdCaEaMgPfVm; Domini still. de calice Tc

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text Ea(no insc)VmVo(adding clv.); om. OaPtTbVp

⁴ Ex decretis *AdPf; Ex decreto CaMgTbTc; Decr' BeVo

⁵ quis add. Ca, om. MgPfTbTc

⁶ aliqu. here *CaMgPfTb; after negligentiam Tc

⁷ -uabitur MgPfTc; -uatur CaTb; lavabitur corr. fr. lignabitur Vo

⁸ corradetur AdMg²Rb; radetur Ca; corrodatur MgTbTc; conradetur BeOaPf²; cum radatur Vm; conrodatur VoVp

⁹ intra *CaMgTbTc; inter Pf

¹⁰ -atur TbTc; -etur CaMgPfVo²

¹¹ et sacerdos. XL dies pen. *BeMgOaRbTbTc; Presbiter xl dies pen. Ca; om. AdPfVo. Ea ends c.

¹² super alt. *CaMgTbTc; om. Pf

¹³ ad *MgPfTb; aut Ca; aut ad. Tc

¹⁴ usque CaMgPfTb; ad Tc

¹⁵ novem *CaMgPfTb; undecim Tc

¹⁶ Si usque tertium novem dies ss Ad²

156

[*Penitentia male servantis sacrificium¹*]². Ex concilio Aurelianensi³, cap. vi⁴

Qui non bene⁵ custodierit sacrificium, et mus vel aliquod aliud animal comederit illud⁶, quadraginta dies peniteat. Qui autem⁷ perdiderit illud in ecclesia⁸ aut pars eius ceciderit et non inventa⁹ fuerit, triginta dies¹⁰ peniteat.

¹ -icium CaPf; -icia AdMgTc

² in mg. AdBeCaMgPfTc; in text Ea(no insc)VmVo(adding clvi); om. OaPtTbVp

³ -ianensi CaPfTbTc; -ano MgRb

⁴ vi *AdBePfTbTcVm; quinto CaMgVo; vii Pt

⁵ non bene *CaMgPfTb; bene non Tc

⁶ illud *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ autem *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ illud in eccl. *CaMgPfTb; in eccl. illud Tc

⁹ non inv. CaMgPfTb; inv. non Tc

ID 2. 60a] De cons. D 2 c 94

¹⁰ dies *CaPfTb; om. MgTc

157¹

[Quas prefationes² Romana teneat ecclesia³]⁴. Pelagius Romane ecclesie et apostolice sedis⁵ episcopus⁶ universis⁷ Germaniarum⁸ atque⁹ Galliarum¹⁰ episcopis¹¹

Cum¹² in Dei nomine in Romana ecclesia sinodum episcoporum sive ceterorum¹³ consacerdotum Dei fidelium congregatam¹⁴ habuissemus, et de ecclesiasticis statutis¹⁵ ut sunt¹⁶ ab apostolis et a sanctis patribus¹⁷ tradita¹⁸ diligentius tractaremus, supervenire littere vestre, et¹⁹ ut magis essent auctoritative, etiam²⁰ vive voces²¹ processerunt, rogantes ut ordinem prefationum²² quem²³ sancta Romana ecclesia hactenus²⁴ haberet²⁵, nostris litteris vobis mandaremus. Tunc²⁶ de vestra voluntate et studio tam bono multum²⁷ gavisi sumus, sacrum²⁸ ordinem Romanum, sacraque²⁹ constituta nostrorum antecessorum solerter³⁰ relegentes, invenimus has

¹ om. Db

² pref. CaMgPfTcVoWc(*before Quas*); propheta Lm

³ Rom. ten. eccl. BeCaMgPfTcVo; ten. Rom. eccl. Ad; ten. eccl. Rb; ten. eccl. Rom. Sf; Rom. eccl. ten. Wc

⁴ in mg. AdBeCaLdMgPfTcWc; in text Ea(*after insc.*)LmMfRbVmVo(*adding clvii*); om.

CbCcLfLjMhMjMkMmMoOaPkPtRaTbVp. vii. De missa (*with De prefacione missarum added later*) in mg. Bd²; vii add. in mg. Be²

⁵ Rom. ecclesie et apostolice sedis *OaSf; Rom. sedis LfPfVmVp; Rom. ecclesie sedis AdBdCaMgMjMkMmMoMqRa; Rom. ecclesie BeCbLdLjLmTbTc; Rom. e. Ea; Rom. sedis Vo; om. PtWc

⁶-is Sf²; papa PtWc; episcopus *before* sedis *before correction* Vo

⁷ ep. universis *BeCaMgPfTc; universis episcopis MjPt; epp. cunctis SfTb; universis Wc

⁸ Germaniarum *BeMgMh²PfTbTcVo; Germaniorum Lf; -anarum MoWc; per Germaniam Pt

⁹ atque *CaCbLdLfLjLmMgMkPfRaTb; et MoPtC

¹⁰ Gallias Pt

¹¹ Pel. - episc. om. Cc; episcopis om. MjPtWc; universis - episcopis om. Ea; de missa *add in marg.* Lj

¹² Cum *CaCbCcLdLfLjLmMgMmMoPfTbWc; Dum Tc

¹³ ceterorum *CaLdMgPfTbTc; om. Lf

¹⁴ fid. cong. *CaLdMgPfTbTc; filium congregatum Lm

¹⁵ statutis *AdCaCbCcLfLjLmMgPfVmWc; institutis LdTbTcVo

¹⁶ sunt *CaLdMgPfTbTc; om. Cc

¹⁷ a sanctis pat. *CaCbCcLfLjLmMgPf; sanctis pat. Tb; sanctis Tc

¹⁸ sunt *add.* Cc, om. *CaLdMgPfTbTc

¹⁹ et *CaCbCcLfLjMgPfTb; om. LmTc

²⁰ etiam *CaLdMgPfTc; et Tc

²¹ vive voces *AdCaCbCcLdLfLjMgTbTc; sive voces Lm; voces vive Pf

²² *after corr.* Lf

²³ quem *CaMgPfTbTc?; que LjLm

²⁴ ss Lj

²⁵ in *add.* Mg, om. *CaCbCcLdLfLjLmPfTbTc

²⁶ Tunc *AdPf; Tum CaCbCcLdLfLjLmMgTbTc

²⁷ multum *CaLdMgPfTc; om. Tb

²⁸ sumus sacrum *CaCbCcLfLjLmPfTc; sumus *lacuna* sacrum Tb; secundum Mg

²⁹ sacraque *CaCbCcLfLjLmMgTbTc; sanctaque Pf

novem prefationes in sacro catalogo tantummodo³¹ recipientes³² quas longa retro
vetustas in Romana³³ ecclesia hactenus servavit, id est, unam in albis³⁴ paschalibus,
aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecosten, quartam de Natali³⁵ Domini,
quintam de Apparitione Domini³⁶, sextam de apostolis, septimam de sancta³⁷
Trinitate, octavam de Cruce³⁸, nonam de ieunio in Quadragesima³⁹ tantummodo
dicendam⁴⁰. Has prefationes tenet et custodit⁴¹ sancta Romana ecclesia⁴², has tenendas
vobis mandamus.⁴³

ID 2.77] De cons. D 1 c 71 has end from Invenimus has only

³⁰ sollerter *CaLdMgPfTc; solerte LfTb

³¹ tantummodo *CaCbCcLdLjLmMgPfTb; tantum Tc

³²-entes CaCbCcLdLfLmPf; -endas Lj²MgTbTc

³³-ona Ca

³⁴ in albis *CbcCcLdLfLjLmMgPfTbTc; ab his Ca

³⁵-ali *CaLfLjPfTb;-ale CbLdMgTc; natal' CcLm

³⁶ Domini *CaCbCcLdLfLjMgPfTb; om. Tc

³⁷ sancta *BeCbLdLjLmMgTbTc; om. CaCcLfPf

³⁸ sancta add. Tc, om. CaCbCcLdLfLjLmMgPfTb

³⁹-ima CaLdLj²MgTb; -imam Lf; corr. fr. Quadagisma Lj; -imo Pf; xl Tc

⁴⁰ tant. dic. CaLdLj²MgPfTc; dic. Lj; dic. tant. Tb

⁴¹ et cust. *CaLdMgPfTbTc; om. Lf

⁴² Rom. eccl. *CaLdMgPfTbTc; eccl. Rom. CbLj

⁴³ mandaremus Vo

158

[Quod presbiter non debeat missam¹ cantare nisi² duobus sibi³ respondentibus]⁴. Ex

decretis⁵ Sotheris⁶ pape, cap. x⁷

Hoc quoque statutum est, ut nullus presbiterorum missarum solemnia
celebrare presumat, nisi duobus presentibus sibique respondentibus⁸, ipse tertius
habeatur, quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, et illud in secretis
orate pro me, apertissime convenit ut ipsis⁹ respondeatur salutationi.¹⁰

ID 2.127] De cons. D 1 c 61

¹ debeat missam AdBeCaMgPfTcVm; debet missas Sf

² cum add. Sf, om. AdBeCaMgPfTcVm

³ sibi BeMgPfsVm; om. CaTc

⁴ Quod - resp. in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text Ea(no insc.)SfVmVo(adding cp. clviii); De missa in text after cap. x, and in mg. Db; om. OaPtTbVp

⁵ -etis CaPfTbTc; -eto Mg

⁶ Scoberis Ad

⁷ Ex - x om. Ea; cap. v om. Vo

⁸ sibique resp. *CaMgPfTc; respondentibusque sibi Tb

⁹ ipsis *CaMgPfTb; ipsi Tc

¹⁰ Explicit liber primus add. Ea, omitting cc. 159-end.

159¹

[Quod quatuor modis contingat² dormientibus pollutionis illusio³]⁴. Responsio

Gregorii pape⁵ ad Augustinum Anglorum apostolum⁶

In illusione per somnium necessaria valde est discretio⁷ que⁸ subtiliter pensari⁹ debeatur¹⁰ ex qua re accidat menti dormientis. Nam aliquando ex crapula¹¹, aliquando ex nature superfluitate, vel infirmitate¹², aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex nature superfluitate vel¹³ infirmitate evenerit, omnino hec¹⁴ illusio non estimanda est¹⁵, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est quam fecisse. Cum vero¹⁶ ultra modum appetitus gule in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde¹⁷ aliquem reatum animus, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi corporis¹⁸ Christi, vel missarum solempnia celebrandi, cum fortasse aut festus dies¹⁹ exigit, aut exhiberi²⁰ misterium pro eo quod sacerdos alias in loco²¹ deest, ipsa necessitas compellit²², mutatis vestibus cantet. Nam si adsunt²³ alii qui implere ministerium²⁴ valeant, illusio²⁵ per crapulam facta a perceptione sacri misterii prohibere non debet sed ab immolatione sacri misterii²⁶

¹ om. Ea

² -gat CaPfTcVm; -guat Ad; -gunt Mg

³ -sio CaPfTc; -siones Mg

⁴ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc; in text VmVo(adding clviii); om. Lc(no break)OaPtTbVp. De illusione sompniorum add. in mg. Bd², viii add. in mg. Be²

⁵ pape *BeCaMgPfTcVo; om. SfTbVm

⁶ Angl. apostolum AdCaOaPfVp; om. Lc; Angl. episcopum BeMgRbTbTcVmVo; episcopum Angl. Sf

⁷ nec. valde est (ss Ad) disc. AdCaPfTc; est nec. valde disc. Mg; nec. valde est disc. Tb

⁸ que AdCaMgTc; qua PtTb

⁹ -ari *CaPfTc; -are Mg; om. Tb

¹⁰ debeatur CaPfTb; debet MgTc

¹¹ -ula *CaMgTbTc; -ulis Pf

¹² evenit add. DbTbTc, om. *CaMgPf

¹³ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁴ omn. hec *TbTcVm; hec omn. AdCaMgPfVoVp

¹⁵ non estimanda est OaTbVm; non existimanda est AdCaMqPf; non extimanda est Be; non est timenda MgVp; non est estimanda Tc; existimanda non est Vo

¹⁶ vero *CaMgTbTc; ergo Pf

¹⁷ exinde *MgPfTb; tamen exinde Ca; tamen et Tc

¹⁸ corporis *MgPfTc; corpus CaTb

¹⁹ fortasse aut festus dies *CaPfTbTc; autem aut dies festus Mg

²⁰ -eri *CaPfTbTc; -ere Mg

²¹ illius add. Tc, om. CaMgPfTb

²² sed add. Tb, ut add. Tc, om. *CaMgPf

²³ adsunt *MgPfTbTc; adhuc sunt Ca

²⁴ impl. ministerium AdTb; impl. ministerium CaMgPfVo; adimpl. misterium Mq; adimpl. ministerium Pt; misterium impl. Tc

²⁵ -sio *MgPfPtTc; -sione CaDbTb

²⁶ prohibere non deb. - sacr. mist. (sac. mist. om. Tc) MgPfPtSg²VaTc; om. AdCaDbMqOaObOdOeOfSgTbVmVoBrant

abstinere ut arbitror humiliter debet²⁷, si tamen²⁸ dormientis mentem turpi imaginatione²⁹ concusserit³⁰. Nam sunt quibus ita plerumque³¹ illusio nascitur, ut eorum animus etiam in sompno³² corporis prohibere positus³³ turpibus imaginibus³⁴ non fedetur. Qua in re unum ibi³⁵ ostenditur³⁶, ipsa mens omnino rea non³⁷ fit, vel³⁸ suo iudicio³⁹ libera, cum se etsi dormienti⁴⁰ corpore nihil meminit vidisse, tamen in⁴¹ vigiliis corporeis meminit in ingluviem⁴² cecidisse. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti, patet animo reatus suus. Videt enim a qua radice inquinatio illa processerit⁴³, quia quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens. Propter talem⁴⁴ pollutionem⁴⁵ sacro misterio eo die⁴⁶ abstinere oportet⁴⁷.

ID 2.52 pt.J +D 6 c 1 med. widely variant

²⁷ abst. ut arb. hum. deb. AdCaMgOaOdTb; deb. abst. ut arb. hum. Pf; abst. ut arb. deb. hum. TcVm; lacuna follows in Pf

²⁸ non add. Pf, om. *AdCaMgTbTc

²⁹ turpi imaginatione AdCaMgTb; imaginatione Pf; turpis imaginatio non TcVo

³⁰ concesserit Vo

³¹ quibus ita plerumque *CaMgPfTc; plerique quibus ita Tb

³² sompno *CaMg; sompnio PfTbTc

³³ positus *CaMgPfTb; sopitus Tc

³⁴ turpibus imaginibus AdCaMgTbVo; imaginatione turpi Pf; turpi imaginatione Tc

³⁵ unum ibi CaMgPfTc; ibi unum Tb

³⁶ quia add. Tb, quod add. Tc, om. *CaDbMgPf. Mp¹ begins here

³⁷ omnino rea non AdCaMgPf; rea non tamen Ad²; rea omn. non Tb; omn. non (subs. canc.) tamen rea Tc

³⁸ vel *Ca²MgPfTc; sed CaTb

³⁹ iudicio *AdTb; iudicio penitus CaMgPf; penitus vicio Tc

⁴⁰ -enti CaMgPfTb; -ente Tc

⁴¹ in CaObOfTbTcVa; post in Mg; om. DbOdOePf

⁴² ingluviem MgTc; ingluvie AdCaDb; gluvie PfTb

⁴³ -esserit *AdCaMgTbTc; -essit Pf

⁴⁴ talem *CaMgTbTc; om. AdPf

⁴⁵ a add. MgTc, eo die a add. Ca, om. *DbPfTb

⁴⁶ eo die *MgPfTbTc; om. Ca

⁴⁷ oportet *CaMgPfTb; debet Tc

160¹

[*De qua materia² debeat fieri calix et patena*]³. Ex⁴ concilio Remensi, cap. vi⁵

Ut⁶ calix Domini cum patena, si non ex auro omnimodis⁷ ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stagneum calicem habeat. De ere autem aut ex⁸

¹ om. Ea

² materia AdBeCaMgTcVo; maneria Pf; mysteria Vm

³ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding clx); (viii. Bd, Et Db) De aliorum sacramentorum sanctitate in mg. Bd²Db, in text also Db; Ut calix sit de auro vel argento added in a later hand in mg. Bd²; om. MpOaPtTbVp

⁴ Ex *AdCaMgTbTc; De Pf

⁵ vi AdCaPfTbTc; v MgVp; viii Rb; om. Vo

⁶ Et Lc

auricalco non fiat calix, quia ob vini virtutem eruginem pariterque⁹ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo aut¹⁰ in vitro calice presumat cantare.

ID 2.131] De cons. D 1 c 45

⁷ omnimodis CaMgPfTb; omnibus modis Tc

⁸ aut ex AdCaMgPfVm; aut de Tb; vel de Tc

⁹ pariterque *CaPfTbTc; pariter et Mg

¹⁰ aut *CaMgPfTb; vel Tc

161¹

*[Quod non² in serico, sed³ puro linteo sacrificium celebretur]⁴. Ex⁵ epistola Eusebii
pape cap. li⁶*

Hic⁷ inter cetera predicta consulto omnium⁸ constituimus ut sacrificium altaris non in serico panno aut intincto quisquam celebrare presumat, sed in⁹ puro linteo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque¹⁰ contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi¹¹ in sindone linea munda¹² sepultum fuit.

ID 2.134] De cons. D 1 c 46

¹ om. Ea

² non CaMgPfTc; om. Vm

³ vel Vo

⁴ in mg. AdBeCaMgPfRb²Tc, in text VmVo(adding clxii); om. OaPtTbVp

⁵ Ex epist. BeCaMgPfTc, after corr. Tb; Epist. SfVo; Exempla Vm

⁶ cap. li CaMgPfTb; cap. viii Rb; cli Tc

⁷ Hic *AdCaPfVmVo; Sic BeEgLeMgMhMkMo²MpMqSlVp; Hinc MoOaRbTc; Sed PkWc; Hoc Pt; Nec Tb; []inc Wd

⁸ cons. omn. *CaMgPfTb; omn. cons. Tc

⁹ in *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ atque *CaMgPfTb; et Tc

¹¹ nostri Iesu Christi *CaMgPfTb; om. Tc

¹² linea munda *AdMgOaPfTbVo; munda linthea Ca; lintera munda Tc

162¹

²*Ex concilio Aurelianensi, cap. viii³*

Ne⁴ ad nuptiarum ornatum ministeria⁵ divina prestentur, ut dum improborum tactu vel pompa secularis luxurie polluuntur, ad officium⁶ sacri misterii⁷ videantur indigna⁸.

ID 2.143] De cons. D 1 c 43

Explicit liber primus⁹

¹ *om.* Ea

² Ut ornamenta ecclesiastica ad ornamenta nuptiarum non prestentur *add.* Ca *mg.*; Quod ad nuptias divina misteria non prestentur *add.* Vo

³ Aurel. cap. viii (v Vo) AdBeCaPkRbSfTbVmVo; Aurel. PfTc; Arvernensi cap. v Mg; Aurel. cap. viii Se

⁴ Qe Oa; Ut Vo

⁵ ministeria CaSeTbTcWc; misteria AdBeMgMqPfVmVo

⁶ ad officium AdBeCaMgMqSeTcVmVo; ad officia *Tb; *om.* Pf

⁷ sacri misterii AdBeCaMgPfVmVoWc; divini misterii Tb; sacri ministerii SeTc

⁸ indigna CaMgPfTbTc; digna Sf

⁹ Expl. lib. primus AdBdBeDbEa(*after c. 158*)LcLdMhMkMmMoMqOaOfPfSITcVaVo; *om.*

LeMfMgMjMpOeRaRbTbVmVpWcWd; Expl. primus liber Od; Expl. lib. secundus ObPwSg; *erasure in* Pk; Explicit pars prima Pt; Explicit liber mus Vq